

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ANABİLİM DALI
2016-YL-089**

**ATATÜRK DÖNEMİNDE AYDIN'DA EĞİTİM
(1928-1938)**

**HAZIRLAYAN
Özkan SEVİNÇ**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Müslime GÜNEŞ**

AYDIN – 2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özkan SEVİNÇ tarafından hazırlanan “ATATÜRK Dönemi’nde Aydın’da Eğitim (1928-1938)” başlıklı tez, 29.09.2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı ve Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan: Yrd. Doç. Dr. Müslime GÜNEŞ	ADÜ	
Üye :Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK	ADÜ	
Üye :Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin ELMACI	DEÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Özkan SEVİNÇ

ÖZET

ATATÜRK DÖNEMİNDE AYDIN'DA EĞİTİM (1928-1938)

Özkan SEVİNÇ

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Müslime GÜNEŞ

2016, 121 sayfa

Cumhuriyet'in ilanından sonra milletimizi çağdaş uygarlık seviyesine yükseltmek için inkılap hareketleri başlatılmıştır. Bu inkılap hareketlerine o yıllarda çok ihtiyacımız vardı. Çünkü uzun yıllar böyle köklü değişiklikler yapılamamış, yapılmaya çalışılanlar ise yetersiz kalmıştır. Bu çalışmaların içinde eğitim unutulmamış ve eğitimin gelişmesi için de gerekenler yapılmıştır.

Bu dönem eğitim sisteminin temelinde; bilgisizliği ortadan kaldırmak, çağdaş düşünen insanlar yetiştirmek, aklını ve bilgisini kullanan, bilimin ve teknolojinin yol göstericiliğinde ilerleyecek “fikri hür, vicdanı hür ve irfanı hür” bireyler yetiştirmek, Cumhuriyet ideallarına uygun ve yeni kurulan Cumhuriyeti ilelebet yaşatacak nesillerin yetiştirilmesi ve Türk Milletinin çağdaş uygarlık seviyesinde hak ettiği yeri almasını sağlayacak bireyler yetiştirerek, ulus-devlet kurma sürecinde, yeni toplumu oluşturmak ve yeni toplumun ihtiyaçlarına ve değerlerine uygun insan yetiştirmek yer almaktadır. Çünkü ulus-devlet kurma sürecinde, yeni toplumu oluşturmak için sosyal, ekonomik, politik ve kültürel dönüşümler yaşanmış, geleneksel değerlere göre düzenlenen toplum ve kültürden modern batılı bir topluma geçiş amaçlanmıştır. Bu geçişte sistemin gerektirdiği insanı yetiştirecek kurum olarak eğitim görülmüştür.

Bu yıllarda ülkemizde eğitim-öğretimi geliştirmek için mevcut kurumlar tamir edilmiş, yeni eğitim kurumları açılmış ve öğretmenler konusunda düzenleme yapılmıştır. Örgün eğitime çok önem verilmiş ilkökul, ortaokul ve lise konularında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Halk eğitimine ise ayrı bir önem verilerek, örgün eğitimden mahrum kalan vatandaşların eğitimi için Millet Mektepleri, Halkevleri ve Halkodaları kurularak vatandaşlarımızın ihtiyaçları karşılanmıştır.

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada 1928-1938 yılları arasında Türkiye'de eğitim alanında yaşanan gelişmeler önce genel olarak ele alınmış ve sonrasında Aydın'da yapılan çalışmalar ile birlikte değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Aydın'da Eğitim, İlköğretim, Ortaokul, Halkevleri, Millet Mektepleri.

ABSTRACT

EDUCATION IN AYDIN DURING THE PERIOD OF ATATÜRK (1928-1938)

Özkan SEVİNÇ

Master's Thesis, Department of Elementary Social Studies Education

Supervisor: Assoc. Dr. Müslime GÜNEŞ

After the proclamation of the Republic of reform movements to raise our nation to the level of contemporary civilization it has been initiated. In those years, so we need this reform movement. Because for many years it has not made such drastic changes, while those who remained poor attempted. Studies in the field of education are also included in these reforms is an important place.

On the basis of this period, the education system; To eliminate illiteracy, to train people who think contemporary, using the intelligence and knowledge, science, and will proceed under the guidance of technology, "the idea of freedom, conscience free and lore of the free" to educate individuals on the Republican ideal of the proper and the newly established Republic of cultivating the next generation will live forever and the Turkish nation of contemporary civilization level It will allow the individuals to take its rightful place cultivates, in the process of building the nation-state is located to create a new society and to train people in accordance with the new society's needs and values. Because in the process of establishing a nation-state, to create a new society of social, economic, political and cultural transformations took place, aimed at moving towards a modern western society to society and culture, organized according to traditional values. This transition has been seen as a training institution to train people as required by the system.

This year in our country has been repaired existing institutions to improve education, new educational institutions were opened and made arrangements for teachers. Formal training given primary importance, significant progress has been achieved in middle and high school subjects. If a particular importance given to public education, the National School for the education of deprived citizens of braided education, Community Centres and Halkoda by establishing vatandaşlarımız's needs were met.

Master's thesis prepared as discussed in this study between the years 1928-1938 as the general developments in the field of education in Turkey before and after the Aydın province are evaluated together with the work done in private.

KEYWORDS: Aydın, Elementary School, Middle School, Community Houses, Public Schools.

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, tarihsel gelişim süreci içinde önemli olaylara ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış, Batı Anadolu'nun önemli şehirlerinden olan Aydın'ın yaşadığı olumsuzlukları atlatıp, her alanda canlanmaya başladığı 1928-1938 yılları arasında eğitim çalışmaları ele alınmıştır.

Ele alınan dönemle ilgili Türkiye genelini kapsayan birçok eğitim tarihi çalışması yapılmıştır. Ülkemizde yine yerel eğitim tarihene ilişkin pekçok değerli çalışma yapılarak bilim dünyasına kazandırılmıştır. Fakat, kısa bir süre önce işgale uğrayan ve işgal yıllarında çok büyük bir tahribat yaşayan Aydın'ın, eğitim tarihini anlatan kapsamlı çalışmaya pek rastlanmamıştır. Bu çalışmada amaç; verilen tarihler arasında Türkiye genelinde ve işgalin yaralarının sarılmaya çalışıldığı bir dönemde Aydın'da gerçekleştirilen eğitim çalışmalarını delilleri ile ortaya koymaktır.

Tez çalışması için basın ve arşiv taraması yapılmış, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, MEB Arşivi, Talim Terbiye Kurulu Arşivi, YÖK Arşivi, ULAKBİM, İzmir Milli Kütüphane, İzmir Kent Arşivi ve Müzesi (APIKAM), İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi ve Aydın İl Halk Kütüphanesi'nden yararlanılmıştır. Döneme ilişkin önce katalog taraması yapılarak çalışma için gerekli olan veriler toplanmıştır.

Tez konumun belirlenmesinde ve tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen ve her fırsatta beni gayretlendiren sayın danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Müslime Güneş başta olmak üzere, sayın Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan Öztürk, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin Elmacı ve Yrd. Doç. Dr. Günver Güneş hocalarıma desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Araştırmalarım sırasında bana kapılarını açan İzmir Milli Kütüphane, İzmir Kent Arşivi ve Müzesi (APIKAM), İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi ve Aydın İl Halk Kütüphanesinin değerleri çalışanlarına da ayrıca teşekkür ederim.

Özkan SEVİNÇ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
TABLolar DİZİNİ	xvii
GİRİŞ	1
1 AYDIN İLİ.....	13
1.1. İlin Tarihi.....	13
1.2. Nüfus Yapısı.....	15
1.3. Sosyo-Kültürel Yapı.....	16
1.4. Ekonomik Durum.....	17
2. 1928-1938 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE VE AYDIN'DA EĞİTİM	19
2.1. Dönemin Genel Eğitim Politikası	19
2.2. İlköğretim.....	30
2.2.1. Aydın'da İlköğretim.....	38
2.3. Ortaöğretim	49
2.3.1. Ortaokul.....	50
2.3.1.1. Aydın'daki Ortaokul.....	54
2.3.2. Lise	58
2.3.3. Aydın'da Lise Özlemi	61
2.4. Yaygın Eğitim Faaliyetleri	61
2.4.1. Millet Mektepleri.....	63
2.4.1.1. Aydın'da Millet Mektepleri	70

2.4.2. Halkevleri.....	74
TARTIşMA VE SONUÇ.....	104
KAYNAKLAR.....	111
ÖZGEÇMİş.....	121

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	: adı geçen eser
AIİTE	: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
C.H.P.	: Cumhuriyet Halk Partisi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: sayfa
ss.	: sayfadan sayfaya
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yy.	: yüz yıl

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. 1927, 1935 ve 1940 Nüfus Sayımlarında Aydın İli'nin Nüfusu.....	15
Tablo 2.1. İlkokul Okul ve Öğrenci Sayılarındaki Gelişmeler (1923-1939)	35
Tablo 2.2. İlkokul Öğretmenleri ve Toplam Öğretmen Sayısındaki Gelişmeler (1923-1939).....	37
Tablo 2.3. Aydın'da İlkokul Sayısındaki Gelişmeler (1923-1938)	39
Tablo 2.4. Aydın'da Okul Çağıdaki Çocuk Sayısı ve Okula Devam Eden Çocuk Sayısı (1923-1938).....	40
Tablo 2.5. Aydın'da Okullarda Görev Yapan Öğretmen Sayısındaki Gelişmeler (1923-1938).....	41
Tablo 2.6. Aydın'da Beş Sınıflı Şehir Okulunu Bitirenler (1923-1938).....	42
Tablo 2.7. Aydın'da Üç Sınıflı Köy Okulunu Bitirenler (1928-1938)	43
Tablo 2.8. Ortaokul ve Öğrenci Sayılarındaki Gelişmeler (1923-1939).....	51
Tablo 2.9. Ortaokul Öğretmenleri ve Toplam Öğretmen Sayısı (1923-1939)	52
Tablo 2.10. Ortaokullarda Okutulan Dersler ve Haftalık Ders Saatleri (1937-1938).....	53
Tablo 2.11. Aydın Ortaokulu'ndan Mezun Olanlar (1929-1938).....	56
Tablo 2.12. Aydın'da Ortaokul, Öğrenci, Öğretmen ve Okullaşma Oranı (1923-1940).....	57
Tablo 2.13. Nazilli Ortaokulu'nun Sınıf, Öğrenci ve Mezun Sayılarındaki Gelişmeler (1932-1938).....	58
Tablo 2.14. Lise Sayısı ve Öğrenci Sayısındaki Gelişmeler (1923-1939)	60
Tablo 2.15. Lise Öğretmenleri ve Toplam Öğretmen Sayısı (1923-1939).....	60
Tablo 2.16. Millet Mektepleri Dershane ve Öğretmen Sayıları (1928-1935)	65
Tablo 2.17. Millet Mekteplerine Kayıt Yaptıranlar (1928-1935).....	66
Tablo 2.18. Millet Mektepleri'nden Mezun Olanlar (1928-1935).....	68
Tablo 2.19. Millet Mektepleri Bütçesi (1928-1935)	70

Tablo 2.20. Aydın'da Millet Mektepleri Dershane, Kayıtlı Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (1928-1935)	71
Tablo 2.21. Aydın'da Millet Mekteplerinden Mezun Olanlar (1928-1935)	72
Tablo 2.22. Aydın Millet Mektepleri'nin Bütçesi (1928-1935).....	73
Tablo 2.23. Halkevi ve Halkodası Sayındaki Gelişmeler (1923-1950).....	78
Tablo 2.24. Aydın Halkevleri ve Açılış Tarihleri.....	82
Tablo 2.25. Aydın Halkevi, Nazilli Halkevi ve Söke Halkevi'nin Faaliyetleri ve Katılanlar.....	85
Tablo 2.26. Aydın Halkevinin Düzenlediği Konferanslar.....	87
Tablo 2.27. Nazilli Halkevinin Düzenlediği Konferanslardan Bazıları	88
Tablo 2.28. Aydın Halkevi'nin Sosyal Yardım Çalışmaları (1931-1938)	93

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, 1914 yılında İttifak Devletleri'nin yanında girdiği I. Dünya Savaşı'ndan 30 Ekim 1918'de İtilaf Devletleri ile şartları çok ağır olan Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalayarak çekilir. Bu antlaşma, Osmanlı Devleti'ni fiilen sona erdirir ve bağımsız olma özelliklerini de yok eder. Ülkesi işgal ve ordusu terhis edilen Osmanlı Devleti'nin ulaşım, iletişim vb. sistemlerine el konulur. Böylece Türk tarihi yeni bir dönüm noktasına girer. 19 Mayıs 1919 tarihinde ise Anadolu'da halk Mustafa Kemal önderliğinde işgallere karşı milli bir mücadele başlatır ve bu mücadele, 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasıyla başarılı bir şekilde sonuçlanır.

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşını 9 Eylül 1922'de başarıyla bitirince, İzmir'de Mustafa Kemal'e *“çok yorulduunuz herhalde, çiftliğinize çekilir dinlenirsiniz”* dediler. Buna karşı Mustafa Kemal; *“Hayır asıl savaş şimdi başlayacak... Bu savaş, cahilliğe ve gerciliğe karşı yapılacaktır”* demiştir. Bundan sonra yapılacak savaş toplumun çağdaşlaşması için yapılacak ve çok uzun zaman alacak, ikinci bir kurtuluş savaşı olacaktır. Nitekim Atatürk de bunun farkındadır: *“En mühim en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitimidir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı yüksek bir cemiyet halinde yaşatır, yada bir milleti esaret ve sefaletle terk eder”*¹ diyerek eğitimin önemini belirtmiş ve Kurtuluş Savaşı'ndan sonra eğitimin gelişmesi için çok büyük gayretler göstermiştir.

TBMM'nin açılışından sonra, 9 Mayıs 1920 tarihinde okunan hükümet programında eğitime büyük önem verilmiş ve ileride bir takım temel eğitim reformlarının yapılacağı belirtilerek savaş nedeniyle o günkü mevcut eğitim kurumları ile yetinileceği açıklanmıştı.² Yine TBMM'nin açılışından Cumhuriyetin ilanına kadar görev yapan “İcra Vekilleri Heyeti”nin 2 Mayıs 1920 tarihli ve 3 sayılı kanun ile İcra Vekilleri Heyeti'nin onbir vekaletinden biri olarak ilk bakanlığını Rıza Nur Bey'in yaptığı Maarif Vekaleti kurmuştur. Vekalet, verilen amaçları gerçekleştirebilmek ve eğitim işlerini daha iyi yürütebilmek için 2 Mayıs 1920'de Maarif Vekaletinin ilk merkez örgütünü kurmuştur. Buna göre Maarif Vekaleti; Program Heyeti, İlk Tedrisat Müdürlüğü, Orta Tedrisat Müdürlüğü, Kültür Müdürlüğü, Sicil ve İstatistik Müdürlüğü birimlerinden

¹ Bozdemir, S. Atatürk Döneminde Eğitimdeki Gelişmeler. 10 Temmuz 2016,

² Erol Kapluhan, Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı:26, 2012, s.174

oluşturmuştur.³ Böylece her birim kendi üzerine düşen görevi yerine getirecek ve eğitim işlerinin daha düzenli ve eksiksiz yürütülmesi sağlanacaktır.

Eğitimle ilgili ilk sistemli hareket ise, 15 Temmuz 1921’de Ankara’da Maarif Kongresi’nin toplanması ile başlamıştır. Sakarya Savaşı öncesi yapılan kongrede, cepheden gelip bir konuşma yapan Mustafa Kemal Paşa, o günkü eğitim durumu ile ilgili gözlem ve deneyimlerini anlattıktan sonra, yapılması gereken işlerin esasları üzerinde durmuş ve ayrıntılarının belirlenmesini eğitimcilere bırakmıştır.⁴ Maarif Kongresinde görüşülmek üzere, ilkokul programları, ilkokul süresinin belirlenmesi, köy öğretmeni yetiştirilmesi amacıyla köy öğretmen okullarının açılması, ortaöğretim programları ve ortaöğretim dersleri gündem olarak belirlenmiştir. Fakat kongre, düşmanın Ankara’ya doğru ilerlemesi üzerine, beklenen kararlar alınamadan dağılmıştır.⁵ Beklenenden önce dağılması ve istenen kararların alınamamasına rağmen cepheden gelerek kongreye katılan Mustafa Kemal bu hareketi ile eğitim konusuna ne kadar önem verdiğini göstermiştir.

Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonra eğitim sorunları sadece Osmanlı dönemine ait olan sistem yanlışları ve devralınan modelle ilgili değildi. Fiziki ve maddi imkanlar açısından da eğitim ve öğretim kurumları yetersiz bir haldeydi. 500 kadar ilkokul, 250 kadar rüştiye (ortaokul), 22 idadi ve 20 sultani (lise) 1 tane de üniversite bulunmaktaydı. Ülkede genel olarak dine dayalı okullar varlığını sürdürmekteydi.⁶

Eğitimde çağı yakalamak isteyen Yeni Türk Devleti, Prof. Dr. John Dewey,⁷ Prof. Dr. Alfred Kühn, Prof. Dr. Omer Buyse, Prof. Dr. Berly Parker, Prof. Dr. Albert Malche, Prof. Dr. George Stichler, Prof. Dr. Oskar Frey ve Prof. Dr. Ernst Egli gibi yabancı eğitim uzmanlarını Türkiye’ye getirmiş ve onların

³ Erol Kaplıhan, Hazırlık (Kurtuluş Savaşı) Dönemi Eğitim Politikaları ve Eğitim Faaliyetleri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, S.1, 2012, (1-28), s.9 ve Emine Özel, Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007, Kütahya s.38-39

⁴ Cavit Binbaşoğlu, Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi, Ankara, 2009, s.371

⁵ Özel, a.g.e., s.38

⁶ Ali Rıza Erdem, Atatürk’ün Eğitim Liderliğinin Başarısı: Türk Eğitim Devrimi, Belgi Dergisi, sayı:2, 2011, s.164

⁷ John Dewey’in Raporu hakkında bkz. John Dewey, Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, İstanbul, 1939

önerilerinden de yararlanmıştır.⁸ Bu yabancı uzmanların hazırladıkları raporlar doğrultusunda çalışmalar yapılarak eğitim işleri düzeltilmeye çalışılmıştır.

a) Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, ülke içerisinde birbirinden farklı tarzda eğitim veren üç tip eğitim kurumu vardı. Bunlardan birincisi Medreseler, dini eğitim veren kurumlardır. Şeriyeye ve Evkaf Vekaleti'ne bağlıdır. İkincisi, Tanzimattan itibaren açılmaya başlanan batı tarzı eğitim veren okullardır. Bu okullar Maarif Nezareti'ne bağlıdır. Üçüncüsü ise, azınlık okullarıdır. Azınlık okulları, kendi anlayışları doğrultusunda eğitim verdikleri gibi eğitimin dışında faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu tablo Cumhuriyetin ilk yıllarında da böyle devam etmiştir.⁹ Bu okullarda birbirinden farklı amaç ve içerikte öğretim yapılması dolayısıyla birbirinden farklı dünya görüşüne sahip insanlar yetişiyordu. Osmanlı aydınları bu durumun zararını fazlasıyla çekmiş, fakat bunu ortadan kaldıracak adımlar adımlar atamamışlardı.¹⁰ Bu ikiliği ortadan kaldırmak ve ülke genelinde eğitim-öğretim birliğini sağlamak amacıyla Tevh-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır.

1924 yılında çıkartılan Tevhidi Tedrisat Kanunu, Cumhuriyet düşüncesi ve ideolojisinin yerleştirilmesi amacına dönük önemli bir gelişmedir. Aşağıda meddeleri verilen Tevhid- Tedrisat Kanunu ile ülkedeki tüm okullar Maarif Vekaletine bağlanmış, yüzyıllardır eğitim veren medreseler kapatılmıştır. Böylece uzun yıllar süren ve farklı tip vatandaşlar yetiştiren medrese-mektep ayrılığı ortadan kaldırılmış oldu. Yine bu yasa eğitimin laikleşmesi için önemli bir adım olmuştur.

3 Mart 1924 tarihli ve 430 Numaralı Tevhid- Tedrisat Kanunu maddeleri şunlardır;¹¹

Birinci madde: *Türkiye dahilindeki bütün müessatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine menbuttur.*

⁸ Erdem, a.g.e., s.164

⁹ Özel, a.g.e., s.43-44

¹⁰ Salih Özkan, Türk Eğitim Tarihi, Nobel Yayınlar, Ankara, 2011, s.116

¹¹ Maarifle İlgili Kanunlar I, s.14-15

İkinci madde: *Şer'îye ve Evkaf Vekaleti veya hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekaletine devir ve raptedilmiştir.*

Üçüncü madde: *Şer'îye ve Evkaf Vekaleti bütçesinde müteakip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilmiştir.*

Dördüncü madde: *Maarif Vekaleti diniyat müteassısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir ilahiyat fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.*¹²

Beşinci madde: *bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müşteğil olup şimdiye kadar Müdafai Milliye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekaletine merbut olan darüleytamlar, bütçeleri heyeti talimiyeleriyle beraber Maarif Vekaletine raptolunmuştur. Mezkur rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olduğu vekaletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan orduya nisbetlerini muhafaza edeceklerdir.*

Müzeyyel Fıkra: *Mektebi Harbiyeye menşe teşkil eden askeri liseler bütçe ve kadrolariyle Müdafaa-i Milliye Vekaletine devrolunmuştur.*¹³

Altıncı madde: *İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.*

Yedinci madde: *İşbu kanun icayı ahkamına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.*

b) Harf İnkılabı

Atatürk döneminde yapılan en önemli çalışmalardan bir tanesi de hiç şüphesiz 1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleştirilen Harf İnkılabıdır. Tarih boyunca

¹² Darülfünun İlgasına ve Üniversite Teşkiline Dair olan 2252 Numaralı kanun çıktığında bu madde geçersiz kalmıştır, bkz. Maarifle İlgili Kanunlar I, s.14

¹³ Bu fıkra 22 Nisan 1925 tarihli ve 637 numaralı kanunla bu maddeye eklenmiştir. Bkz. Maarifle İlgili Kanunlar I, s.15

çok geniş coğrafyalara yayılan Türkler, yayıldıkları coğrafyada yaşayan insanları etkiledikleri gibi bu insanların yaşayış tarzlarından da etkilenmişlerdir. Bu etkilenmelerden biri de alfabe konusudur. Türkler, devlet kurdukları coğrafyaya, bu coğrafyada hakim olan siyasi, sosyal ve kültürel şartlar ile din ve medeniyet alanlarının gereklerine göre çok çeşitli alfabeler kullanmışlar ve bu alfabelerle günümüze kadar gelen çok değerli eserler bırakmışlardır. Ancak bu alfabelerin Türk dilinin yapısına uygun olup olmadığı konusunda seçici davranmamışlar, birtakım eklemelerle bunları Türkçe'ye uyarlamaya çalışmışlardır.¹⁴ Bunların başlıcaları şunlardır; Göktürk, Uygur, Sogd, Kiril, Arap ve Latin alfabeleridir. Türklerin topluca İslamiyeti kabul etmeye başladıkları 10. Yy'dan itibaren Türk devletleri tarafından Arap Alfabeti kullanılmaya başlanmıştır ve yaklaşık olarak bin yıl bu alfabe kullanılmıştır.¹⁵

Atatürk'ün eğitimle ilgili en büyük hedefi halkımızı cehaletten kurtarmaktı. Bunun ilk ve temel koşulunun, harf değişikliği olduğunu çok iyi biliyor, harf devrimini bir eğitim ve kültür devrimi olarak görüyordu. Dil devrimi, ulusal kültürün gelişmesi için ulusal dilin canlandırılmasına dayanır. Cumhuriyetin temel ilkeleri ve devlet felsefesi ile bağlantılı olarak, Atatürk'ün harf inkılabı konusunda dayandığı gerekçe, Arap dilinin ihtiyaçlarından doğmuş olan Arap yazısının Türk dilinin özelliklerine aykırı düşmesidir. Bu amaçla uzun süreli çalışmalardan sonra 1 Kasım 1928 günü Millet Meclisi açılışında Gazi Mustafa Kemal şöyle diyordu: *“Her şeyden evvel her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel büyük Türk milletine kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk Milleti, bilgisizlikten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay olan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir.*

¹⁴ Ayça Yenişan, Tarih Boyutu İçinde Alfabe Sorunu ve Türk Harf Devrimi (1839-1929), Osmangazi Üniv. Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi, 2005, Eskişehir, s.1-2

¹⁵ Türklerin tarihte kullandığı alfabeler ile ilgili bkz. Gatibe Mahmutova, Eski Türk Alfabelerine Bir Bakış, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.46-53 ve Ayşe Dudu Kuşçu, Türk Dünyasında Kullanılan Alfabelere Tarihi Bir Bakış, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.60-70

Bu okuma-yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir.”¹⁶ Arap Alfabesinin Türk Dili’nin özelliklerine aykırı düşmesi, ülkede okuma yazma güçlüğü doğuruyor ve kültür alanındaki gelişmelerin önünü kapatıyordu. Türk halkının okuma-yazma öğrenmesini zorlaştırmakta ve okuma-yazma tabana yayılamamaktadır.

Tanzimat’ın getirdiği yenileşme hareketi ile alfabe değişikliği konusu ilk kez gündeme gelmiş ve bundan sonra da Latin kökenli alfabenin kabulüne kadar artan ve azalan şiddetlerde ama her zaman tartışılan bir sorun halini almıştır. Tanzimatla başlayan yazı değişikliği konusundaki tartışmalar II. Abdülhamit’in “istibdat yıllarında” kesilmemekle birlikte biraz daha azalmıştır. Bu konudaki tartışmalar II.Meşrutiyet döneminde hürriyetçi ortamın oluşması ile yeniden başlamıştır. Bu dönemde teorik tartışmalardan öteye, pratik bazı denemeler de yapılmış, Arap yazısını Türk diline uydurabilmek için çeşitli ıslahat projeleri ve düzeltilmiş Arap alfabesi örnekleri ortaya atılmıştır. Ama bunlar başarısız denemelerden öteye geçememiş, alfabe konusuna köklü bir çözüm getirilememiştir.¹⁷

Atatürk’ün Harf İnkılâbı yapılması gerektiğine dair düşüncesi ise cumhuriyet öncesi yıllara dayanır. II. Meşrutiyet öncesinde Selanik’te Bulgar Türkolog İvan Manolov ile yaptığı görüşmede Arap yazısının batı kültürüne girmemize engel olduğunu belirtmişti. I. Dünya Savaşı yıllarında Macar Türkolog Gyula Nemeth’in “Turkische Grammatik” adlı eserinde Türkçe metinler için kullandığı transkripsiyon alfabesini Türk yazısı için fazla ayrıntılı bulmuştu. 1916 yılında Tevfik Fikret’in yazdığı “Rubab-ı Şikeste” ile Mehmet Emin’in şiirlerinde de aynı derece Arapça ve Farsça kelimeler bulunduğu işaret etmişti. 1922 yılında Halide Edip’in de bulunduğu bir toplantıda Latin harflerinin kabul

¹⁶ Abdullah Katırcı, Harf Devrimine Yönelik Çalışmalar, Devrimin Gerçekleşmesi ve Uygulanışı, Kafkas Ün. Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi, 2006, Kars, s.14-18, ayrıca bkz. Rafael Muhammedinov, Harf İnkılabının Tarihsel Temelleri Üzerine Bazı Düşünceler, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, 2009, İstanbul, ss.6-8

¹⁷ Yenişan, a.g.e. s.2-3, Osmanlı’da alfabe tartışmaları için ayrıcabkz. Birten Çelik, Osmani Modernleşmesi Sürecinde Osmanlı Aydınları ve Alfabe Meselesi, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.9-22 ve Zeki Arıkan, Tanzimattan Meşrutiyete Alfabe Tartışmaları, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.30-36

edilebileceğinden söz¹⁸ etmesi onun harf değişikliği konusundaki düşüncelerinin eski olduğunu göstermektedir. Yine Milli Mücadelenin kazanılmasından hemen sonra 12 Eylül 1922 tarihinde İzmir’de gazeteci Hüseyin Cahit Bey’in; ”Paşam, Niçin Latin yazısını almıyoruz?” sorusuna ”Daha zamanı gelmemiştir” diye cevap verir. Mustafa Kemal Paşa, bu anısını daha sonra Falih Rıfkı Atay’a Şöyle anlatır:” –Hüseyin Cahit bana zamansız bir iş yaptırmak istiyordu. Yazı inkılabının zamanı gelmemiştir”.¹⁹ Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde aydınların ve gazetecilerin tartışmalarıyla gündeme gelen ve Mustafa Kemal’in de kafasında net bir düşünceye sahip olan Latin alfabesine geçiş uygun, ortam ve şartların oluşmamasından dolayı Cumhuriyet’in ilanından hemen sonra bile gerçekleştirilememiş, ancak uygun ortam ve şartların oluşmasıyla 1928’de gerçekleştirilebilmiştir.

1923’te toplanan İktisat Kongresi’nde Latin harflerinin kabulü hakkında bir önerge sunuldu. Ancak bu önerge, Kongre Başkanı Kazım Karabekir Paşa tarafından, "Konunun maarifi ilgilendirdiği" ve "Latin harfleri İslam birliğini bozacak" gerekçesiyle toplantıda okunmayarak reddedildi. Paşa, bu konudaki görüşlerini, daha sonra basına "Latin Harflerini Kabul Edemeyiz" başlığı altında demeç vererek açıklamıştır. Kazım Karabekir Paşa’ya göre; Latin harflerini savunanlar yabancıların propagandalarından etkilenmekte ve ülkeye zararlı bir fikir sokmaktadırlar. Türk dilini ifade edecek hiçbir Latin harfi yoktur. Bu fikirler Türk toplumunu etkilerse İslam alemi üzerimize hücum eder ve birbirimizi yeriz.”²⁰ İktisat Kongresinde yaşanan bu gelişme harf değişikliği konusunu yeniden gündeme getirmiş ve harf değişikliği basında tartışılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra alfabe konusundaki tartışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde konuşulan Arap alfabesinin ıslah edilmesi yönünde geçen tartışmalar, Cumhuriyet’in ilanından sonra, yerini Latin harflerinin alınması konusundaki tartışmalara bırakmıştır. Devletin baskıcı politikasından çekinerek, Latin harflerinin kabul edilmesi konusunda düşüncelerini

¹⁸ Cengiz Dönmez, Atatürk ve Harf Devrimi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 27(79), s.38-39

¹⁹ Adem Çelik, Harf İnkılabına Giden Süreç, Marmara Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, İstanbul, s.37

²⁰ Neriman Tongul, Türk Harf İnkılabı, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:33-34, ss.103-130, 2004, S.112

rahat şekilde açıklayamayan pekçok aydın, bekledikleri devrimci ortamın oluşmasıyla bu konudaki fikirlerini rahatça savunma imkanını bulmuşlardır. 1923-1928 yılları arasındaki bu dönemde yapılan tartışmalar bir anlamda ıslahatçılar ve Latin harfleri taraftarlarının kozlarını paylaştıkları bir dönem olmuştur.²¹ Dönemin önde gelen isimlerinden; Halit Ziya, Necip Asım, Veled Çelebi, Ali Canip, İbrahim Alaaddin, Prof. Zeki Velidi Togan, Avni Başman, Yusuf Semih, Ali Şeydi ve Prof. Köprülüzade Mehmet Fuat gibi aydınlar Arap harflerini savunurken, Refet Avni, Abdullah Cevdet, Mustafa Hamit gibi aydınlar da Latin harflerini savunmuşlardır.²²

İzmir Milletvekili Şükrü Saraçoğlu, 24 Şubat 1924 günü Bütçe Kanunu Tasarısı görüşülürken, Arap harflerinin okuyup yazmayı zorlaştırdığını söyleyerek basında yazı tartışmalarının sürekli tartışıldığı bir dönemde harf değişikliği konusunu ilk kez meclis gündemine getirmiştir²³ 1926 yılında toplanan I. Bakü Türkoloji Kurultayı'nda ise tartışılan Türk lehçelerinin yedi büyük problemi içerisinde Alfabe meselesi de tartışılmış ve Türk dünyasında Latin alfabesine geçiş gündeme gelmiştir.²⁴

20 Mayıs 1928'de alfabe konusunu incelemek, bu konudaki çeşitli görüşleri saptamak ve fikirlerini belirtmek amacıyla "Dil Encümeni" adlı bir komisyon kurulmuştur. Komisyon; üçü milletvekili, üçü eğitim yüksek memuru, üçü de uzman olmak üzere 9 üyeden oluşuyordu. Daha sonra beş üyenin daha katılmasıyla komisyonun üye sayısı 14'e çıkmıştır. Komisyon Fransız, İngiliz, Alman, Macar gibi birçok ülkenin kullandıkları alfabeleri inceledikten sonra, 26 Haziran'da Atatürk'ün başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır. Dil Encümeni, bu çalışmaları yaparken, ayrıca kendi aralarından seçtikleri üç kişiden oluşan "Latin

²¹ Yenişan, a.g.e. s.51

²² Neriman Tongul, Türk Harf İnkılabı, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:33-34, ss.103-130, 2004, S.114-115 ayrıca bkz. Kemal Çelik, Türk Basım ve Yayımında Harf İnkılabı, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.89-108, Günver Güneş ve Müslime Güneş, Türk Ocakları ve Harf İnkılabı, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.187-197

²³ Yenişan a.g.e. 53

²⁴ Kamil Veli Nerimanoğlu, 1926- I. Bakü Türkoloji Kurultayı ve Atatürk'ün Harf Devrimi, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.109-110-111-112

Alfabesi Komisyonu"nu kurmuştur. Bu komisyon bir yandan, Dil Encümeni'nin çalışmalarına yardımcı olacak, diğer yandan da Latin yazısı ile Türk yazı değişiklikleri konusundaki inceleme ve araştırmaları yapacak ve görüşleri belirleyecekti. Komisyonun hazırlamış olduğu rapor 12 Ağustos 1928 günü Cumhurbaşkanlığı'na verilmiştir. Başbakan İsmet Paşa da, Alfabe Komisyonu'na girmiş, yapılan toplantılarda yeni alfabeye "Türk Alfabesi" adını o vermiştir.²⁵

Atatürk, Türk Yazı Devrimini 10 Ağustos 1928 tarihinde yaptığı şu konuşma ile başlatmıştır: *"...Huzurunuzda ne kadar bahtiyar olduğumu izah edemem... Memnunum, mütehasşısım, mesudum. ...Bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir."* *"Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır"* diyen Mustafa Kemal; yeni Türk harflerinin çabuk öğrenilmesini, bütün vatandaşlara öğretilmesini istemiş ve konuşmasını şöyle sürdürmüştür: *"...Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir heyeti içtimaiyenin yüzde onu okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmez nevidendir. Bundan insan olarak utanmak lazımdır."* *"Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir; iftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir. Milletimiz yazısı ile kafası ile âlem-i medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir."*²⁶

Mustafa Kemal, 1 Kasım 1928'de Meclis'in açılış konuşmasında alfabe konusuna geniş ölçüde yer vererek; *"Büyük Türk milletine, onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol dışında, kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Bu okuma yazma anahtarı ancak, Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Milletler ailesine, müvver (aydın) yetiştirmiş büyük bir milletin dili olarak girecek olan Türkçeye, bu yeni canlılığını kazandıracak olan üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima olacaktır..."*²⁷ demiş ve herkesin okuma yazma öğrenmek ve öğretmek için ellerinden gelen gayreti göstermesini istemiştir. Böylelikle vatandaşlarımızı

²⁵ Tongul, a.g.e., s.120 ayrıca bkz. Tülay Alim Baran, Çağdaşlaşma Aracı Olarak Harf İnkılabı, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.114-123

²⁶ Mehmet Kayıhan ve Mustafa Yahya Metintaş, Latin Kökenli Yeni Türk Alfabesine Geçiş Süreci ve Millet Mektepleri, Dumlupınar Ün. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:24, 2009, s.197

²⁷ Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, C.III, 18. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s.305

cehaletten kurtarmanın vicdani mutluluğunun hep birlikte yaşanacağını ifade ederek, Meclis'i yönlendirmiş, milletvekilleri başta olmak üzere devlet görevlilerini yüreklendirmiştir.²⁸ 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun” Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşüldü ve kabul edildi ve 3 Kasım 1928 tarihinde de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.²⁹ Tanzimat'tan beri süren alfabe tartışmaları Mustafa Kemal'in kararlılığı sayesinde aşılmış ve Türkçe'nin yapısına uygun yeni “Türk Alfabesi” Meclis'te onaylanmıştır.

1 Kasım 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun'un maddeleri şunlardır;³⁰

Birinci madde: *Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.*

İkinci madde: *Bu kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.*

Üçüncü madde: *Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin Devlet muamelatına tatbiki tarihi 1929 kanunusaniyesinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrakı tahkikiye ve fezlekelerin ve ilamların ve matbu muamelat ve cetvel defterlerinin 1929 haziranı iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilcek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları 1929 haziranı iptidasından itibaren Türk harfleriyle yazılacaktır.*

Dördüncü madde: *Halk tarafından vaki müracaatlerden eski Arap harfleriyle yazılı olanların kabulü 1929 haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi kanunuevvelinin iptidasından itibaren türkçe hususi veya resmi levha,*

²⁸ Cengiz Önal, Harf Devrimi (3 Kasım 1928), <http://www.butundunya.com/pdfs/2012/08/043-048.pdf>. s.47, ayrıca bkz. Cavit Binbaşıoğlu, Türk Eğitim Düşünce Tarihi, Ankara, 2005

²⁹ Maarifle İlgili Kanunlar I, s.17-18

³⁰ Maarifle İlgili Kanunlar I, s.17-18

tabela, ilan, reklam ve sinama yazıları ile keza Türkçe hususi, resmi bilmle mevcut, gayri mevcut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılması mecburidir.

Beşinci madde: 1929 kanunusanişi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburidir.

Altıncı madde: Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1929 haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenoğrafi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanuni talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Yedinci madde: Para ve hisse senetleri ve banolar ve esham ve tahvilat ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilmle eski vesikalar değiştirilmedikleri meddetçe mutebedirler.

Sekizinci madde: Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin bütün Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 kanunusanişinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki halk tarafında mezkur müesseselere 1929 haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleri ile basılmış defter, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 haizranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Dokuzuncu madde: Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedridatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu tedrisat icası memnudur.

Onuncu madde: Bu kanun neşri tarinden muteberdir.

On birinci madde: Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Harf İnkılabından hemen sonra okur-yazar oranını arttırmak için yurt genelinde okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Milletvekilleri, yüksek bürokratlar ve aydınlara yeni alfabe öğretilmiştir. Devlet dairelerinde görevli memurlar için ise kurslar düzenlenmiştir. Daha sonra bu görevliler sınavlara

alınarak başarılı olanlar diploma verilmiştir. Aynı şekilde birçok resmi ve özel kuruluşlar çalışanlarına kurslar vermiştir.³¹

³¹ Saime Yüceer, “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri” Atatürkçü Bakış, C. I, Sayı: I, s. (13–32), 2002, s.18, Harf İnkılabının uygulanışı ile ilgili ayrıca bkz. Yonca Anzerlioğlu, Harf İnkılabının Uygulanışı, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.396-405

1. AYDIN İLİ

1.1. İlin Tarihi

Aydın Büyük Menderes Havzası’da 8007 km²’lik bir alan üzerinde kurulmuştur. Doğusunda Denizli, batıda Ege Denizi, kuzeyde İzmir ve Manisa, güneyde ise Muğla yer almaktadır. Kuzeyde Aydın Dağları, güneyde ise Menteşe Dağları uzanır. Alçak düzlükler ilin orta ve batı kesiminde geniş alanlar kaplar. Bu düzlükler, Büyük Menderes Nehrinin taşıdığı alüvyonlarla oluşan Büyük Menderes Ovası’dır.³²

Aydın Büyük Menderes Ovası’yla Aydın Dağları arasına yerleşmiş, çok eski tarihlerden beri bölgesinde merkez işlevi görmüş bir kenttir. Asya’dan gelip Efes Limanı’na inen tarihi Kervan Yolu’nun üzerinde bulunuşu nedeniyle kent her zaman hareketli bir yaşama sahip olmuştur. Buna karşın Aydın kenti XIX. yy sonlarına kadar yavaş bir gelişme göstermiş, 1895 ve 1899 depremleri ile 1919-1922 yılları arasındaki Yunan işgali ve beraberinde ki yangın sonrasında da giderek küçülmüştür. Bu nedenle kent Cumhuriyetin ilk yıllarında izlenen politikalarla planlı olarak gelişen ender şehirlerden birisi olmuştur. Aydın kentinin özellikle Cumhuriyet’in ilk yıllarında geçirdiği değişim dikkat çekicidir.³³ Aydın’ın yaralarının sarılmasına ve şehrin geliştirilmesine ilk günden itibaren özen gösterilmiştir.³⁴ Mustafa Kemal yaşamı boyunca Aydın ili ve ilçelerini dört kez ziyaret etmiştir. Bu ziyaretleri 1924, 1930, 1931, 1937 tarihlerinde gerçekleşmiştir.³⁵

Aydın’nın 1923-1938 yılları arasında geçen cumhuriyetin ilk on beş yılı eski yaraların sarıldığı ve yeni kalkınma atılımlarının başlatıldığı bir dönem olmuştur.

³² Dağından Yağ Ovasından Bal Akar Efeler Diyarı Aydın, Aydın Valiliği Kültür ve Tanıtım Yayını, s.16

³³ Günver Güneş, Atatürk ve Aydın, Aydın Ticaret Odası Kültür Yayınları No:1, Aydın, 2006, s.1

³⁴ Aydın Gökyüzünün Altındaki En Güzel Yeryüzü, T.C. Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, PK Medya Yapım&Tanıtım Hizmetleri, İzmir, 2008, s.7

³⁵ Günver Güneş, Mustafa Kemal Atatürk’ün Aydın Seyahatleri, <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/G%C3%BCnver-G%C3%9CNE%C5%9E-Mustafa-Kemal-Atat%C3%BCrk%C3%BCn-Ayd%C4%B1n-Seyahatleri.pdf>, 03.07.2016, s.219, Aydın İli tarihi için ayrıca bkz. Asaf Gökbel, Hikmet Şölen, Aydın İli Tarihi, C:1, 1936, Aydın, Asaf Gökbel, Milli Mücadelede Aydın, 1964, Bilgin Çelik, Aydın Kent Tarihi (1923-1950), Yüksek Lisans Tezi, 9 Eylül Ün. AİİTE

Türkiye Cumhuriyeti'nin çok büyük atılımların gerçekleşeceği bir döneme yönelmesiyle Aydın'ın ileri gelenleri de şehirlerini kalkındırma uğraşına girmişlerdir. Bu dönemin ilk çeyrek yüzyılı M. Kemal Atatürk önderliğinde Türkiye Cumhuriyetinin temellerinin atıldığı yıllardır. 1919-1922 yılları arasında Yunan işgali altında kalan ve büyük tahribat yaşayan Aydın, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulan cumhuriyet idaresiyle merkezi yönetimin kentteki temsilcileri, yerel yöneticiler ve Aydın halkı el ele vererek Aydın'ı yeniden imar etmişlerdir. Bu çalışmalar ile kent bir kasaba görünümünden kurtularak planlı bir gelişim sergilemiştir.³⁶

Cumhuriyet rejimi yüzyıllardır Aydın'nın en önemli sorunlarından biri olan asayiş ve güvenlik sorunlarını da çözmüştür. Saltanat zaptiyesinin baskısı, gaddar mütezimlerin zulmünden bıkmış olan köylü rahat etmek için geçmişte dağa çıkmayı en kolay yol olarak görürken, Cumhuriyetle birlikte efe ve zeybekliği bırakarak sosyal yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir. Aydın'da Cumhuriyet ile birlikte kanunun düzeni kurulmuş Cumhuriyet'in kanunlarını şehirde polis, kırsalda jandarma sağlamıştır. Aydın Kenti asayiş kelimesinin manasında toplumsal huzur ve güvenliği Cumhuriyet ile birlikte anlamış ve görmüştür.³⁷

Mustafa Kemal, Aydın kent merkezini üç kez ziyaret etmiştir. İlk ziyareti 5 Mart 1930 tarihinde Antalya seyahati sırasında gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal'in 1931 yılında Aydın'ı ziyareti ise doğrudan doğruya yapılan bir gezi şeklinde olmamıştır. Mustafa Kemal Ankara'dan İzmir'e 27 Ocak 1931'de gelmiş burada bulunduğu sırada Aydın-Nazilli üzerinden Balıkesir'e kadar uzanan bir yurt gezisi planlamıştır. Atatürk'ün 9 Ekim 1937'de Aydın ve ilçelerini ziyareti memleket çapında yankılar uyandıran bir ziyaret olmuştur. Bu ziyaret aynı zamanda Atatürk'ün Aydın'a yaptığı son ziyarettir.³⁸ Atatürk bu ziyaretinde Ege

³⁶ Günver Güneş ve Mehmet Emin Elmacı, Tek Parti Döneminde Aydın'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Zeus Kitabevi, İzmir, 2013, s.195 Aydın'da Milli Mücadele için ayrıca bkz. Sıtkı Aydın, Güney Batı Anadolu'da Kuvayi Milliye Harekatı, Kültür Bakanlığı, Etaş Aş. Eskişehir: 1993

³⁷ Güneş ve Elmacı, a.g.e. s.42-43

³⁸ Güneş, a.g.e. s.35-42-43, Atatürk'ün Aydın ziyaretleri ile ilgili ayrıca bkz. Hilmi Tükel, Atatürk Aydın'da, 1940, Yeni Asır Gazetesi, 04.02.1931

Manevralarını izlemiş, Nazilli Basma Fabrikasının açılışını yapmış ve Nazilli Halkevi'ni ziyaret etmiştir.³⁹

1.2. Nüfus Yapısı

Genç Cumhuriyetin önemli Batı Anadolu'daki önmeli şehirlerinden biri olan ve 1919-1922 yılları arasında Yunan işgali altında kalan Aydın'da bütün Türkiye'de olduğu gibi 1927 yılında ilk nüfus sayımı yapılır. Sonraki yıllarda 1935 ve 1940 yıllarında ihtiyaçlar doğrultusunda yeni nüfus sayımları gerçekleştirilir. Aşağıda 1927, 1935 ve 1940 nüfus sayımlarında Aydın ve ilçelerinin kadın erkek nüfusları verilmiştir.

Tablo 1.1. 1927, 1935 ve 1940 Nüfus Sayımlarında Aydın İli'nin Nüfusu⁴⁰

İlçeler	Sayım Yılları					
	1927		1935		1940	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Toplam	99137	112613	126081	134997	135516	146268
Merkez İlçe	33534	36773	46362	46626	48597	51222
Bozdoğan	12355	15059	14156	16590	14564	17106
Çine	12688	15572	15932	18272	16575	19162
Karacasu	5013	6456	6085	7313	6466	7372
Nazilli	23206	26590	288813	31591	33206	35514
Söke	12341	12163	14733	14605	16108	15892

Kaynak: Aydın İl Yıllığı/1967, Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ankara, 1967, s.70

Aydın'ın 1927 yılındaki genel nüfusu 211.750 iken, 8 yıl sonra yapılan 1935 yılı nüfus sayımında 261.078'e yükselmiş bulunmaktadır. 1927-1950 yılları arasındaki artış oranı %64 tür. Bu dönemde en yüksek artış 1927-1935 yılları

³⁹ Ersan Yavi, Necla Yavi, Türkiye Cumhuriyetinin Yetmişbeşinci Yılında Aydın, Aydın Valiliği, Ajans-Türk Matbaacılık, 1998 s.48

⁴⁰ Aydın İl Yıllığı/1967, Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ankara, 1967, s.70 ayrıca bkz. Cumhuriyetin 75. Yılında Aydın İli (Aydın İl Yıllığı), Aydın, 1973

arasında görülmektedir.⁴¹ Tobloyada bakıldığında da anlaşılabacağı gibi 1927-1935 yılları arasındaki 8 yıllık süreçte Aydın İli nüfusu çok önemli bir artış yaşamıştır. Nüfus artışının bu kadar etkili olmasında uzun yıllar savaşlarla geçen yılların sona ermesi ve Cumhuriyetin ilanında sonra ekonomik, sağlık vb. alanlarda yaşanan gelişmeler etkili olmuştur. Yine tobloya bakıldığında kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasının nedeni ise şüphesiz uzun yıllar yaşanan savaşlarda erkek nüfusun kaybıdır.

1.3. Sosyo-Kültürel Yapı

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Aydın'da kültürel yaşama ait canlı izler oldukça azdır. Bu alanda iki kurum çalışmalarıyla öne çıkar. 1923-1931 yıllarında faaliyet gösteren Aydın Türk Ocağı ile 1932'de kurulmuş olan Aydın Halkevi Cumhuriyet'in ilk yıllarında Aydın'daki kültürel aktivitelerin merkezi olmuştur. Aydın Türk Ocağı 1914 yılında İttihat ve Terakki'nin kültür şubesi olarak faaliyete geçmiş, 1923 yılında yeniden imar edilen Aydın'da Cumhuriyet ideolojisiyle oldukça canlı bir kültür kurumu olarak çalışmalarda bulunmuştur. 1932'de açılan Aydın Halkevi Türkiye'de ilk açılan 14 Halkevinden birisidir. Aydın Halkevi 1930-1940'lı yıllar Aydın'ın en önemli sosyo-kültürel kurumu olmuştur. Aydın'ın önemli şahsiyetleri Halkevi'nin kollarında biraraya gelerek kente canlılık kazandırmışlardır.⁴²

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Aydın'da sosyal yaşamı destekleyen, canlı tutan kurumlar içerisinde Hilal-i Ahmer (Kızılay), Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) ve Teyyare Cemiyeti de yer almaktadır. Bunlar arasında en örgütlü olan Osmanlı döneminden cumhuriyete intikal etmiş bulunan Kızılay'dır. Şehirdeki diğer önemli sosyal kurum olan Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) Cemiyeti Cumhuriyetin ilk yıllarında Aydın'daki yoksul çocukların ihtiyaçlarını karşılama konusunda faaliyetlerde bulunmuştur.⁴³

Aydın ilinde spor faaliyetleri belirgin bir şekilde 1925 yılından sonra başlamıştır. İlk çalışmalarda yalnız futbol ön sırada yer almış, diğer spor çalışmaları yeterli duruma getirilememiştir. 1935 yılında Şehir Stadının yapılması futbolun önemli eksikliğini gidermiştir. 1937 yılında Ege'de en iyi futbol oynayan

⁴¹ Aydın İl Yıllığı/1967, a.g.e., s.71

⁴² Güneş ve Elmacı, a.g.e. s.49-50

⁴³ Güneş, a.g.e. s.12-13

ekip Aydın Fubol Takımıydı ve aynı yıld sadece Denizlispor'a yenilerek Türkiye ikincisi olmuştur. 1937 yılından sonra diğer spor dallarında futbolla birlikte gelişmeler göstermiştir, 1938 yılında yapılan Atletizm Maraton Koşularında iyi dereceler almıştır.⁴⁴

1.4. Ekonomik Durum

Aydın'nın ekonomisinin can damarı Büyük Menderes nehridir. Sulama imkanı nedeniyle bu nehir ekonomiyi etkileyen en önemli etkidir. Aydın, Ege Bölgesi'nin verimli topraklarına sahip olan, çeşitli ürünlerin yetiştiği bir yerdir. Bu yüzden, Aydın'nın Ekonomik yönünü daha çok tarımsal alandaki faktörler etkiler, endüstri bitkilerinden tütün, pamuk, zeytin, meyan kökü, incir ve diğer bitkilerden bakliyat, hububat, sebze yetiştirilir. İklim şartlarının uygun oluşundan dolayı geniş mera ve çayırlikları olan bazı kesimlerde hayvancılık önemli dercede gelişmiştir. Sığır, at, manda, koyun, keçi en çok beslenen hayvanlardandır.⁴⁵

9 Ekim 1937'de bizzat Atatürk tarafından açılmış olan Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası Türkiye'de devlet eliyle kurulan ilk basma fabrikasıdır. Nazilli Basma Fabrikası aynı zamanda Türkiye'de sanayileşme sürecini başlatan ilk önemli atılımlardan biri olmuştur.⁴⁶

Aydın'da ticari faaliyetleri yönlendiren Aydın Ticaret Odası 1924 yılında kurulmuş ilk toplantısını 20 Eylül 1924 yılında gerçekleştirmiştir. 1933 yılı itibarıyla Aydın'da ticaret Odasına kayıtlı 170 tüccar bulunuyordu. Aydın'da ticari zenginliğe paralel sermaye akışını gerçekleştirecek bankacılık faaliyetleri ise görülmüyordu. Cumhuriyet'in ilanından önce Aydın'da üç banka faaliyet gösteriyordu. Bu bankalar; Ziraat Bankası, Osmanlı Bankası ve Milli Aydın Bankası'dır. Birde daha sonra İzmir merkezli kurulup Aydın'da bir şube açan Akseki Bankası vardır.⁴⁷

Aydın'nın İzmir limanı ile bağlantısını sağlayan demiryolu 1906 yılında açılmıştır. Sonraki yıllarda dahada uzatılarak geliştirilmiştir. Aydın'dan İzmir'e uzanan Osmanlı Demiryolları şirketi 1935 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından

⁴⁴ Aydın İl Yıllığı/1967, a.g.e., s.194

⁴⁵ Aydın İl Yıllığı/1967, a.g.e., s.249

⁴⁶ Güneş, a.g.e. s.65

⁴⁷ Halkın Sesi Gazetesi, 465. Sayısı, Günver Güneş, a.g.e. s.26-28

satın alınmıştır.⁴⁸ Aydın-İzmir Demiryolu sayesinde Aydın Ovası'nde üretilen tarım ürünleri ve çıkarılan madenler İzmir Limanı'na oranda uluslararası pazarlara aktarılmıştır. Demiryolu sayesinde Aydın ekonomisinde hareketlilik artmış ve ekonomi canlanmıştır.

Aydın ekonomisinde öne çıkan bir başka durum ise Pazar kurmadır. Günümüzde Salı günü kurulan Pazar 1922'den önce kararlaştırılmıştır. Aydın ve ilçelerinde pazarların kurulduğu günler şöyledir; Pazar günü Aydın ve Bozdoğan; Pazartesi, Koçarlı ve Atça; Salı, Bağarası ve Dalama; Çarşamba; Söke, Yenipazar, Akçaova, Birese; Perşembe, Germencik, Nazilli, Çine, Kavaklı; Cuma; İncirliova, Arpaz, Kiroba; Cumartesi; Köşk, Kuyucak, Karpuzlu ve Amasya'da. Bu günlerde bu kurulan pazarlarda halk yetiştirdiği ürünleri, hayvanları ve el işlerini satarak geçimini sağlamıştır.⁴⁹

⁴⁸ Şükrü Tül, Bitek Toprakların Üstünde Aydın, Ege Yayınları, İstanbul, 2013, s.167

⁴⁹ Tül, a.g.e., s.208,209,

2. 1928-1938 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE VE AYDIN'DA EĞİTİM

2.1. Dönemin Genel Eğitim Politikası

Eğitim, varoluşun ve kalıcılığın temel unsuru olarak toplumların vazgeçemeyeceği bir kalkınmışlık ölçüsüdür. Gün geçtikçe büyüyen ve küreselleşen dünyamızda, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamamızın ön koşulu eğitimidir. Eğitimle yönlendirmiş ve biçimlendirilmiş ulusların kazanımları, onların diğer uluslar üzerinde etkin olmalarını sağlamıştır.⁵⁰

Türk toplumunda modernleşme ve batılılaşmanın dönüm noktası olarak kabul edilen Tanzimat döneminden beri oluşan birikimler Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla cumhuriyete miras olarak kalmıştır. Cumhuriyet devri eğitim, kültür ve sanat yaşamı ve bu alanlardaki kurumlar, devralınan mirasla birlikte, çoğunlukla cumhuriyet rejimi ve Atatürk İlkelerinin ürünü olarak meydana gelmiştir.⁵¹ Türk Milleti Atatürk'ün önderliğinde bağımsızlık mücadelesine girişirken ve Cumhuriyet'i kurarken, bundan sonra hangi ilkelere, amaçlara, eğitim felsefesi ve dünya görüşüne göre yetiştirilmesi gerektiğinin belirlenmesi çok önemli idi. Gençliğin eğitimi artık eskiden beri süregelen ve başarısız olan bir felsefe ve dünya görüşüne göre yapılamazdı. Türk Milletini ileri götürecek, insancıl, akılcı ve yeni eğitim ilkelerine ihtiyaç vardı.⁵²

Eğitim ve insan yetiştirme düzeni, içinde bulunduğu toplumun sosyal, ekonomik, politik ve kültürel yapısı ve mirasıyla şekillenir. Ekonomik ve politik karar verme mekanizmalarına eğemen ve toplumun yönetiminde söz sahibi olanlar eğitim sistemini şekillendirirler. Bazı dönemlerde ve toplumlarda ise eğitimin ideolojik işlevi daha fazla önem kazanır ve doğrudan okul hayatını belirler.⁵³

⁵⁰ Aydın İli Raporu 1995 Aydın İli ve Sosyo Ekonomik Varlıkları, Aydın İli Araştırma, Geliştirme ve Kalkınma Vakfı Yayın No:1, Aydın, 1997, s.110

⁵¹ Özlem Karabacak, II. Dünya Savaşı Yıllarında Uygulanan Eğitim ve Kültür Politikalarının Taşradaki Yansımaları: Aydın İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, Aydın, s.12 Ayrıca bkz. Bilgin Çelik, "Tek Parti Döneminde Aydın'ın Sosyo-Kültürel Hayatında Halkevleri'nin Yeri" Toplumsal Tarih,1999

⁵² Erol Kapluhan, Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı:26, 2012, s.174

⁵³ Fatma Gök, 75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, (s.1-22), 1999, s.1

Cumhuriyet'in ilk yıllarının ideolojisi,⁵⁴ yeni ulusun, yeni devletin üst yapısını oluşturacak devrimler sürecinde, eğitime çok büyük değer ve önem verilir. Bu eğitimin düşünce çizgisinde ise, laiklik, yurttaşlık ve tarım ekonomisinin gereği, köylüyü eğitmek vardır.⁵⁵ Cumhuriyet dönemi eğitimi, feodal ve teokratik Osmanlı Devleti'nin çöküntüleri üzerinde yükselen Cumhuriyet ideolojisinin oluşum sürecinin ürünüdür. Atatürk'ün ekonomi, siyaset ve kültür alanındaki tam bağımsızlık düşüncesi, Batı'nın Aydınlanma felsefesinin düşün izleriyle, özellikle ulus düşüncesiyle yapılanmış felsefi yapısı, onun eğitim politikasına da yansır. Yeni bir ulus ve toplum meydana getirme amacı, bu yeni içeriğe uygun bir eğitimle gerçekleşecektir. Çağdaş uygarlık kavramının içerdiği ulusal devrimci bilinç, tam bağımsızlık, halk egemenliği, ülke ve ulus bütünlüğü, aklın ve bilimin doğrularına güven, yeni oluşacak ve kurulacak olan ulusun temelinde yer alır. Çağdaş eğitim ve kültür düşüncesine ulaşabilme amacı, Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel odağı ve ideolojik yapısı olarak kabul edilir.⁵⁶

Bilgisizliği ortadan kaldırmak ve çağdaş düşünen insanlar yetiştirmek Cumhuriyet eğitiminin temel felsefesi olmuştur. Cumhuriyet insanı aklını ve bilgisini kullanan, bilimin ve teknolojinin yol göstericiliğinde karar veren bir kişiliğe sahip, Cumhuriyet'i koruyacak ve geliştirecek “ Fikri hür, vicdanı hür ve irfanı hür” bireyler olmalıdır.⁵⁷ Türk eğitim felsefesinin temellerinde, yeni kurulan Cumhuriyeti ilelebet yaşatacak nesillerin yetiştirilmesi yatmaktadır. Türk eğitim felsefesi, Türk milletinin çağdaş uygarlıkta hak ettiği yeri almasını ve belirleyici olmasını hedeflemiştir ve eğitimde Cumhuriyet döneminde yapılacaklar için yol gösterici olmuştur. Atatürk'ün eğitim sistemimize ilişkin gözlem, analiz ve teşhisleri eğitim alanında yapılan değişikliklerin düşünsel temellerini oluşturmuştur. Atatürk eğitimimize ilişkin doğru gözlem, analiz ve tespitlerde bulunmuş, eğitimimizin temel hatalarını görmüş ve milletimize de göstermiştir.

⁵⁴ Cumhuriyet döneminde uygulanan eğitim politikalarının ideolojik temelleri için ayrıca bkz. Ufuk Şimşek vd. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının İdeolojik Temelleri, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, 7/4, Fall, 2012, 2809-2823

⁵⁵ Topses, a.g.e., s.10-11

⁵⁶ Gürsen Topses, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, (s.9-38), 1999, s.9

⁵⁷ Hıfzı Doğan, Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim Programlarının Şekillenmesinde Etkili Olan Görüşler, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, (s.193-214), 1999, s.195

Atatürk gözlem ve teşhisleri sonucunda ortaya koyduğu “eğitim ilkeleri”nin ışığında çözüm önermiş ve ulusal eğitim politikasını belirlemiştir.⁵⁸

Toplumsal değişim ve dönüşümler yaşanan dönemlerde, eğitimin yeni kurulmak istenen toplumu şekillendirmedeki rolü o toplumda gündemin başında yer alır. Türkiye’de de Cumhuriyet kurulduktan sonra böyle bir eğitim süreci yaşanmıştır. Ulus-devlet kurma sürecinde, yeni toplumu oluşturmak için sosyal, ekonomik, politik ve kültürel dönüşümler yapılmış; bu dönüşümler, geleneksel İslami değerlere göre düzenlenen toplum ve kültürden batılı bir topluma geçişi hedeflemiştir.⁵⁹ Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişin tarihsel anlamının değerlendirilmesi yeni kurulan eğitim sistemini kavrayabilmek açısından önemlidir. Köklü toplumsal değişim ve dönüşüm yaşayan diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de, ulus-devlet kurma sürecinde, yeni toplumu oluşturmak ve oluşturulan yeni toplumun ihtiyaçlarına ve değerlerine uygun yeni insanı yetiştirmek için, eğitime çok büyük bir görev düşmüştür. Bu dönem, C.H.P’nin tek parti olarak yönetimde olduğu ve Kemalist Batılılaşma-modernleşme programının toplumsal yaşamda uygulamaya konduğu dönemdir. Eğitimden, yeni topluma uygun ve rejimi güçlendirecek insan yetiştirme beklendiği gibi diğer yandan özellikle kapitalizmin giderek güçlenmesiyle, ekonomik amaçlara hizmet edecek insangücü yetiştirmek, eğitimin temel işlevi haline gelmiştir. 1923’te toplanan İktisad Kongresi’nde liberal ekonomi modeli benimsenmiş ve buna uygun olarak da ekonomiyi destekleyen, işe, hayata ve üretime dönük bir eğitim anlayışı vurgulanmıştır.⁶⁰

Mustafa Kemal yeni Türk devletinin kurucusu olarak, bu devleti ilelebet yaşatacak kurumları da oluşturmak, yeni devletin ilkelerine bağlı nesilleri yetiştirecek tedbirleri de almak mecburiyetindeydi. Bu yüzden savaşın başarıyla sonuçlanmasından hemen sonra eğitim kurumlarıyla, kurumun mensuplarıyla ve programıyla yakından ilgilenmiştir. Bu ilgileri esnasında, yeni eğitim ve kültür politikasının esaslarını da belirleyen emir ve tavsiyelerde bulunmuştur.⁶¹ Cumhuriyet dönemi Türk Eğitim Sistemi, Atatürk’ün eğitimle ilgili görüş ve

⁵⁸ Erdem, a.g.e., s.179

⁵⁹ Fatma Gök, Kız Enstitüleri: “Ev Kadını Yetiştiren Asri Bir Müessese”, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, (s.241-248), 1999, s.241

⁶⁰ Fatma Gök, 75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, (s.1-22), 1999, s.5

⁶¹ Özkan, S., a.g.e., s.105-106 Ayrıca bkz. Kemal Aytaç, Gazi M. Kemal Atatürk Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara: 1984

uygulamalarıyla, eski dönemden farklı olarak, yeni bir kimlik ve kişilik ile oluşturulmuş ve yeni bir çizgide ilerlemiştir. Atatürk ülkenin ve milletin geleceğini, Türk Milletinin gerçek kurtuluşunu, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarılmasını ve başarılı olmasını eğitimle ilişkilendirmiştir.⁶² Atatürk, her zaman eğitim ve eğitimin sorunlarıyla yakından ilgilenmiş, eğitimde yaşanan sorunların çözülmesi için çalışmıştır. Atatürk'ün eğitim sorunlarını doğru teşhisi ve çözüm önerileri, eğitim alanındaki inkapların başarıya ulaşmasını sağlamıştır. Atatürk'ün eğitime bakış çağdaş diğer devlet adamlarının politikalarından oldukça farklıdır. O tarihlerde ülkeler kendi eğitim politikalarını yani felsefesini oluştururken mensubu oldukları unsurları eğitim sisteminin içine koymuşlardır. Yani bütün eğitim politikalarını tek bir unsur üzerine kurmuşlardır. Atatürk bütün bunları değerlendirmiş ve eğitimin felsefi manada tekçi olmaması gerektiğini belirterek, yeni Türk eğitiminin birden fazla unsuru kapsamına özen göstermiş ve Türk eğitim felsefesinin temeline bilimi ve aklı koymuştur. Atatürk 27 Ekim 1922 günü yaptığı konuşmada; *“Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz öğrenimin sınırı ne olursa olsun, onlara esaslı olarak şunları öğreteceğiz: Milliyetine, Türkiye Devleti'ne ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşman olanlarla mücadele gereği. Bireyleri bu mücadele gerekleri ve araçlarıyla donanmayan milletler için yaşama hakkı yoktur. Mücadele, mücadele gerekir.”* diyerek eğitimcilere yol göstermiştir.⁶³

TBMM'nin açılışından sonra, tebaa anlayışından ulusal egemenliğe, ümmetçilikten ulusçuluğa geçilmiştir ve eğitim sistemimizde bu esaslar üzerine yeniden düzenlenmiştir. Bu tarihten sonra hazırlanan eğitim programlarında da bu yeni anlayışın etkileri görülmüştür. 9 Mayıs 1920 tarihinde açıklanan hükümet programında eğitim sistemimizde milli şuur geliştirme, kendine güven duyma, girişim gücüne sahip olma, kendi bünyemize uygun programlar geliştirme gibi ilkeler yer almıştır.⁶⁴ Ayrıca “İcra Vekilleri Heyeti”nin hazırladığı programda eğitim işlerinin amaçları şöyle ifade edilmiştir; eğitimi dini ve milli hale getirmek, çocuklarımıza hayatlarında başarılı olmalarını sağlayacak eğitim vermek, onları kendine güvenen insanlar olarak yetiştirmek, eğitim sistemini ve okulları ilmi ve çağdaş esaslar üzerine yeniden düzenlemek, programları düzeltmek, milli tarihi, coğrafi ve sosyal özelliklerimize uygun bilimsel ders kitapları hazırlamak, halktan

⁶² Erdem, a.g.e., s.164

⁶³ Nilgün Nurhan Kara, Atatürk ve Eğitim, http://atailkuyg.ege.edu.tr/files/n_n_k-ata_egitim.pdf, 10.08.2016, s.1

⁶⁴ Kapluhan, a.g.e., s.174

sözcük toplayarak Türk dilinin sözlüğünü yapmak ve mevcut okulları iyi idare etmektir.⁶⁵

Mustafa Kemal Paşa Bursa’da öğretmen topluluğuna 27 Ekim 1922’de yaptığı konuşmada; *“Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacak ve devam ettireceksiniz ve mutlaka başarılı olacaksınız. Ben ve bütün arkadaşlarım, sarsılmaz imanla sizi takip edeceğiz ve sizin karşılaşacağınız engelleri kıracağız...”* “Silahıyla olduğu gibi, dimağıyla da mücadele zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğinden asla şüphem yoktur.” diyerek eğitimin önem ve önceliğini vurgulamıştır.⁶⁶ Atatürk, her zaman milli eğitimle yakından ilgilenmiş, bir eğitim felsefecisi gibi, değişik zamanlarda yaptığı konuşmalarda; eğitimin önemini, bu konudaki amaç ve ilkeleri dile getirmiştir.⁶⁷ Başarının modern bir eğitim sistemine bağlı olduğunu bilen Atatürk, cumhuriyetin ilanından sonra büyük bir eğitim seferberliği başlatmış ve 15 yıllık cumhurbaşkanlığı döneminde eğitimin gelişmesi elinden gelen gayreti göstermiştir.

Türk milli eğitiminin amaçları için Mustafa Kemal şunları söylemiştir:⁶⁸ *“Efendiler; yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun en evvel ve her şeyden evvel Türkiye’nin istiklaline, kendi benliğine, an’at-ı milliyelerine düşman olan bütün anasırarla mücadele etmek öğretilmelidir.”* Yine Atatürk’e göre *“Türkiye’nin İstiklaline, kendi benliğine, ananati milliyesine düşman olan bütün anasırarla mücadele etmesi lüzumu”* öğretilmeliydi. Eğitimin temelinde ise *“mevcut cehaleti izale etmek”* vardır.⁶⁹

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra, Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa, *“Maarif Misakı”* adıyla Milli Eğitimin amaçlarını bir genelge ile açıklamıştır. Genelgede Milli Eğitimin amaç ve ilkeleri şu şekilde belirtilmiştir.⁷⁰

⁶⁵ Cavit Binbaşıoğlu, Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi, MEB. Yayınları, İstanbul, 1995, s.173

⁶⁶ Katırcı, a.g.e., s.14

⁶⁷ Kemal Aytac, Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar, A.Ü. Basımevi, Ankara, 1984, s.11

⁶⁸ Adil Adnan Öztürk, Cumhuriyet Mektebinden Adnan Menderes Üniversitesine Türkiye’de Modern Eğitimin Gelişimi ve Aydın İli, Aydın Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Cumhuriyetin 75. Yılı Eseleri Dizisi, Başkar Ofset, Aydın, 1999, s.25

⁶⁹ Cezmi Eraslan, Türk İnkılabında Yöntem ve Anlayış, (129-160) s.137

⁷⁰ Öztürk, a.g.e., s.25-26 ayrıca bkz. Enver Behnan Şapolyo, “Atatürk ve Maarif Misakı”, Türk Kültürü, Sayı:40, ss.383-386

- Milliyetçi, halkçı, devrimci, laik, cumhuriyetçi vatandaşlar yetiştirmek.
- İlköğretimi yaygınlaştırmak, herkese okuma yazma öğretmek,
- Yeni kuşakları bütün öğrenim derecelerinden geçirmek, onları ekonomik hayatta başarılı kılacak bilgilerle donatmak,
- Toplum yaşamında dünya ve ahir et cezalarından doğan ahlak yerine, hürriyet ve barış içindeki gerçek ahlak ve erdemleri hakim kılmak.
- Milli eğitimimizin genel amacı, Türk Ulusunu uygarlıkta en ileriye götürmek ve yeni kuşakları Türk olmak onurunun gerektirdiği aşk, irade ve güçte yetiştirmek.

Eğitim Bakanı İsmail Safa Özler 8 Mart 1923 tarihli bir genelgesinde, “eğitimin amaçları” şöyle gösterilmiştir:⁷¹

- Nesillerin, milli varlıkları ile çatışmayan her fikre saygılı olarak yetiştirilmesi.
- Okulların, ülkeki iktisadi esaret altında bırakmayacak kafalar yetiştirmesi.

Eğitim Bakanı Vasıf Çınar’ın 8 Eylül 1924 tarihli genelgesinde, eğitim ve öğretimin genel amaçları şöyle gösterilir:⁷²

- Eğitimin milli esaslara ve Batı medeniyetinin yöntemlerine dayanması.
- Okulların insan ilişkileri, toplumsal yaşa kuralları, temizlik düzen vs. gibi hususlarda medeni ve örnek alınacak bir eğitim yapmaları.
- Çocukların kalplerine ve ruhlarına Cumhuriyet için fedakar olmak ülküsünü taşımak.
- Okulların vicdan ve fikir hürriyeti ve bilinçli bir sorumluluk telkin etmesi.
- Öğretimin uygulamalı ve işe yarar bir hale getirilmesi.

⁷¹ Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2000, Pegem Akademi Yayınları, 12. Baskı, Ankara, 2008, s.331

⁷² Akyüz, a.g.e., 331

- Okulların, halka, sağlının değerini ve sağlıklı olmanın yollarını öğretilmesi.
- Okulların, beden ve fikrin dengeli gelişimini sağlaması.
- Okulların toplumun ve ailenin ihtiyaçlarını dinleyip gözönünde tutması.
- Okulların tasarruf, yardımlaşma ve iktisat fikirleri vermesi.
- Okulların çocuklarda hür ve makul bir disiplin oluşturmaları.

Mayıs 1927 tarihli ve Bakan Mustafa Necati imzasını taşıyan bir genelge ile, öğrencilere ülke gereklerine ve milli konulara ilişkin öğretim yapılmasına ağırlık verilmesi istenmektedir. Bakan Esat da 1931 tarihli genelgesinde, her dersin asıl amacı öğrencileri “milli hayata uyumlu ve Türk milletine ve Türkiye Cumhuriyeti’ne son derece faydalı birer vatandaş haline getirmektir” der. Başka bir genelgesinde ise, “Türk mektebi, eline teslim edilmiş olan her Türk çocuğunu Cumhuriyet rejiminin psikoloji ve ideolojisini tamamiyle kavramış, Türk milleti ve Türkiye Cumhuriyeti için son derece faydalı bir Türk vatandaşı haline getirmeğe mecburdur” der.⁷³

1928’de “Türk Devleti’nin dini İslamdır” maddesi anayasadan çıkarılarak laiklik konusunda önemli bir adım atılmıştır. Maarif Vekili Esat Sagay’ın 1931’de yayımladığı bir genelgede, ulusal kimliğin temel alındığı bir eğitim politikasının yanında, öncelikle ulusal, yaşamın gereklerine davranışsal düzeyde uyum sağlayan bireyler yetiştirilmesi düşüncesi savunulur ve amaca yönelik önlemler dile getirilir. Saffet Arıkan, 1936’da, ilkokul öğrenimini, ulusal kimlik ve bütünlüğü oluşturan, pekiştiren ve geliştiren bir temel eğitim basamağı olarak kabul eden söylemler geliştirir.⁷⁴ 1929 yılından itibaren ise ilk, orta, lise ve öğretmen okullarında birinci ders gününde Atatürk’ün gençliğe hitabesinin okutulması için karar alınmıştır.⁷⁵ Gençliğe hitabenin okullarda okutulmasının altında Cumhuriyet ideolojisini ve Kemalizm’i öğrencilere aşıl原因arak bu duygu ve düşüncede bireyler yetiştirmektedir.

Amaçlar; toplum ihtiyaçlarıyla, kişilerin özellikleri ve ihtiyaçları ile ortaya çıkar. Kişi ve toplum ihtiyaçları değıştikçe eğitimin amacı, dolayısıyla eğitim

⁷³ Akyüz, a.g.e., 332-333

⁷⁴ Topses, a.g.e., s.13

⁷⁵ Ahenk Gazetesi, 11.09.1929

sistemide de değişmekte ve gelişmektedir. Tanzimat ve Meşrutiyet aydınlarının eğitime yükledikleri amaç farklıydı, bu dönemde siyasi ve sosyal bütünlüğü sağlamaya yönelik bir eğitim amaçlanmıştır. Ama artık şartlar değişmiş, Cumhuriyet ilan edilmişti. Öyleyse bundan böyle eğitimin amacı da cumhuriyet ideallerne uygun insan yetiştirmek olmalıydı. Bundan sonra, yeni dönemin eğitim politikasının amaçları şunlar olmuştur;⁷⁶

- Türk Milletini medeniyet alanında en ileri götürmek,
- Gençleri Türk Milletini yüceltecek şekilde yetiştirmek,
- Milliyetçi, cumhuriyetçi, halkçı, inkılâpçı, laik vatandaşlar yetiştirmek,
- Gençleri sağlam vücutlu, ruhça ve bedence sağlıklı yetiştirmek,
- Gençlerin ekonomik hayatta başarılı olmalarını sağlayacak bilgi ve becerilerini geliştirmek,
- Ülkenin ihtiyacı olan her alanda insan yetiştirmek,
- Bir üst eğitim kademesine öğrenci yetiştirmek,

Yeni eğitim politikasına hakim olan değerler ise şunlardır;⁷⁷

- Millilik İlkesi
- Medenilik İlkesi
- Laiklik İlkesi
- Batıcılık İlkesi
- İşe Dayalı Eğitim İlkesi
- Disiplin İlkesi
- Karma Eğitim İlkesi

⁷⁶ Özkan, a.g.e., s.105-106

⁷⁷ Özkan, a.g.e., s.108-110-112-113-114-115

Öğretimdeki dağınıklığı kaldırmak ve öğretimi devletin denetimi altına sokmak için, 3 Mart 1924'te 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı.⁷⁸ Tevhid-i Tedrisat Kanunu, ülkedeki bütün eğitim kurumları Maarif Vekaleti'nin yönetiminde toplanmıştır. Birbirine aykırı öğretim yapan kuruluşların kapatılmış veya değiştirilmiştir. Böylece Cumhuriyet ideallerine yönelik insan yetiştirmek için eğitim sistemi yeniden kurulmaya başlanmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na uygun olarak ülkede eğitim-öğretim birliğini gerçekleştirmek, yeni eğitim programına uygun okullar açmak ve bunları yaymak için, bakanlık ve taşra eğitim örgütünü güçlü bir yapıya kavuşturmak gerekmişti. Bu amaçla Eğitim Bakanlığı'nın yapısı sürekli değiştirildi; 1920'de Maarif Vekaleti, 1935'te Kültür Bakanlığı, 1941'de Maarif Vekilliği, 1954'te Maarif Vekaleti, 1961'de Milli Eğitim Bakanlığı, 1983'te Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1991'de yeniden Milli Eğitim Bakanlığı oldu. 1920'den 1952'ye kadar, bakanlık merkez örgütü beş kez yapısal değişim geçirdi.⁷⁹ Eğitim Bakanlığı'nın adında yapılan değişikliklerden iki tanesi (1920 ve 1935) Atatürk döneminde yapılmıştır. bakanlık merkez örgütünde 1950'ye kadar yapılan beş önemli değişikliten dört tanesi (1923, 1926, 1933 ve 1935) Atatürk döneminde yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Avrupa'dan eğitimciler getirtilip, gerek bu eğitimcilerin tavsiyeleri gerekse 1921, 1923, 1924 ve 1925 yıllarında toplanan Heyeti İlmiye'nin çalışmalarına göre Maarif Teşkilatı kanunlarında değişiklikler yapılmıştır.

On yıllık bir gelişme planı olarak 1926 yılında hazırlanan Maarif Teşkilatı Hakkında Layiha, tarımsal alanlarda çiftlik okullarının açılmasını, ders konularının yaşanılan çevreye uygun olmasını, her bölgenin ekonomik özelliklerine uygun sanat okullarının kurulmasını, düşünsel etkinliklere, bireysel çalışmalara önem verilmesini, bilimsel yöntemlerin geliştirilmesini, pedagojik reformların yapılmasını vurgulayarak, rasyonel ve pragmatik hedefler öngörüyordu.⁸⁰

⁷⁸ İbrahim Ethem Başaran, Türkiye'de Eğitim Sisteminin Evrimi, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, (s.91-110), 1999, s.97 ayrıca bkz. Seçil Akgün, "Tevhid-i Tedrisat", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul, 1983, ss.27-37, İhsan Sungu, "Tevhid-i Tedrisat İnkılabı", Atatürk Devri Fikir Hayatı, Kültür Bakanlığı Yayını, N:469, Ankara, 1981, ss.506-510, Sungu Özalp "Tevhid-i Tedrisat", Belleten, II, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1938, ss.19-25

⁷⁹ Başaran, a.g.e., s.99

⁸⁰ Fatma Gök, A.g.e., s.5-6

Cumhuriyetin ilk yıllarının eğitim düşüncesinin oluşmasında belirli ararlıklarla Türkiye'ye eğitim uzmanı olarak çağrılan bilim adamlarının raporlarında belirtilen eğitimle ilgili görüş ve uyarıların çok büyük bir önemi olmuştur. Örneğin, 1924 yılında ABD'den çağrılan John Dewey, felsefe ve eğitim disiplinleri alanında "pragmatizm"ın önemli temsilcisidir. 1925 yılında Almanya'dan çağrılan Kühne, Avrupa pedagojisinde "İş Okulu" kuramcılarına dayalı görüşleriyle tanınır ve Türkiye'deki meslek eğitimi ve öğretimi konusunda rapor verir. Aynı görüşlerde olan ve 1927'de Belçika'dan çağrılan Omer Buyse da, teknik öğretim konusunda kapsamlı bir rapor hazırlar. 1933 ABD'den davet edilen Bn. J. Parker de kolejlerin geliştirilmesi yönünde bir rapor hazırlar.⁸¹ Türkiye bu değerli eğitimcilerin raporları doğrultusunda gerçekleştirdiği eğitim reformları ile eğitimde önemli gelişmeler sağlamıştır.

Eğitim siyasası ya da amacı, bir ülkenin siyasal, toplumsal durumlarının yanında ekonomik durumu ile de yakından ilişkilidir.⁸² 1920'lerde ülkenin durumu, bu bakımdan çok kötü idi. Ülke, yabancılar tarafından istila edilmiş, 1911-1912 Trablusgarp Savaşı, 1912-1913 Balkan Savaşları, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı ve 1919-1922 arasında Kurtuluş Savaşı verilmiştir. Bundan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti bütün bu tükenmişliklerin altından kalkarak, eğitimi yeniden kurmuş ve düzenlemiştir. Ayrıca, 1929'da dünyada yaşanan bu ekonomik buhran zaten yeterli sermaye birikimi ve yetişmiş işgücü bulunmayan Türkiye'yi de etkileyerek devletçi ekonomi politikalarını zorunlu olarak uygulamak zorunda bırakmıştır. Planlı kalkınmayı devlet aracılığıyla gerçekleştirmeyi benimseyen ve özel sektöre karşı olmayan bu dönemde, eğitimde de planlama anlayışı kabul edilmiştir. Türkiye'nin böyle bir çizgiye gelmesi Sovyetler'le olan ilişkilerine önemli bir boyut kazanmıştır. Sanayi planının oluşturulmasında Sovyet katkısı bu yakınlaşmanın kanıtıdır. Aynı süreç, eğitimi de etkiler; bazı eğitimciler, Sovyet eğitimine olan ilgilerini geliştirir ve o dönemdeki Sovyet toplumunda ki "Politeknik eğitim" uygulamalarını dikkatle gözlemler. Bu gözlemlerini Meclis içinde açıklayanlarda olur.⁸³ Ayrıca Cumhuriyet'in ilk on yılındaki gelişmelerden sonra, 1930'lu yıllarda, artık eğitimin kalkınmaya katıldı. Eğitime savaşın yıkıntılarını ortadan kaldırmanın yanında, dünyayı saran ekonomik bunalımın etkisinden kurtulmak için gereken insangücünü yetiştirmeye görevi verildi. Bu için üç

⁸¹ Başgöz, İ. ve Wilson, E.H., Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk, Dost Yayınları, Ankara, 1968, s.154-166

⁸² Cavit Binbaşıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi, Ankara, 2009, s.371

⁸³ Topses, a.g.e., s.19

tür enstitü açıldı; Köy Enstitüleri, Kız Enstitüleri ve Erkek Sanat Enstitüleri. Bu enstitüler köyün, ailenin ve endüstrinin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuştur.⁸⁴

1930'larda, ulusu aynı ülkü etrafında birleştirmek, köylü-şehirli, aydın-halk arasındaki etkileşimi arttırmak amacı ile halkevlerinin kurulmuştur. Yine bu tarihlerde ulusçuluğun kimi kesimlerde ön plana çıkarılarak şoven özellik kazanması, Cumhuriyet'in eğitim anlayış ve düşüncesini de etkiler. 1932'de Halkevleri'nin kuruluşu bazı çevrelerce bu gidişe karşı bir önlem, bir seçenek olarak yorumlanır. Böylece, Halkevleri'nin kurulması, parti-öğretmen ilişkilerinin sıklaştırılmasında önemli bir adım olur.⁸⁵ Bu durum Cumhuriyet'in öğretmenleri kendi siyasi ve düşünce çizgisine çekme, kendi çekim alanına yöneltme isteği ve çabaları olarak yorumlanabilir.

1930'lu yıllardan sonra dünyada II. Dünya Savaşı tehlikesi görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de ileride bir savaş yaşanma ihtimaline karşı önlemlerini almaya başlamış ve bu süreç içerisinde eğitime büyük görev düşmüştür. 1935 yılından sonra İcra Vekilleri Heyeti'nin kararıyla, Türk gençliğini daha askerlik çağına gelmeden vatan savunmasına hazır olma bilinciyle yetiştirmek için, resmi ve özel tüm ortaokullar, liseler, öğretmen okulları ile devlet konservatuvarları, ticaret, ziraat vb. okulların müfredatlarına askerliğe hazırlık dersleri konulmuştur. Bu amaçla; ordu teşkilatı, askerlik kanunu, askeri terbiye, silah bilgisi, atış bilgileri, muhabrebe bilgisi, savaş tarihi, topografya, seferberlik, yaya hareketleri derslerinin yanında zehirli gazlardan korunma dersleri ve pasif korunma dersleri müfredata konulmuştur. Ayrıca ortaokul, lise ve yüksekokul öğrencileri için askerliğe hazırlık kampları düzenlenmiştir. Bu kamplara katılıp başarı ile bitirenlere askeri ehliyetname verilmiş, bu ehliyetnameler ile ileride ihtiyaç halinde ordunun yetişmiş personel ihtiyacını karşılamak amaçlanmıştır. Bu çalışmalar savaş yıllarının sona ermesine kadar devam etmiştir⁸⁶

Elde edilen verilerden yola çıkarak asıl konumuz olan Aydın'da eğitim durumlarına bakıldığında; Monros Ateşkes Antlaşması sonrası işgale uğrayan bu şehrimizde eğitim faaliyetleri çok kötü idi. Çünkü işgal yıllarında Aydın'da düşman kuvvetlerinin işgal ettikleri ilk yerlerin başında okullar gelmektedir. Bu

⁸⁴ Başaran, a.g.e., s.104

⁸⁵ Topses, a.g.e., s.15-16

⁸⁶ Karabacak, Ö., a.g.e., ss.115-135

yıllarda Aydın'da bulunan okulların bir çoğu eğitim ve öğretime ara vermek zorunda kalmıştır. İç İşleri Bakanlığı'nın 22 Eylül 1922 tarihi raporlarına ek olarak yazılmış, 19 Ekim 1922 tarihli Müsteşar Ahmet Münir imzalı rapora göre, Aydın Mutasarrıflığından gelen telgrafta, Yunan askerleri, Aydın, Nazilli, Söke Kazarı'nın merkezinde, Atça, Karacasu Nahiye merkezinde ve Bucak ve Karapınar Köyleri'nde toplam 140 okul ve medrese binasını yakmışlardır. Ayrıca okullarda görev yapan öğretmenlerin çoğu da Yunanlılar tarafından tutuklanmıştır. Yine Yunanlılar işgal ettikleri bölgelerde faaliyet gösteren okulların müfredatlarında da değişiklikler yapmışlardır. Mesela İzmir, Aydın ve Manisa merkezlerinde ve ilçelerindeki okullarda "Malumatı Vataniye- Yurttaşlık Bilgisi" dersleri kaldırılmış tarih dersi programlarını da değiştirmişlerdir. 1921-1922 öğretim yılı başından itibaren ise; ilkokullar, ortaokullar ve medreselere Yunanca dersi konulmuş ve bu dersten sınıf geçme zorunluluğu getirilmiştir. Burada amaç Yunan dilinin yayılması ve yeni yetişen Türk çocuklarının öğrenip, benimsemesidir. Bu durum üzerinde o kadar önemle durulmuşki, dersin öğretmenliğine atanacaklar önemle seçilmiş ve sivil öğretmen bulunamadığında subaylar bu işi görmüştür.⁸⁷

Kurtuluş Savaşı'nın başarılı bir şekilde bitirilmesinden ve Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra bütün yurttan başlatılan eğitim-öğretim seferberliğinde Aydın da unutulmamış, işgalin sona erip yaralarının sarıldığı süreçte eğitim konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır.

2.2. İlköğretim

İlköğretim kurumları; toplumların eğitim kurumları içindeki ilk basamaktır. Diğer bütün eğitim basamakları ilköğretime dayanır. Bunun için bu temel eğitim; kendisinden sonra gelecek eğitim basamaklarının şekillenmesinde çok önemli etkilere sahiptir.

Cumhuriyet'ten önceki yıllarda ilköğretim alanında bazı atılımlar yapılmışsa koşullarının yetersizliği nedeniyle istenilen sonuçlar alınamamıştır. Bu dönemde mahallelerdeki Sıbyan Okulları ilköğretim kurumları olarak görülür. Bunlar merkezi yönetime dayanmayan, merkezi hazırlanmış program ve

⁸⁷ Müslime Güneş, Müterake ve İşgal Döenminde Aydın Sancağında Eğitim ve Eğitim Kurumları, Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu, II. Kitap, BMS Matbaacılık, ss.121-136, Ankara, 2010, ss.123-128

yönetmeliği bulunmayan, belli bir öğretim süresi olmayan ve çevrenin hazırladığı olanaklarla sürdürülen, laik esaslardan yoksun, dinsel eğitim yapılan kurumlardır.⁸⁸ Buna rağmen Türkiye; dünyanın, en eski ilköğretim sistemine sahip ülkelerden biridir. On dokuzuncu yüzyıl başından beri ilköğretime önem verilmektedir. Liderlerimiz; ilköğretimi, sadece milli gelenek ve değerlerimizi gelecek kuşaklara aktaran bir araç olarak görmemişler, aynı zamanda yenileşmenin bir aracı olarak da düşünmüşlerdir. Cumhuriyetin ilanı ile ilköğretim; inkılapları yeni kuşaklara benimsetmek, laik düşünceyi geliştirmek bakımından da yeni bir önem kazanmıştır.⁸⁹

Eğitim tarihimizde önemli bir yere sahip olan, 1921’de toplanan Maarif Kongresi’nin gündeminde ilkokul programının düzeltilmesi ve ilkokul öğretim süreleri, köy öğretmeni yetiştirmek için köy öğretmen okulu açılması gibi konularla, ilköğretim sorunları yer almıştır.⁹⁰ Kongrenin amacı dönemin eğitim önceliğini açığa göstermektir. Atatürk de bazı devlet adamlarının savaş döneminden dolayı ileri bir tarihe ertelemeyi tavsiye ettiği kongreye katılarak eğitime verdiği önemi göstermiştir.

Cumhuriyetin ilanından hemen sonraki hükümet; bütün çocuklarımızın ilköğretimden yararlanması için fırsat eşitliği sağlamayı amaçlayan bir eğitim politikasıyla, hareket etmiştir. Eğitim, her kademede, parasız hale getiriliyor ve ilköğretimin zorunluluğu (7-14 yaş çocukları için) 1924 Anayasası’nın 87. maddesinde yer alıyordu.⁹¹ Bu düşünceden dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretimi geliştirmek için çok önemli adımlar atılmıştır. Bunun için mevcut eğitim kurumları iyileştirilmiş, yeni eğitim kurumları açılmış, öğretmenler konusunda çalışmalar yapılmış, o yıllardaki en önemli sorunlardan biri olan çocukları ve özellikle de kız çocuklarını okula göndermeme sorunu çözülmeye çalışılmıştır.

1924 İlkokul Programı, 1926 İlkokul Programı, 1936 İlkokul Programı ve 1939 Köy İlkokul Programı hazırlanarak ilkokullarda hangi derslerin okutulacağı ve okulların eğitim sürelerinin kaç yıl olacağı bu programlar ile açıklanmıştır.⁹²

⁸⁸ Cumhuriyet’in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.81

⁸⁹ Kaya, a.g.e., s.96

⁹⁰ Çağlar, a.g.e., s.131

⁹¹ Kaya, a.g.e., s.97

⁹² Seval Fer, 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, Marmara

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki eğitim yasa ve programlarındaki ilköğretim ile ilgili amaçlara bakıldığı zaman, Cumhuriyet kadrolarının ilköğretim konusundaki anlayışları daha iyi anlaşılır. Mektebi İptidaiyeyi Umumiye Talimatnamesi'ne göre ilkokulun amacı; çocuklara hayat için bilgi vermek, onları dine, vatanına bağlı insanlar olarak yetiştirmektir. Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra ilan edilen Maarif Misakı'nda ilköğretimin amacı; Türk milletinin medeniyette en ileriye götürmek, Türk olmak gururu ile yetiştirmektir. 1926 ilkokul programında ilkokulun amacı, genç kuşağı çevresine etkin bir şekilde uyum sağlamak suretiyle iyi vatandaşlar olarak yetiştirmektir. 1929 ilkokul yönetiminde amaç, çocuklara beden ve ruh sağlığına sahip olacakları bir ortam içinde gerekli olacak bilgi ve beceriler kazandırmak, Türk milletine ruhen ve bedenen yararlı insanlar yetiştirmektir. 1930 köy okulları müfredat programında amaç, çevresinde işine yarayacak bilgilere ve özelliklere sahip, köy hayatına uyumlu insan yetiştirmektir. 1936 ilkokul proramında amaç, cumhuriyetçi, devletçi, laik, inkılapçı yurttaşlar; bedenen, ruhen ve düşünce sağlığı yerinde, mesleki becerilere sahip insanlar yetiştirmektir.⁹³ Cumhuriyetin ilk yıllarının ilkokul programları bu amaçlar çerçevesinde şekillenmiştir.

1926'da kabul edilen 789 sayılı kanunun 5. maddesinde açılması öngörülen ilkmektepler şöyle sıralanmıştır;⁹⁴

1. Şehir ve kasaba gündüz,
2. Şehir ve kasaba yatı,
3. Köy gündüz,
4. Köy yatı mektepleridir.

Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür , Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 7-9 Aralık 2005, İstanbul, ss.3-7, Cumhuriyetin ilk yıllarında hazırlanan ilköğretim programları için ayrıca bkz. Dilek İlhan Beyaztaş, vd., Cumhuriyetten Günümüze İlkokul/İlköğretim Programlarının İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.46, S.2, 2013, (319-344) ve Lütfi Budak ve Çiğdem Budak, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne İlkokul Programları (1870-1936), TSA, S.1, Nisan 2014, (51-68)

⁹³ Adil Çağlar, a.g.e., s.132

⁹⁴ Maarifile İlgili Kanunlar I,T.C. Maarfi Vekillliği, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940, s.19

Yine 1926’da kabul edilen 789 sayılı kanunun 5. maddesinde açılması öngörülen ilkmekteplerin; hangi devlet kurumu tarafından açılacağı, açılışına hangi devlet kurumunun izin vereceği, hangi şartları taşıyan öğrencilerin eğitim görebileceği, eğitim giderlerinin nasıl sağlanacağı, ne tür eğitim verileceği ve eğitim süresinin kaç yıl olacağı şu şekilde belirtilir; *Gündüz ilk mektepleri vilayetlerin idarei hususiye varidatiyle açılır. Şehir ve kasaba yatı mekteplerini muhtaç ve kimsesiz çocuklara mahsus olmak üzere Maarif Vekaleti açar, Bu nevi mektepler aranılacak şartları haiz olmak üzere Vekaletin müsaadesiyle mahalli idareler ve belediyeler tarafından açılabilir. Köy yatı mektepleri, mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsustur. Bu mektepler gerek umumi ve gerek hususi bütçelerle idare olunabilir. Bilumum köy mektepleri idare ve talim heyetleri, çocukları köy hayatından ayırmıyacak bir talim ve terbiye usulünü tatbik ile mükelleftir. Köy mekteperinin meüddeti üç yıldır.*⁹⁵ Aynı kanunun 6. maddesinde ise ilköğretim okullarının açılması ve işleyişi hakkında şu ifadeler yer alır;⁹⁶ *“İlk tedrisat mektepleri Maarif Vekaletinin müsaadesiyle açılır. Bunların programlariyle tedris tarzlarının tayini ve murakabesi Maarif Vekaletine aittir. İlk tahsil çağındaki çocuklar meslek mekteperine giremezler. İlk tahsil çağını geçirmiş ve hiç hiç tahsil görmemiş çocukları kabul eden müsesseseler bunlara ilk tahsili de vermeğe mecburdu.”*

İlköğretim Dairesi, Maarif Vekaleti’nde kurulan ilk beş birimden biri olmasına rağmen, 10-15 kişilik bir kadro ile görev yapmış ve çalışmaları sadece formaliteleri yerine getirmekle sınırlı kalmıştır. İlkokulların ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olan özel idareler, muhtarlık ve halk, içinde bulunduğu ekonomik yetersizliklerden dolayı bu ihtiyaçları karşılayacak durumda değildi. Öğretmenlerin çoğunluğu silah altındaydı, öğrenci devamı sağlanamıyordu. İlköğretimde okula devam sorunu yıllarca devam etmiştir. Bu konuda yasal zorlamalara başvurulmuştur. 1935 yılında Eğitim Bakanı Saffet Arıkan, şehirlerde mevcut nüfusun %75’inin, köylerde ise %25’inin okula kayıt olduğunu belirtir.⁹⁷ Milli Eğitim Bakanı’nın verdiği rakamlara bakıldığında 1935 Türkiye’sinde şehirlerde ve köylerde okullaşma oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Bu oranın düşük olmasında şüphesiz eğitim konusunda halkımızın bilinçsizliği olmakla birlikte, ülke nüfuzunun çoğunluğunun kırsal kesimde yaşadığı göz

⁹⁵ Maarifle İlgili Kanunlar I, s.19-20

⁹⁶ Maarifle İlgili Kanunlar I, s.20

⁹⁷ Çağlar, a.g.e., s.132-133

önününe alındığında çocukların ailesi ile birlikte işlerde (tarım, hayvancılık, vb.) çalışması etkili olmuştur.

%10'u bile okuma-yazma bilmeyen bir topluma, eski siyasal sistemine tamamen zıt bir siyasal sistem getirmeye çalışanlar, Cumhuriyet'in yaşayabilmesinin temel koşulu olan yeni sistemin ideallerini benimsemiş insanlar yetiştirmek için, ilköğretim politikasını, eğitim politikasının temeli yapmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Latin harflerine geçiş, bu tercihle ilgili en önemli gelişmedir. Ayrıca Tevhidi Tedrisat Kanunu büyük ölçüde ilköğretimdeki bölünmüşlüğü ortadan kaldırmak için çıkarılmıştır. İlköğretim, esas olarak okuma yazma, aritmetik, temizlik vb. beceriler kazandırmanın yanında, Cumhuriyet'in yeni vatandaşının yetiştirilmesinin eğitimi olarak görülmüştür. 1929 İlk Mektepler Talimatnamesi'nde "ilk mekteplerde terbiyenin amacı çocukların milli hayata, layıkıyla intibak etmeleridir... Terbiyede Türklük ve Türk vatani esas mihver teşkil etmelidir" ifadesi bizlere bu düşüncüyü gösterir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizdeki kitap, devamsızlık⁹⁸, öğretmen vb. sorunlarının yanında, okullar da fiziki bakımdan çok yetersizdi. Mevcut binalar eski ve birçoğu kullanılmaz durumdaydı. Yeni binalar ise çoğunlukla halk tarafından yapıldığı için eğitime uygun değildi.⁹⁹ Cumhuriyetin bu yıllarındaki ilkokul durumlarını daha iyi değerlendirmek için aşağıda verilen tabloda 1923'ten 1939 yılında kadar Türkiye'de ilkokulların, okul ve öğrenci sayıları gösterilmiştir.

⁹⁸ Bu dönemde ilk ve ortaöğretimde devasızlık sorunuyla ilgili 1939 tarihli Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri'ne bakılabilir.

⁹⁹ Çağlar, a.g.e., s.130-133

Tablo 2.1. İlkokul Okul ve Öğrenci Sayılarındaki Gelişmeler (1923-1939) ¹⁰⁰

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı		
		E	K	Toplam
1923-24	4894	273107	62954	341941
1924-25	5987	301381	88987	390368
1925-25	5975	313893	92895	406788
1926-27	6023	350669	87259	437928
1927-28	6042	328016	133969	461,985
1928-29	6599	323260	154309	477,569
1929-30	6562	308028	161043	469,071
1930-31	6598	315072	174227	489,299
1931-32	6713	335921	187690	523,611
1932-33	6733	366344	201619	567,963
1933-34	6345	385247	205922	591,169
1934-35	6402	426880	220621	647,501
1935-36	6275	454126	233974	688,100
1936-37	6123	472187	239541	711,728
1937-38	6700	509949	254742	764,691
1938-39	7862	547122	266410	813,532

Kaynak: Maarif İstatistiği 1939-1940, Başvekalet Umum İstatistik Müdürlüğü, Ulusal Matbaa, Ankara, 1942, s.II

1923-1924 Eğitim-Öğretim yılından, 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılına kadar Türkiye’de ilkokulların bina sayılarında önemli bir artışın olduğu görülmektedir. 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılında 4894 olan okul sayısı, 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılına kadar 7862’ye, neredeyse iki katına çıkarılmıştır. Bu rakamlar bize verilen yıllar arasında ülkede ilkokul sayısını arttırmaya verilen önemi göstermektedir. Açılan bu okullar ile ülkenin her tarafına ilköğretimi götürmek, vatandaşların temel eğitim ihtiyacı olan ilkokul ihtiyacını karşılamak amaçlanmıştır.

¹⁰⁰ Maarif İstatistiği 1939-1940, Başvekalet Umum İstatistik Müdürlüğü, Ulusal Matbaa, Ankara, 1942, s.II

Ayrıca ilköğretimde eğitim gören öğrenci sayısının 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılında 341941 iken , 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılında bu sayı 813,532'ye ulaşmıştır. Ayrıca ülke genelinde eğitime devam eden erkek öğrenci sayısının eğitim-öğretim dönemlerinde kız öğrenci sayısından fazla olduğu görülmektedir. Örnek olarak 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılında erkek öğrenci sayısı; 273107 iken , kız öğrenci sayısı 62954'dür. 1930-1931 Eğitim-Öğretim yılında erkek öğrenci sayısı; 335921 iken, kız öğrenci sayısı 187690'dır. 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılında erkek öğrenci sayısı; 547122 iken, yine aynı eğitim-öğretim yılında kız öğrenci sayısı ise 266410'dur. Buna rağmen 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılından, 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılına kadar kız öğrenci sayısındaki artış oranı erkek öğrenci artış oranından çok fazla olmuştur. 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılında 273107 erkek öğrenci sayısı, 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılında 547122 olmuştur. Buna karşılık 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılında 62954 olan kız öğrenci sayısı, 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılına kadar çok hızlı bir artış yaşamış ve 266410 olmuştur. Sonuç olarak verilen yıllarda hem erkek, hem kız öğrenci sayısının artışıyla toplam öğrenci sayısı artmıştır. Bu artışın yaşanmasında ülke genelinde nüfusun artmasının etkili olmasının yanında, ilköğretime devam konusunda devletin yaptığı yasal düzenlemeler ve ilköğretimin özendirilmesi yer almaktadır.

Bu dönemde eğitimde fiziki şartları yetersiz olan okul binasının yanında, öğretmenler konusunda da sıkıntılar yaşanmıştır. Milli Mücadele'nin devam ettiği 1920 yılında 581'i kapalı olmak üzere ancak 3.061 ilkokul vardı. Bu okullarda da yalnızca 3.033 öğretmen görev yapmaktaydı. Burada verilen rakamlardan da anlaşıldığına göre 1920 yılında ülkedeki okulların çoğunda tek öğretmen bulunmaktaydı. Yine görev yapan öğretmenlerin çoğu meslekten değil, ehliyetnameli¹⁰¹ öğretmenlerdi. Örneğin, 1926 yılında 9.062 öğretmenden sadece 3.960'ı meslekten öğretmendi.¹⁰² Yine işgal edilen yerlerde öğretmenlerin çoğu işgal güçleri tarafından tutuklanarak görevlerini yapmaları engellenmiştir.¹⁰³ 1923

¹⁰¹ Ehliyetnameli Öğretmen: TBMM Hükümeti öğretmen ihtiyacını karşılamak için, Ankara, Konya, Antalya, Kastamonu ve Balıkesir gibi merkezlerde tatil aylarında "ehliyetname imtihanları" açmıştı. Geçen geçici bir yasaya göre, bu ehliyetnameleri kullanma süresi 3 yıldır. Ehliyetname sahipleri bu sürenin sonunda Darülmüallimin derslerinden sınava girerek "Şahadetname" yani diploma almak zorundalardı.

¹⁰² Özkan, a.g.e., s.124, Çağlar, a.g.e., s.132-133

¹⁰³ Müslime Güneş, Müterake ve İşgal Döneminde Aydın Sancağında Eğitim ve Eğitim Kurumları, Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu, II. Kitap, BMS Matbaacılık, ss.121-136, Ankara, 2010, ss.127

ile 1939 yılları arasında Türkiye’de toplam öğretmen sayıları ve bu öğretmenlerin içinde ilkokul öğretmenlerinin sayıları aşağıda verilen tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.2. İlkokul Öğretmenleri ve Toplam Öğretmen Sayısındaki Gelişmeler (1923-1939)¹⁰⁴

Yıllar	İlkokullar	Toplam ¹⁰⁵
1923-24	10.238	12.437
1924-25	13.822	16.420
1925-26	14.309	17.089
1927-28	15.810	18.019
1927-28	15.194	17.728
1928-29	15.718	18.273
1929-30	15.308	18.159
1930-31	16.318	19.383
1931-32	16.973	19.842
1932-33	15.064	19.707
1933-34	15.123	18.772
1934-35	15.083	19.89
1935-36	14.949	19.879
1936-37	14.698	20.061
1937-38	15.775	21.557
1938-39	17.120	23.663

Kaynak: Maarif İstatistiği 1939-1940, Başvekalet Umum İstatistik Müdürlüğü, Ulusal Matbaa, Ankara, 1942, s.II-III

İlkokul öğretmenleri toplam öğretmen sayısı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Fakat ilkokul sayıları ve okullarda görev yapan öğretmen sayıları karşılaştırıldığında bu yıllarda ciddi şekilde öğretmen ihtiyacının olduğu görülmektedir. Örnek olarak 1923-24 döneminde 4894 ilkokulda 10.238 öğretmen görev yapmaktadır. Bu dönemde okullarda ortalama 2,09 öğretmen görev yapmaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonraki yıllarda ilkokullarda ihtiyacı karşılamak için öğretmen sayıları sürekli artış göstermiştir. 1938-39 döneminde ise 7862 ilkokulda 17.120 öğretmen görev yapmaktadır. Bu dönemde okul başına 2.17 öğretmen düşmektedir.

¹⁰⁴ Maarif İst., 1939-40, s.II-III

¹⁰⁵ Toplam Öğretmen Sayısı; İlkokul, Ortaokul, Lise, Öğretmen Okulları, Mesleki ve Teknik Okullar, Üniversite ve Yüksekokullar’ın toplam sayısıdır. Maarif İst. 1939-40, s.II-III

2.2.1. Aydın’da İlköğretim

Bütün veriler ışığında asıl konumuz olan Aydın’da eğitimin durumuna da açıklama getirmem gerekmektedir. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında, 1920’de TBMM’nin kurulmasıyla, Türk eğitim kurumları üzerinde 4 ayrı otorite söz sahibi olmuştur. Bunlar:

- TBMM Hükümeti,
- Osmanlı Hükümeti,
- İşgal altındaki bölgelerde Yunan Anadolu Genel Müdürlüğü,
- Aydın ve çevresinde, İtalyanların işgal ettikleri bölgelerde, İtalyan otoritesi vardı. İtalyanlar, işgal ettikleri bölgelerinde bulunan okullara Ankara Hükümetinin etki etmesine karışmamışlar, kendileri ayrı misyoner okulları açarak, kendi propagandalarını yaymaya çalışmışlardır.¹⁰⁶

Aydın, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra işale uğramış, uzun yıllar işgal altında kalmış ve işgal yıllarında okulların birçoğu işgal güçleri tarafından tahrip edilmiştir.¹⁰⁷ 1922’de işgalden kurtulan şehirde cumhuriyetle birlikte yeniden imar faaliyetlerine başlanmıştır. Bu tarihlerde okullarda tamir mevcut okullarda tamir edilerek eğitime uygun hale getirilmiş, ihtiyaç olan yerlerde ise yeni okul binaları inşa edilmiştir. Bu dönemde Aydın’da faaliyet gösteren ve yeniden yapılan okullar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹⁰⁶ Öztürk a.g.e., s.58

¹⁰⁷ Müslime Güneş, Mütirake ve İşgal Döenminde Aydın Sancağında Eğitim ve Eğitim Kurumları, Kuva-yı Milliye’nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu, II. Kitap, BMS Matbaacılık, ss.121-136, Ankara, 2010, ss.123-128

Tablo 2.3. Aydın'da İlkokul Sayısındaki Gelişmeler (1923-1938)¹⁰⁸

Yıllar	Eski	Yeni	Toplam
1923-24	106	7	113
1924-25	128	8	136
1925-26	123	2	125
1927-28	100	6	106
1927-28	105	6	111
1928-29	101	4	105
1929-30	107	5	112
1930-31	94	5	99
1931-32	96	7	103
1932-33	101	13	114
1933-34	102		
1934-35	106		
1935-36	102		
1936-37	103		
1937-38	103		

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.70

1923-24 dönemi Aydın'da 106'sı eski 7'si yeni olmak üzere 113 ilkokul ile başlamıştır. 1937-38 dönemine gelindiğinde ise okul sayısında artma değil azalma yaşanmış ve ilkokul sayısı 103 olmuştur. Bunun nedeni eğitime elverişli olmayan eski okul binalarının yıkılarak, yerlerine günün şartlarına göre modern sayılabilecek okul binalarının yaptırılmasıdır. 1923-38 yılları arasında Aydın'da 63 yeni ilkokul binası yaptırılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye genelinde yaşanan öğrencilerin okula devamsızlıkları sorunu Aydın'da da yaşanmıştır. Bu sorunu daha iyi değerlendirmek için 1923-1938 yılları arasında Aydın'da okul yaşındaki çocuk sayısı ile okula devam eden çocuk sayısı aşağıda tabloda gösterilmiştir.

¹⁰⁸ Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.70

Tablo 2.4. Aydın'da Okul çağıdaki Çocuk Sayısı ve Okula Devam Eden Çocuk Sayısı (1923-1938)¹⁰⁹

Yıllar	Okul Yaşındaki Çocuk Sayısı	Okula Giden		
		Erkek	Kız	Toplam
1923-24	-	6251	1400	7651
1924-25	-	5724	1600	7324
1925-26	-	5977	1416	7393
1927-28	-	5997	1966	7965
1927-28	-	5959	2346	8305
1928-29	29.757	5268	2608	7875
1929-30	29.507	5471	2588	8059
1930-31	31.357	5481	2846	8327
1931-32	29.540	5616	3073	8689
1932-33	29.540	5758	3264	9022
1933-34	25.288	7697	4023	11.720
1934-35	30.521	8601	4386	12.987
1935-36	34.256	9188	4673	13.861
1936-37	37.510	10.025	4901	14.926
1937-38	41.514	10.378	4981	15.359
Toplam	318.790	103.901	46.070	149.461

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.69-70

Türkiye genelinde olduğu gibi Aydın'da da okullarda eğitim gören erkek öğrenci, kız öğrenciden daha fazladır. Ayrıca erkek ve kız öğrenci sayılarında sürekli bir artış yaşanmıştır. 1923-1924 döneminde 7651 olan toplam öğrenci sayısı, 1937-1938 döneminde 15.359 olmuştur. Verilerde okullaşma oranının ise düşük olduğu görülmektedir. 1928-29 yılından 1937-38 yılları arasında Aydın'da okul çağındaki toplam çocuk sayısı 318.790'dır. Bu yıllar arasında ilkökul eğitimi alan çocuk sayısı ise 110.825'tir. Aydın İli'nde okullaşma oranı; 1923-1927 yılları arasında %15, 1927-1935 yılları arasında %15 ve 1935-1940 yılları arasında ise %16'dır.¹¹⁰

¹⁰⁹ Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.69-70, dönemin eğitiminde sayısal gelişmeler için ayrıca bkz. Maarif 1923-1932 İstatistikleri, Maarif 1932-1933 İstatistikleri, Maarif 1933-1934 İstatistikleri, Maarif 1937-1938 İstatistikleri, Maarif 1938-1939 İstatistikleri

¹¹⁰ Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.83

1919-1922 yılları arasında Yunan işgali altında kalan Aydın'da işgal yıllarında okullarda görev yapan öğretmenlerin bazıları tutuklanmıştır.¹¹¹ Bundan dolayı işgal yıllarında eğitim-öğretimde sıkıntılar yaşanmıştır. Fakat işgalin sona ermesinden sonra, cumhuriyetin ilanı ile birlikte Aydın'da okul binalarında başlanan yenileşme, okullarda görev alacak öğretmenlere de yansımış, öğretmen durumlarında düzeltilmeye çalışılmıştır. Aydın'da 1923'ten 1939 yılına kadar öğretmen sayıları için aşağıda verilen tabloya bakılabilir.

Tablo 2.5. Aydın'da Okullarda Görev Yapan Öğretmen Sayısındaki Gelişmeler (1923-1938)¹¹²

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
1923-24	36	146	182
1924-25	56	172	228
1925-26	76	187	263
1927-28	58	170	228
1927-28	54	163	217
1928-29	4	188	241
1929-30	46	189	235
1930-31	47	179	236
1931-32	56	194	250
1932-33	53	184	237
1933-34	60	192	252
1934-35	62	200	262
1935-36	63	201	264
1936-37	74	193	267
1937-38	78	194	272

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.71

Aydın'da ilkokullarda eğitim 1923-24 döneminde 182 öğretmen ile başlamıştır. On beş yıl sonra 1927-38 döneminde ise öğretmen sayısı 272 olmuştur. Verilen yıllarda okul sayısında artışın olmamasına rağmen öğretmen sayısında artış yaşanmasına nedeni artan öğrenci sayıları ile birlikte okullara yeni şubeler eklenmesi neden olmuştur.¹¹³ 1936-37 ve 1938-39 dönemlerinde Yedi

¹¹¹ Müslime Güneş, Mütareke ve İşgal Döneminde Aydın Sancağında Eğitim ve Eğitim Kurumları, Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu, II. Kitap, BMS Matbaacılık, ss.121-136, Ankara, 2010, ss.123-128

¹¹² Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.71

¹¹³ Aydın Gazetesi, 08.10.1934

Eylül İlkokulu'na ikişer şube eklenere artan öğrenci sayısına çözüm bulunmuştur.¹¹⁴

1923-1938 yılları arasında, Türkiye'nin diğer şehirlerinde olduğu gibi, Aydın'da da şehirlerde 5 sınıflı, köylerde ise 3 sınıflı ilkokullarda eğitim-öğretim faaliyeti yapılmıştır. Aydın'da halkın %81'i kırsal kesimde yaşamasına rağmen, okullaşma kırsal kesim nüfusu oranında ilköğretimden yararlanılamamıştır.¹¹⁵ Okullaşma oranının düşük olmasının nedeni, ülkenin diğer şehirlerinde olduğu gibi çocukların ailesi ile birlişte işlerde (tarım, hayvancılık, vb.) çalışması etkili olmuştur. Aşağıdaki tablolarda Aydın'da 1923-1938 yılları arasında beş sınıflı şehir okulunu bitiren öğrenci sayıları verilmektedir.

Tablo 2.6. Aydın'da Beş Sınıflı Şehir Okulunu Bitirenler (1923-1938)¹¹⁶

Yıllar	Erkek	Kız	Toplam
1923-24	137	45	182
1924-25	153	48	201
1925-26	229	67	296
1927-28	374	60	434
1927-28	354	87	441
1928-29	276	103	379
1929-30	285	102	387
1930-31	215	72	287
1931-32	230	81	311
1932-33	174	56	230
1933-34	229	97	326
1934-35	292	104	396
1935-36	368	116	484
1936-37	441	168	609
1937-38	544	211	755
Toplam	4301	1417	5718

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.68

¹¹⁴ Güneş, G. ve Güneş, M. a.g.e., 30-31

¹¹⁵ Öztürk, a.g.e., s.61

¹¹⁶ Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.68

Talodaki veriler bakıldığında Aydın'da 1923-1938 yılları arasında 4301'i erkek, 1417'si kız olmak üzere toplam 5718 öğrenci beş sınıflı şehir okullarından mezun olmuştur. Aydın'da köylerde eğitim işlerini geliştirmek için görevliler büyük çaba göstermişlerdir. 1935 yılından Bozdoğan'da köylerde eğitim-öğretim faaliyetlerini geliştirmek için Müfettiş Necip Uğuz, Kaymakam Kemal Bey köy muhtarlarını toplayarak bir program hazırlamışlardır. Herkes programın birer örneğini almışlardır. Programa göre her köy ay başlarında bir rapor verecektir. Bu raporda tamamlanan eksikler, öğrencilerin devam durumları ve daha başarılı olmak için neler yapılabilecekler yazılacaktır.¹¹⁷ Ayrıca Aydın Maarif Müdürü ve il encümen üyeleri Karapınar, Koçarlı, Bıyıklı, Bağarası, Burunköy, Söke ve Germencik'te bulunan okulları ziyaret ederek eğitim-öğretim faaliyetlerini yerinde görmüşmüşlerdir. Bu ziyaret sırasında Koçarlı'da Müdür Osman Bey'in girişimleri ile yapılan yatılı okul binası ziyaret edilmiş ve Bağarası'nda da yatılı okul açılması için karar alınmıştır.¹¹⁸ 1934-35 eğitim-öğretim döneminde ise köylerde 7 tane daha köy okulu açılmış ve daha önce kapatılan birkaç tane köy okulu da yeniden açılmıştır. Ayrıca kaza ve nahiyelerdeki okullara da birer şube daha eklenerek,¹¹⁹ aşağıda verilen tablodan da anlaşılacağı gibi köylerde artan öğrenci ihtiyaçlarına karşılık verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2.7. Aydın'da Üç Sınıflı Köy Okulunu Bitirenler (1928-1938)¹²⁰

Yıllar	Erkek	Kız	Toplam
1928-29	390	14	404
1929-30	383	13	396
1930-31	228	76	304
1931-32	212	69	281
1932-33	176	57	233
1933-34	277	68	345
1934-35	289	88	377
1935-36	366	129	495
1936-37	468	135	603
1937-38	492	120	612
Toplam	3281	769	4050

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.69

¹¹⁷ Aydın, 31.01.1935

¹¹⁸ Aydın, 22.09.1934

¹¹⁹ Aydın Gazetesi, 08.10.1934

¹²⁰ Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.69

O yıllarda bütün ülke genelinde yaşanan okul kitaplarının temin edilme sıkıntısı Aydın'da da yaşanmıştır. 1933-1934 eğitim-öğretim döneminde ilkokul ve ortaokul kitaplarının veliler tarafından temin edilmesinde sıkıntı yaşanmış hatta bazı kitaplar altı-yedi ay sonra sağlanabilmiştir. Bu sıkıntının yaşanmasında il genelinde kitap satan sadece bir bayinin olması da etkili olmuştur. Veliler bu sorunun çözülmesi için 1934-1934 eğitim-öğretim dönemi başında Aydın Gazetesine bir mektup göndererek yardım istemiştir. Gazete de velilerin isteğini yerine getirerek bu konuda yayın yapmıştır. Bütün bunlara rağmen ekim ayı ortalarında öğrenciler daha dükkan dükkan dolaşarak ders kitabı aramaktadır. Bu durum Aydın'da o yıllarda ders kitabı bulmanın ne kadar zor olduğunu göstermektedir.

Cumhuriyet'in onbirinci yılında Söke'de ise önceki yıllara göre eğitim alanında önemli bir atılım gerçekleşmiş ders kitaplarını il ve diğer ilçelerden önce temin etmiştir.¹²¹ Bütün bu çalışmalara ve basında çıkan haberlere rağmen yine bu sorun hemen çözülememiş ve zaman zaman yine basında bu konu ile ilgili haber çıkmıştır.

Dönemin Maarif Vekili Abidin Bey eğitim işlerini denetlemek için 1934-1934 dönemi başında Aydın'ı ziyaret etmiştir. Aydın'da Sanatlar Mektebi, Gazi Paşa İlkokulu ve Ortaokulu'nu ve Çine, Nazilli, Karacasu ve Bozdoğan ilçelerini gezmiştir. Okullarda sınıfları ziyaret ederek öğrencilere sorular sormuş ve Milli Eğitim Müdürü ile öğretmenlerden okullar hakkında bilgiler almıştır.¹²² Maarif Vekili Aydın'ı ziyaretinde Aydın Gazetesine bir beyanat vermiş ve gazete bu beyanatı 14.10.1934 tarihli sayısında yayınlamıştır. Maarif Vekili beyanatında şunları söylemiştir; *"Bugün sanatlar, orta ve ilk mekteplerden bazılarını gördüm. Bina, okutma vesait itibariyle iyidirler. Maarif vaziyetinden çok memnunum. Tamamiyle yanmış olan Aydın az bir zamanda kendini toparlamış, büyük varlık göstermiş, günden güne yükselmekte bulunmuştur. Memnuniyetle ayrılıyorum."* diyerek Aydın'da gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinden memnun olduğunu dile getirerek, işgal sırasında yakılıp yıkılan şehrin kısa sürede büyük gelişme sağladığını belirtmiştir. Aslında Maarif Vekili bu sözleriyle Cumhuriyet sayesinde kısa zamanda ne kadar önemli adımlar atıldığını belirtmiştir.

¹²¹ Aydın, 15.10.1934, Aydın, 10.10.1934, Aydın, 12.11.1934

¹²² Aydın, 14.10.1934, Aydın, 11.10.1934

1937-1938 dönemi başında Aydın'da ilkolula başlayacakların sayısı önceki yıllara göre önemli bir artış göstermiştir. Eğitim yetkilileri kayıt yaptırmak isteyen hiçbir öğrencinin geri çevrilmeyeceğini kayıtlarının yapılacağını, okullar açıldıktan sonra bu öğrencilerin okullara yerleştirileceğini söyleyerek gerekli hazırlıklara başlamışlardır.¹²³ Yine bu döneminde Sultanhisar'da eğitim-öğretime uygun iki köy okulunun yapılması için karar alınmış ve inşaatları başlamıştır. Ancak aradan uzun süre geçmesine rağmen bu okullar için önemli bir adım atılamamış bu durumda halkın tepkisine neden olmuştur.¹²⁴

Okul yöneticileri şehirde, eğitim kurumları ile halk arasında bağların güçlenmesi ve velilerin öğrencilerin yaptıkları bazı çalışmaları yerlerinde görmelerini sağlamak için yıl sonlarında okullarda sergiler düzenlemiştir. 1937-38 dönem sonunda Cumhuriyet İlkolu, Gazipaşa İlkokulu ve Yedi Eylül İlkokulları yıl içinde yaptıkları eserleri düzenledikleri sergiler halka ve şehrin yöneticilerine açmışlardır.¹²⁵

Aydın Maarif Müdürlüğü ilkokulların ihtiyacı olan sıra, yazı tahtası vb. malzemeleri sağlayarak eğitim faaliyetlerinin düzenli ve aksamadan yürütülmesi içinde çalışmıştır. Bunun için okulları ihtiyacı olan olan sıra, yazı tahtası vb. malzemeleri, mevcut okulların tamiri ve yeniden yapılacak okulların inşasında ve diğer işlerinde çalışacak mesleğinde yetkin işçileri sağlamak için ihtiyaç hallerinde ihaleye çıkmıştır.¹²⁶

Cumhuriyetin ilanından sonra, yaşanan bütün olumsuzlukları geride bırakarak, her alanda canlanmaya başladığı dönemde Aydın'da faaliyette bulunan ve açılan ilkokullar şunlardır;

Güzelhisar İlkokulu:

Aydın'da tarihi bilinen, ilköğretim kurumu olarak öğretim yapan en eski okul, "Güzelhisar" ilkokuludur. 1904 yılında Milli Eğitime devredilen okul,¹²⁷ 1659 yılında Ahmet Paşa tarafından yaptırılan yaptırılmış ve Kırmızı Minareli Camii'nin avlusunda "Muallimhane" ismiyle ilk defa öğretime başlamıştır.

¹²³ Aydın, 30.09.1937

¹²⁴ Aydın, 12.10.1938, Aydın, 09.10.1937

¹²⁵ Aydın, 05.06.1938, Aydın, 07.06.1938, Aydın, 08.06.1938,

¹²⁶ Aydın, 28.08.1937, Aydın, 05.08.1934, Aydın, 26.08.1934

¹²⁷ Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.83

Öğrenci sayısının giderek artması üzerine 1904 yılında okul binasına dört derslik daha yaptırılarak genişletilmiştir. Bu okulda kurulduğu dönemdeki eğitim anlayışı gereği, öğretmen ve okul giderlerini mahalle halkı kendi karşılamıştır. Okul ancak halkın yardımıyla uzun yıllar ayakta durabilmiştir. Güzelhisar adını almadan önce ise “Çelebi”, “Ağaçarası”, “Teslihiye Zükür İptidaiye Mektebi” adlarıyla anılmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında Batı Anadolu da ki çok sayıda ki okulun akıbetine uğrayıp; yakılıp yıkılmıştır. Ulusal Kurtuluş Savaşının kazanılmasıyla birlikte okulda imar faaliyetlerine başlanmış, bu faaliyet 1926 yılında sona ermiş ve okul eğitim-öğretime bu tarihte başlamıştır. Bu arada okulun ismi de bulunduğu yerin adını alarak “Güzelhisar” olmuştur.¹²⁸

Yedi Eylül İlkokulu

Şehirdeki en eski okullardan biri de Yedi Eylül İlkokulu’dur. Yedi Eylül İlkokulu 1884 yılında “Mekteb-i İptidai” adıyla açılmış ve uzun süre eğitim-öğretime devam etmiştir. XIX. yy sonlarında bulunduğu yerde bulunan musalla taşı nedeniyle “Musalla Mektebi” olarak anılan okul, 1912 yılında “Kenz’ül İrfan” adını almıştır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında Yunanlılar tarafından tahrip edilen okulun yerine 14 Mart 1924 tarihinde “7 Eylül İlkokulu” yapılmış ve öğretime açılmıştır. Okul, Aydın’ın Kurtuluş tarihi olan yedi eylülün adını almıştır.¹²⁹ Artan öğrenci ihtiyaçlarını karşılayabilmek için 1936-1937 ve 1938-1939 öğretim yıllarında okula ikişer dersane daha eklenerek binanın durumu daha elverişli hale getirilmiştir.¹³⁰

Okul halk şehirde halk eğitimi konusunda da faaliyet göstermiştir. Bazı dönemlerde açtıkları kurslar ile vatandaşlara sertifika sağlamış ve vatandaşların bu sertifikalar sayesinde iş sahibi olmalarına yardımcı olmuştur. Bu amaçla okul, 1935

¹²⁸ Güneş, G. ve Güneş, M. “Atatürk Döneminde Aydın’da Eğitim”, Atatürk ve Cumhuriyete Armağan, Aydın, 2009, s.30 Ayrıca bkz. Cumhuriyet’in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.81-82

¹²⁹ Hüseyin Hilmi Bayındır ve H. Fehmi Poyrazoğlu, Aydın Kenti, Tarihi, Coğrafyası ve Bugünü, Kolalı Matbaası, Aydın, 1966, s.43

¹³⁰ Güneş, G. ve Güneş, M. a.g.e., s.30-31

yılı başlarında pazartesi ve perşembe günleri olmak üzere haftada iki gün “ticaret ve muhasebe usulü kursu” açmıştır.¹³¹

Okul Aydın’da kimsesiz, evsiz ve maddi durumu olmayanları da unutmamış, bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için de sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Okulun öğrencileri 1938 mart ayında evsiz kalan vatandaşlar için 42 lira 25 kuruş toplayarak kızılây merkezine teslim etmişlerdir.¹³² Böylece hem kızılây aracılığı ile ihtiyaç sahiplerine yardım edilmiş, hem de öğretmenler öğrencileri böyle bir çalışma içine sokarak yardımlaşma ve dayanışma konusunda küçük yaşlarda bilinçlenmelerini sağlamışlardır.

Okul sadece öğrenciler için ders gördükleri bir yer olarak kalmamış, idareciler öğrencilerin okul ile bağlarını güçlendirmek ve okulu sevdirmek için sosyal faaliyetler düzenlemişlerdir. İzmir’e bir gezi düzenlenerek ve yıl sonunda, öğrencilerin yıl içinde meydana getirdikleri eserleri sergilemelerine fırsat sunularak okulun öğrenciler için daha çekici hale gelmesi sağlanmıştır¹³³

Yedi Eylül İlkokulu 1937-1938 dönemini 369 öğrenci ve 45 mezun ile bitirmiştir.¹³⁴

Cumhuriyet İlkokulu

1884 yılında “Alyans” ismiyle kurulan ve Rüştîye Öğrenimi yapan okulun kurucuları ve öğrencilerini Museviler oluşturmuştur. Okul 1898 yılında eğitim-öğretime başlamıştır. 1910 yılında “İsrailit Alyans” Derneği tarafından finanse edilen ve özel okul olarak eğitim-öğretim öğretime devam eden okul bu dönemde adını “Alyans ve Yahudi İlkokulu” olarak değiştirmiştir. Öğretmenleri Fransız veya Yahudi olan okul, Fransızca ve İbranice dillerinde eğitim öğretim yapmıştır.¹³⁵

Okul binası azınlık okulu olması nedeniyle, Aydın’ın Yunanlılar tarafından işgal edildiğinde diğer okulların akıbetine uğramamış birkaç binadan

¹³¹ Aydın, 12.01.1935

¹³² Aydın, 06.05.1938

¹³³ Aydın, 06.05.1938

¹³⁴ Aydın, 09.06.1938

¹³⁵ Güneş, G. ve Güneş, M., a.g.e., s.31

biridir.¹³⁶ Okul 1922 yılında (Yahudi cemaati tarafından) ek yapıları yanmış, camı ve çerçevesi parçalanmış, yarı yıkık durumda terk edilmiştir.¹³⁷ Kurtuluş Savaşı'ndan sonra azınlıkların ülkeden ayrılması üzerine boş kalan bina 1932 yılına kadar Hükümet Binası olarak kullanılmıştır. 1932 yılında “Cumhuriyet İlkokulu” adı ile eğitim-öğretime başlamıştır.¹³⁸

Cumhuriyet İlkolu ve Gazipaşa İlkolu öğrencileri yıl sonlarında dinlenmek ve yeni ve tarihi yerlerimiz görmek için çevre ilçelere geziler düzenlemişlerdir. 1937 mayıs Kuşadası ve Selçuk'a düzenlenen geziler bunlardadır.¹³⁹

Gazi Paşa İlkokulu

1924 yılında il özel idare tarafından her katında dört derslik ve bir öğretmen odası olarak iki katlı yaptırılmıştır. Menemen olayında şehit düşen Mustafa Fehmi Kubilay'ın 1927-1929 ders yılları arasında bu okulda öğretmenlik yaptığı bilinmektedir.¹⁴⁰ Cumhuriyet'e ve Atatürk'e ithaf edilerek bu adı almıştır.¹⁴¹

1934 Kasım ayında Gazi İlkokulu himaye heyeti bir rapor yayınlamıştır. Raporda; “*Saygı değer arkadaşlar; Talimatname ahkâmına tevfikân geçen yıl teveccühlerin, ize dayanarak teşekkül edip bir senedir vazifesini elden gelir derecesinde yaptığına kani olan heyetimizin vazifesi bu gün bitmiş oluyor*” denilmekte, maddi sıkıntılar nedeniyle yapılmak istenen bir çok şeyin yapılamadığından ancak buna rağmen beş ay içerisinde şu çalışmaların yapıldığı belirtilmektedir;

- a) 23 çocuğa ayakkabı, kızlara önlük ve erkeklere pantolon,
- b) Okulda öğrencilere iyi su temin edilmiş ve içirilmiştir,
- c) Çocukların yaptıkları eserleri sergilemek için yapılan müzeye katkı,
- d) Levhalar kartonlanmış,

¹³⁶ Öztürk, a.g.e., s.222-223

¹³⁷ Bayındır ve Poyrazoğlu, a.g.e., s.49

¹³⁸ Öztürk, a.g.e., s.222-223

¹³⁹ Aydın, 12.05.1938

¹⁴⁰ Bayındır ve Poyrazoğlu, a.g.e., s.49

¹⁴¹ Karabacak, a.g.e., s.177

- e) Öğrencilerin sağlıkları ile yakından ilgileilmiş ve doktorlar davet edilerek öğrencilerin genel sağlık kontrolleri yaptırılmıştır,
- f) Öğrencilerin gelişmelerini sağlayan gösteriler okulda ve halkevinde gerçekleştirilerek öğrencilerin katılımı sağlanmıştır,
- g) Sosyal yardım için balo düzenlenmiştir,

Raporun devamında “Bu müddet zarfında 30 lira 60 kuruş çocuk babalarının teberruundan, 10 lira belediyelerden, 48 lira 50 kuruş balodan bizim hissemize düşen (iki aylık) 48 lira 10 kuruş gelir temin etmiş olup, 20 lira 70 kuruş 23 çift ayakkabı, 31 lira 55 kuruş 23 önlük için saten, 20 lira 20 kuruş iyi su parası, 16 lira müteferrik masraf olarak ki (çocuk bayramı ve müze) 88 lira 25 kuruş sarfiyat yapılmıştır” denilerek harcamaların ayrıntılı dökümü verilmiş ve devamında ise yapılanların yetersiz olduğu bütün üyelerin daha iyisini yapabileceklerini düşündükleri belirtilmiştir.¹⁴² Yine 1938 yılında okulun himaye heyeti 52 yoksul çocuğa önlük, ayakkabı, çorap ve pantolon yardımı¹⁴³ yaparak ihtiyaçlarını karşılamıştır. Okulumuz sadece eğitim-öğretim vermekle kalmamış aynı zamanda sosyal yardım faaliyetlerinde de bulunarak öğrencilerin insani ihtiyaçlarını karşılamıştır. 1937-1938 döneminde okul 8 öğretmeni ve 413 öğrencisi¹⁴⁴ ile eğitimini tamamlamıştır.

2.3. Ortaöğretim

1924 yılında yapılan düzenlemelerle ortaokul ve lise, ortaöğretimi meydana getiren kurumlar olarak, kapsam ve amaçları ayrı ayrı olarak tanımlanmıştır. Ortaokul, lisenin bir parçası olmaktan çıkartılarak bağısız bir kademe haline getirilmiştir. Ortaokulun amaçları öğrencileri liseye, meslek okullarına hazırlamak veya ilkokul sonrası öğrencilere genel ve mesleki bilgi vermek şeklinde belirlenmiştir. Bu amaçlar temel bir değişikliğe uğramadan 1924-1935 yılları arsında korunmuştur.¹⁴⁵

¹⁴² Aydın, 24.12.1934

¹⁴³ Aydın, 18.02.1938

¹⁴⁴ Aydın, 07.06.1938

¹⁴⁵ Doğan, ag.e., s.198

1926'da kabul edilen 789 sayılı kanunun 7. maddesinde açılması öngörülen ortaöğretim okulları şöyle sıralanmıştır;¹⁴⁶

1. Liseler,
2. Ortamektepler,
3. İlk muallim mektepleri,
4. Köy muallim mektepleri,

2.3.1. Ortaokul

Ortaokullar; ortaöğretimin ilk basamağı olarak, ilkokulu bitirmiş olan öğrencilerin genel eğitim ve öğretimlerinin yaş ve düşünce düzeylerine uygun bir biçimde sağlanmasını, çevrenin ekonomik özellikleri de göz önünde bulundurularak, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin meydana çıkarılıp geliştirilmesini, daha sonraki öğretim basamaklarını izleyebilmeleri için gerekli olan bilgi ve becerilerle yetenekli duruma getirilmelerini ve yaşama atılmak isteyenlere tutacakları işlerde başarı yollarının temellerinin kavratılmasını amaç edinen öğretim kurumlarıdır.¹⁴⁷

Laik yükseköğretim kurumlarının gelişmesi için, Tanzimat döneminde laik ortaöğretim kurumlarının kurulması düşünülmüş ve bu amaçla 1869 yılında birer ortaöğretim kurumu olan İdadi'ler kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1925 yılında, idadilerin adı ortaokul olarak değiştirilmiştir. Cumhuriyetin ilk on yılında ortaokullar, sadece liselere öğrenci hazırlayan kurumlar olarak düşünülmüştür. Bununla birlikte; 1930 yılında, ortaokullar hem bir takım belirli fonksiyonları olan, hem de liselere öğrenci yetiştiren kurumlar olarak yeniden düzenlenmiştir. Ortaokul düzeyinde mesleki ve teknik okullar; bu anlayışla. 1963 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. 1963 yılında, ortaokul düzeyindeki mesleki ve teknik okullar kaldırılınca, ortaokullar hem liselere, hem de lise düzeyindeki meslek ve teknik okullara öğrenci hazırlayan kurumlar haline getirilmiştir.¹⁴⁸

Orta dereceli okullar, beş yıllık ilköğretim üzerine kurulmuş, daha ileri bir kültür seviyesine ulaşmayı ve memleket için kalifiye eleman yetiştirmeyi amaç

¹⁴⁶ Maarifle İlgili Kanunlar I, s.20

¹⁴⁷ Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.85

¹⁴⁸ Kaya, a.g.e., s.153-154

edinmiştir. İlkokulu bitirdikten sonra orta ve yüksek derecede bir meslek uzmanlığına yöneldikleri ve hazırladıkları yetişme devresidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretimde olduğu gibi ortaokul ve liselerde de önceleri az da olsa gittikçe yükselen bir grafik vardır.¹⁴⁹ Ortaokul sayılarındaki bu artış sayısal verilerde yansımıştır. Aşağıda verilen tablo 1923-1939 yılları arasında Türkiye’de ortaokul sayıları ve bu okullara devam eden öğrenci sayılarını göstermektedir.

Tablo 2.8. Ortaokul ve Öğrenci Sayılarındaki Gelişmeler (1923-1939)¹⁵⁰

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı		
		E	K	Toplam
1923-24	72			5905
1924-25	64	7976	2076	10052
1925-25	68	8917	2705	11622
1926-27	68	11805	3458	15263
1927-28	78	16095	3763	19858
1928-29	78	16996	6229	23225
1929-30	82	18662	6736	25398
1930-31	83	20148	6945	27093
1931-32	80	22805	7511	30016
1932-33	108	26039	6919	35658
1933-34	119	31146	11376	42522
1934-35	118	34009	12111	46120
1935-36	118	38554	13942	52496
1936-37	125	45838	17098	62936
1937-38	140	53883	20224	74107
1938-39	150	60769	23586	84355

Kaynak: Maarfi İstatistiği 1939-1940, s.II

Türkiye’de ortaokullar, 1923 yılında 72 okul, okullarda görev yapan 799 öğretmen ve 5905 öğrenci ile eğitime başlamıştır. 1923-1939 yılları arasında ortaokul sayısında ilk yıllarda fazla bir artış yaşanmamış, hatta düşüş olmuştur. Buna rağmen 1939 yılına gelindiğinde 1923’ten beri, Türkiye’deki ortaokul sayısı %50’den fazla bir artışla 150 olmuştur.

Türkiye genelinde ortaokulların öğrenci sayılarına bakıldığında 1923-1924 döneminde 5905 olan öğrenci sayısı, 1938-1939 döneminde büyük bir artışla 84.355’e ulaşmıştır. Verilen yıllarda öğrenci sayısının sürekli artmasının yanında

¹⁴⁹ Karabacak, a.g.e., s.208

¹⁵⁰ Maarfi İstatistiği 1939-1940, s.II

en dikkat çekici olanı erkek öğrenci sayısının kız öğrenci sayısından çok fazla olmasıdır. 1928-29 döneminde 23.225 olan toplam öğrencinin; 16.996'sı erkek, 6229'u ise kız, 1938-1939 döneminde ise; 84.355 olan toplam öğrencinin, 60.769'u erkek buna karşılık, 23.586'ı ise kız öğrencidir. Bu durum ülkemizde verilen yıllarda kız öğrencilerin ortaokula gönderilme konusunda ciddi sıkıntıların oluşunu göstermektedir.

Ortaokullarda değerlendirilmesi gereken bir başka konuda bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin durumlarıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’de ortaokullarda görev yapan öğretmen ve toplam öğretmen sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.9. Ortaokul Öğretmenleri ve Toplam Öğretmen Sayısı (1923-1939)¹⁵¹

Yıllar	Ortaokul	Toplam ¹⁵²
1923-24	799	12.437
1924-25	720	16.420
1925-26	760	17.089
1926-27	791	18.019
1927-28	698	17.728
1928-29	815	18.273
1929-30	982	18.159
1930-31	1068	19.383
1931-32	963	19.842
1932-33	1390	19.707
1933-34	1140	18.772
1934-35	2354	19.89
1935-36	2403	19.879
1936-37	2648	20.061
1937-38	2840	21.557
1938-39	3402	23.663

Kaynak: Maarfi İstatistiği 1939-1940, s.III

Ülkemizdeki ortaokulların öğretmen sayılarına bakıldığında, diğer eğitim kurumları arasında ortaokul öğretmen sayılarının çok az olduğu görülmektedir. 1923-24 döneminde 12.437 öğretmenin sadece 799'u ortaokullarda görev

¹⁵¹ Maarfi İstatistiği 1939-1940, s.III

¹⁵²Toplam Öğrenen Sayısı; İlkokul, Ortaokul,Lise, Öğretmen Okulları, Mesleki ve Teknik Okullar, Üniversite ve Yüksekokullar'ın toplam sayısıdır. Maarif İst. 1939-40, s.II-III

yapmaktadır. 1938-39 döneminde ise 23.663 öğretmenin sadece 3402'i ortaokullarda görev yapmıştır.

Aşağıda verilen tabloda 1937-38 döneminde ortaokullarda okutulan dersler verilmiştir. Okutulan derslere bakıldığında ortaokullarda günümüzde okutulan dersler olan Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik vb. derslerin yanında normal hayatta kullanılabilecek bilgilerin öğretildiği; dikiş-bıçkı, ev idaresi, çocuk bakımı gibi derslerin olduğu da dikkat çekmektedir. Buradan da anlaşılabacağı gibi bu eğitim kurumları öğrencileri sadece bir üst kuruma değil aynı zamanda pratik hayata da hazırlamaktadır.

Tablo 2.10. Ortaokullarda Okutulan Dersler ve Haftalık Ders Saatleri (1937-1938)¹⁵³

Dersler	Sınıflar		
	1	2	3
Türkçe	5	4	4
Tarih	2	2	2
Coğrafya	2	2	2
Yurt Bilgisi		2	2
Matematik	5	4	4
Fen Bilgisi ve Kimya	-		3
Fizik	-	3	-
Biyoloji ve Hıfzısıhha	-	2	3
Tabii İlimler	3		-
Yabancı Dil	5	4	4
El Yazısı	2		-
Cimnastik	1	1	1
Resim	1	1	1
Müzik	1	1	1
Askerlik(Erkeklerle)	-	2	2
Askerlik(Kızlara)	-	1	1
Dikiş-Bıçkı(Kızlara)	2	1	-
Ev İdaresi	-	1	-
Çocuk Bakımı(Kızlara)	-	-	1
Serbest Saatler(Erkeklerle)	2	-	-

Kaynak: Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2000, Pegem Akademi Yayınları, 12. Baskı, Ankara, 2008, s.354

¹⁵³ Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2000, Pegem Akademi Yayınları, 12. Baskı, Ankara, 2008, s.354

2.3.1.1. Aydın'daki Ortaokullar

Aydın Ortaokulu

Aydın'da ilk ortaokul çalışmasına Gazipaşa İlköğretim Okulu binası içinde ayrılan küçük bir oda ile bir derslikte 1925-1926 öğretim yılında öğretime başlamıştır. 25 kız, 35 erkek olmak üzere 60 öğrencisi vardır.¹⁵⁴ Daha sonra dönemin Aydın Valisi Kamil Bey'in girişimleri sonucu; özel idarenin maddi katkısı ile yaptırılan yeni binasında 1927-1928 eğitim-öğretim yılında "İkbal Ortaokulu" adı ile ortaokul olarak açılmıştır.¹⁵⁵

Okul açıldığında üç bina ile hizmete girmiştir. Birinci bina, dershaneler ve idare heyeti, ikinci bina, yatakhane, üçüncü bina, mutfak ve yemekhaneden oluşuyordu. Okul 1928-1929 öğretim-öğretim yılında iki sınıfa çıkarılmış ve 1929-1930 eğitim-öğretim döneminde "Aydın Ortaokulu" adını almıştır.¹⁵⁶

Okul 1929-1930 öğretim yılında yatılı ortaokul olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesine alınmıştır. Vali Hüseyin Hüsnü Bey'in hizmetleri ile de günümüzde kütüphane, resim, müzik dersliği ve ek olarak hizmet veren bina yapılmıştır. Okuldaki yatılılık kısa süre sonra Aralık 1932'de öğrenci azlığından kaldırılmış ve mevcut öğrenciler Buca Ortaokulu'na nakledilmiştir.¹⁵⁷ Ancak ilin denetiminde, Halide Hatun İlkokulu'nda özel olarak açılan yurdun görev ve sorumluluğu 1934-1935 yılında okula verilmiştir.¹⁵⁸ Aydın Ortaokul'u 1947-1948 eğitim-öğretim yılında lise olmuş ve "Aydın Lisesi" adını almıştır. Aydın Lisesi'nin orta kısmı 1961 yılına kadar şehrin ortaokul ihtiyacını karşılamıştır.¹⁵⁹

Zaman zaman okul öğrencileri, öğretmenleri tarafından devlet kurumlarına ziyarete götürülerek bu kurumları yerinde inceleme ve görevlilerden bilgi alma imkanları olmuştur. Okulun üçüncü sınıfları Tarih ve Yurt Bilgisi dersi öğretmeni Hulusi Erdoğan tarafından farklı zamanlarda belediyeye ve maliyeye ziyarete götürülmüştür. Belediye başkanı Nafiz Bey öğrencilerle yakından ilgilenmiş ve

¹⁵⁴ Öztürk, a.g.e., s.245

¹⁵⁵ Neval Kavçar, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Aydın Eğitim Belgeseli, Aydın Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu, Aydın, 1998, s.22

¹⁵⁶ Öztürk, a.g.e., s.247

¹⁵⁷ Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, s.67

¹⁵⁸ Öztürk, a.g.e., s.247

¹⁵⁹ Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.85

belediye işleri hakkında bilgi, maliye ziyaretinde ise Dertardar Nafiz Bey öğrencilere vergiler konusunda bilgiler vermiştir.¹⁶⁰ Böylece öğrenciler yerinde, bizzat birinci elden bilgi edinmişlerdir. Ayrıca okulda değişik zamanlarda gösteri kolu, spor kolu, kızılây gençlik derneği ve hava kurumu gençlik derneği vb. kollar¹⁶¹ kurularak öğrencilerin ders dışında sosyal faaliyette bulunmaları ve bu konularda bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır.

1934-1935 eğitim-öğretim döneminde okula 150 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Öğrenci yoğunluğundan dolayı bu dönem birinci sınıflar üç şube olarak, ikinci ve son sınıflar ise iki şube olarak eğitim-öğretime başlamıştır. 1937-1938 dönemi başında ise birinci sınıfa 200’den fazla öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bu dönemde toplam öğrenci sayısı 700’ü bulmuştur. Yine bu dönemde birinci ve ikinci sınıflar üç, üçüncü sınıflar iki olmak üzere okulda toplam sekiz şube bulunmaktadır. 1938 yılında artan öğrenci sayısı nedeni ile okulun genişletilmesi için karar alınmıştır.¹⁶² Okulda öğrenci sayılarındaki artışlar ile birlikte kullanılacak sıra, yazı tahtası, odun ve kömür ihtiyaçları da artmıştır. Okulun bu ihtiyaçları zaman zaman çıkılan ihaleler ile karşılanmıştır.¹⁶³

Ortaokul Aydın Halkevi ile de işbirliği yaparak öğrencilerin okul dışında sosyal faaliyetlerde bulunmalarını sağlamıştır. Okul öğrencileri bu amaçla hazırladıkları eserler hakevi salonunda vatandaşlara sunma imkanı bulmuşlardır. “Helvacı Çırağı” piyesi ile “Derse Çalışalım” komedisini ve ardından oynanan milli oyunlar ile söyenen Anadolu Türküleri¹⁶⁴ bu çalışmalara örnek verilebilir.

1938 nisan ayında okulda idareciler ile beraber toplam 15 öğretmen görev yapmaktadır ve yine bu dönemde yatılı 105 öğrenci vardır ve bu öğrencilerin 24 tanesi Aydın İl’i hesabına kayıtlıdır.¹⁶⁵ Yatılı öğrencilerin seçiminde sınav yapılarak başarılı öğrencilerin okulun yurdunda ücretsiz kalmaları sağlanmıştır. Böylece başarılı fakat maddi durumu iyi olmayan öğrencilere ortaokul eğitimi imkanı sağlanmıştır.

¹⁶⁰ Aydın, 23.02.1935, Aydın, 07.10.1934

¹⁶¹ Aydın, 02.04.1938

¹⁶² Aydın, 09.02.1938, Aydın, 25.09.1937, Aydın, 06.10.1934, Aydın, 08.10.1934

¹⁶³ Aydın, 05.11.1934

¹⁶⁴ Aydın, 01.05.1938

¹⁶⁵ Aydın, 02.04.1938

1937-1938 eğitim-öğretim yılında okulun faaliyetleri şöyledir; bu dönemde 46 kız, 220 erkek öğrencisi olan 3 şubeli birinci sınıfta 40 kız, 150 erkek öğrenci doğrudan doğruya geçmiş, 2 kız, 10 erkek öğrenci de sözlüden geçmiş ve 4 kız, 49 erkek öğrenci bütünlemeye, 11 erkek öğrenci de sınıfta kalmıştır. 38 kız, 159 erkek öğrencisi olan 3 şubeli ikinci sınıfta 15 kız, 90 erkek öğrenci doğrudan, 6 kız, 19 erkek öğrenci sözlüden geçmiş, 14 kız, 43 erkek öğrenci bütünlemeye, 3 kız, 7 erkek öğrenci de sınıfta kalmıştır. 32 kız, 124 erkek öğrencisi olan 2 şubeli üçüncü sınıftan 23 kız, 89 erkek mezun olmuş, 9 kız, 34 erkek öğrenci bütünlemeye 1 erkek öğrenci de sınıfta kalmıştır. Genel rakamlara bakıldığında 619 öğrenciden 153 öğrenci bütünlemeye, 22 öğrencide sınıfta kalmıştır. Başarılı olanların oranı mevcut öğrenci sayısına %72'dir. Bütünlemeden başarılı olanlarla birlikte okulun başarılı öğrenci oranı %90'ı bulacaktır.¹⁶⁶

1938-1939 dönemi başında ise okulun öğrenci sayısı 760, 12 asil, 1 yardımcı ve 1 tane de ücretli olmak üzere 14 öğretmen görev yapmaktadır.¹⁶⁷ 1937-1938 eğitim-öğretim yılında yaklaşık on yılını dolduran Aydın Ortaokulu'ndan, aşağıda verilen tabloda da görüleceği gibi 1929-1938 yılları arasında 420 erkek, 129 kız öğrenci olmak üzere toplam 549 öğrenci mezun olmuştur.

Tablo 2.11. Aydın Ortaokulu'ndan Mezun Olanlar (1929-1938)¹⁶⁸

Yıllar	Kız	Erkek	Tolplam
1929-30	8	11	19
1930-31	2	13	15
1931-32	11	32	43
1932-33	11	27	38
1933-34	11	31	42
1934-35	19	46	65
1935-36	14	76	90
1936-37	22	76	98
1937-38	31	108	139
Toplam	129	420	549

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.67

¹⁶⁶ Aydın, 26.06.1938

¹⁶⁷ Aydın, 29.10.1938, Aydın, 26.06.1938

¹⁶⁸ Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.67

Aydın’da ortaokul konusunda Türkiye genelinde olduğu gibi istenilen atılım sağlanamamış ve uzun yıllar sonra bir okulun daha açılması ile iki okul ortaokul eğitimi vermiştir. Sonraki yıllarda Aydın İli’nde, Gazipaşa Ortaokulu, Efeler Ortaokulu ve Ortamahalle Ortaokulu açılmıştır.¹⁶⁹ Aşağıda verilen tablodan da anlaşılacağı gibi Aydın’da uzun yıllar bir tane ortaokul (Aydın Ortaokulu) eğitim vermiştir, 1927 yılına kadar 60 öğrenci ve 1 öğretmen ile faaliyet göstermiştir. 1932 yılında ikinci ortaokul olan Nazilli Ortaokulu’nun açılması ile Aydın’da ortaokul sayısı 2’ye çıkmıştır. Böylece Aydın’da okullaşma oranında da artış yaşanmıştır (Tablo 2.12).

Tablo 2.12. Aydın’da Ortaokul, Öğrenci, Öğretmen ve Okullaşma Oranı (1923-1940)¹⁷⁰

Yıllar	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Okullaşma %
1923-1927	1	60	5	-
1927-1935	2	331	16	5
1935-1940	2	1059	26	5

Kaynak: Cumhuriyet’in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.87

1927-1935 yılları arasında Aydın’da ortaokullarda okullaşma oranı %5 gibi düşük bir sayı olsa da önceki yıllara göre öğrenci sayılarında artış yaşanmıştır, bu dönemde okullar 301 öğrenci ve 16 öğretmen ile eğitim vermiştir. 1935-1940 yılları arasında ise iki oku 1059 öğrenci, 26 öğretmen ile faaliyet göstererek %5 okullaşma oranı sağlamıştır.

Nazilli Ortaokulu

1932 yılında iki sınıf ve 70 öğrenci ile eğitime başlamıştır.¹⁷¹ Bu okul hizmete giriş bakımından Aydın’da ikinci ortaokuldur. İlk olarak Kaymakamlık binasında öğretime açılan Nazilli Ortaokulu daha sonra “Bacaksız Hekim” adıyla anılan bir Rum vatandaşın evinde eğitim-öğretim çalışmalarını sürdürmüştür. 1947-1948 öğretim yılından itibaren Sümerbank’ın katkısıyla yapılan yeni binasına taşınmıştır. Nazilli Ortaokulu’nun adı, 1967 yılında “Atatürk Ortaokulu”

¹⁶⁹ Cumhuriyet’in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.85

¹⁷⁰ Cumhuriyet’in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.87, Kaynakta verilen tablodan sadece ilgili yıllar alınmıştır.

¹⁷¹ Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, s.67

olarak değiştirilmiştir.¹⁷² Nazilli Ortaokulu'nun açılması ile Aydın'da ilkokulu bitiren öğrencilerin ortaokula devam etme imkanları artmıştır. Okulun açıldığı ilk yıllar az olmakla birlikte ilerleyen yıllarda mezun sayılarında da artış yaşanmıştır (Tablo 2.13).

Tablo 2.13. Nazilli Ortaokulu'nun Sınıf, Öğrenci ve Mezun Sayılarındaki Gelişmeler (1932-1938)¹⁷³

Yıllar	Sınıf Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı		
			Kız	Erkek	Tolam
1932-33	2	70			
1933-34	3	140	-	12	12
1934-35	3	150	6	18	24
1935-36	3	170	2	31	33
1936-37	3	261	13	30	43
1937-38	3	325	11	21	33

Kaynak: Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.67-68

1932'de 2 sınıfla eğitime başlayan okulun öğrenci sayısı artınca ilerleyen yıllarda sınıf sayısı 3'e çıkarılmıştır. 1932-1938 yılları arasında okula toplam 1116 öğrenci devam etmiştir. Yine bu tarihler arasında okul, 112 erkek, 32 kız olmak üzere toplam 144 öğrenci mezun vermiştir.

Aydın merkezde olduğu gibi Nazilli İlçe'sinde de uzun yıllar sadece bir ortaokul faaliyette bulunmuş sonraki öğretim yıllarında Nazilli'de Yenimahalle Ortaokulu ve Sümer Ortaokulu açılarak eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır.¹⁷⁴

2.3.2. Lise

Liseler; Tanzimat döneminde kurulan sultanilerin devamı olup, lise adını 1925 yılında almıştır. Klasik ortaöğretimin ikinci devresi olan lise, ortaokulun devamı ve yükseköğretimin kaynağı olarak gösterilebilir. Çünkü, lise üç yıllık eğitim-öğretim vererek öğrencileri yükseköğretim kurumlarına hazırlar.¹⁷⁵ Yüksek

¹⁷² Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.85-86

¹⁷³ Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın, s.67-68

¹⁷⁴ Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.86

¹⁷⁵ Kaya, a.g.e., s.164

öğretimin yapamayıp hayata atılmak isteyen gençlere de genel kültür, ilgi ve yeteneklerine uygun gerekli meslek öncesi bilgi ve becerileri kazandırır.¹⁷⁶

Tanzimat'tan beri; eski adı ile Sultaniler, yeni adı ile liseler küçük bir azınlığa hizmet eden eleyici kurumlar olarak düşünülmüş ve yakın zamanlara kadar sadece büyük şehirlerde açılabilmiştir. Liseler 1950 yılına kadar, geleceğin elitini yetiştiren ve genellikle zengin ailelerin, bürokratların, subayların, toprak sahiplerinin çocuklarına hizmet eden okullardı. Çok partili döneme geçilince; seçim kampanyalarında liselerin açılması vaadi yapılmaya başladı ve 1950'den sonra sadece il merkezleri değil, pek çok ilçe de liseye kavuşturuldu.¹⁷⁷

Kurtuluş Savaşı sırasında, Meclisi Hükümeti döneminde, ortaöğretimin yapısında pek büyük bir değişiklik olmadı. Bu dönemde sultanilerin ödeneği hükümetin bütçesinden, öteki okullarınki ise illerin özel idare bütçesinden veriliyordu. Bu dönemde 30 idadi ve dördü yatılı 21 sultani vardı.¹⁷⁸

Ortaöğretimde eğitim ve öğretim metodunun işe ve uygulamaya dayanması prensibinin önemini, Atatürk bir konuşmasında şöyle belirtiyor; İlk ve ortaöğretim mutlaka insanlığın ve medeniyetin gerektirdiği ilmi ve tekniği versin. Fakat o kadar pratik bir tarzda versin ki, çocuk okuldan çıktığı zaman aç kalmamaya emin olsun.¹⁷⁹ Atatürk'ün bu sözlerinden de anlaşıldığı gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında liselerin amacı sadece bir üst eğitim kurumuna öğrenci yetiştirmek değil, aynı zamanda yükseköğetime devam edemeyecek öğrencilere de hayatta iş eyarayacak bilgiler öğretmektir.

Aşağıda verilen tablolardan da anlaşılabacağı gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında okul ve öğrenci sayısı bu eğitim kademesinde çok düşük düşüktür. 1923-1924 Eğitim-Öğretim yılında Türkiye genelinde 23 tane lise ve bu okullarda toplam 1241 öğrenci ve 513 öğretmen bulunmaktadır. 1938-1939 Eğitim-Öğretim yılına gelindiğinde ise okul sayısı 74'e, öğrenci sayısı ise 24.582'ye, öğretmen sayısı ise 1314'e çıkmıştır.

¹⁷⁶ Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.87

¹⁷⁷ Kaya, a.g.e., s.164

¹⁷⁸ Başaran, a.g.e., s.105

¹⁷⁹ Özkan, a.g.e., s.126

Tablo 2.14. Lise Sayısı ve Öğrenci Sayısındaki Gelişmeler (1923-1939)¹⁸⁰

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı		
		E	K	Toplam
1923-24	23	-	-	1241
1924-25	19	1622	612	2234
1925-25	21	1923	825	2748
1926-27	19	2350	802	3152
1927-28	19	2748	1071	3819
1928-29	20	3111	1057	4168
1929-30	19	3574	1172	4746
1930-31	22	4333	1366	5699
1931-32	25	5120	1720	6840
1932-33	62	5989	1854	7843
1933-34	71	7555	2321	9876
1934-35	68	7940	2173	10,113
1935-36	65	10877	2999	13,876
1936-37	68	13616	3892	17,508
1937-38	68	16107	4893	21,000
1938-39	74	18747	5885	24,582

Kaynak: Maarif İstasistiği 1939-1940, s.II

Tablo 2.15. Lise Öğretmenleri ve Toplam Öğretmen Sayısı (1923-1939)¹⁸¹

Yıllar	Lise	Toplam ¹⁸²
1923-24	513	12.437
1924-25	555	16.420
1925-26	671	17.089
1926-27	563	18.019
1927-28	594	17.728
1928-29	510	18.273
1929-30	578	18.159
1930-31	637	19.383
1931-32	637	19.842
1932-33	1827	19.707
1933-34	1315	18.772
1934-35	1044	19.89
1935-36	1029	19.879
1936-37	1050	20.061
1937-38	1164	21.557
1938-39	1314	23.663

Kaynak: Maarif İstatistiği 1939-1940, s.II-III

¹⁸⁰ Maarif İstasistiği 1939-1940, s.II

¹⁸¹ Maarif İstatistiği 1939-1940, s.II-III

¹⁸² Toplam Öğremen Sayısı; İlkokul, Ortaokul,Lise, Öğretmen Okulları, Mesleki ve Teknik Okullar, Üniversite ve Yüksekokullar'ın toplam sayısıdır. Maarif İst. 1939-40, s.II-III

2.3.3. Aydın’da Lise Özlemi

Cumhuriyetin ilk yıllarında Aydın Sultanisi’nin öğretmensizlikten kapanmasından sonra orta dereceli okul seviyesinde 1927 yılında, Gazipaşa İlkolu içerisinde “İkmal Muhtelit Cumhuriyet Mektebi” adı ile açılmıştır. Okul, 1928-1929 eğitim-öğretim yılında üzerinde Arap Harfleri ile “Aydın Cumhuriyet Mektebi” yazısı olan binaya taşındı.¹⁸³ Aydın’da ilk lise “Aydın Cumhuriyet Mektebi” adıyla açılan bu ortaokulun, liseye dönüştürülmesi ile 1947-1948 öğretim yılında “Aydın Lisesi” olarak açılmıştır. İlerleyen yıllarda Aydın’nın il merkezi ve ilçelerinde değişik liseler açılmıştır.¹⁸⁴

1937 ve 1938 yıllarına gelindiğinde Aydın’da lise özlemi halk arasında artmıştır. Hatta Aydın’da yayın yapan yerel Aydın Gazetesi 11.09.1937 ve 30.11.1938 tarihli sayılarında bu durumu gündeme getiriyor ve Aydın’da her yıl öğrenci sayının bir önceki yıla göre arttığından, dolayısıyla ortaokulu bitiren öğrenci sayısında da bir artış olduğu, lise eğitimine sadece zenginlerin çocuklarının başka şehirlerde ve gidebildiğini, bundan dolayı çocuğu ortaokulu bitiren veliler sürekli çocuklarını lise öğrenimine gönderememenin sıkıntısını yaşadıkları bildiriliyor. Aydın’da açılacak bir lisenin Aydın’ın ve ilçeleri ile birkilte, çevre illerden mezun olacak ortaokul öğrencilerinin lise ihtiyacını karşılayabileceği belirtilmektedir. 1937 yılındaki bu lise özlemi ancak yıllar sonra 1947-1948 eğitim-öğretim döneminde Aydın Lisesi’nin açılması giderilebilecektir.

2.4. Yaygın Eğitim Faaliyetleri

Halk eğitimi, “yetişkin eğitimi”, “yaygın eğitim”, “toplum eğitimi” gibi adlarla da gerçekleştirilen, yetişkinlere ve okul dışındakilere yönelmiş düzenli ve örgütlü bir eğitim çabası olarak ifade edilmektedir. Yaygın eğitim kavramı çoğunlukla “halk eğitimi”, “yetişkin eğitimi”, “toplum eğitimi”, “yaşam boyu eğitim” kavramları ile birlikte kullanılır. Ülkemizde en çok “yaygın/halk/yetişkin” eğitimi terimlerinin kullanılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları yönetmeliğinin 4. Maddesindeki tanıma göre halk eğitimi; “Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri

¹⁸³ Bayındır ve Poyrazoğlu, a.g.e., s.80-81

¹⁸⁴ Cumhuriyet’in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.85-87-88-89

doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür” denilerek tanımlanmıştır. Türkiye’de uygulanan halk eğitimi programlarında, temel eğitim, akademik halk eğitimi, genel kültür, demokrasi ve yurttaşlık bilgisi, ev yönetimi, mesleki ve teknik eğitim, güzel sanatlar eğitimi, sosyal hizmetler eğitimi, toplum eğitimi vb. eğitim verilir.¹⁸⁵

Mustafa Kemal’in daha Kurtuluş Savaşı yıllarında 1922’de eğitimin amacının herkese okuma yazma öğretmek ve temel bilgi vermek olduğunu belirtmesi üzerine, Bakan İsmail Safa tarafından Kasım 1922’de valilere gönderilen bir genelgeyle halk eğitimi çalışmalarının başlatılması istenmiştir. Bir ay sonra aynı konuda ikinci bir genelge gönderilmiş, 105 değişik yörede Halk Mektepleri ve gece dersleri açılarak 7-8 bin yetişkinin okuma-yazma kursundan geçmesi sağlanmıştır. Türkiye Öğretmenler Birliği de konuya sahip çıkıp, 1925’te gündüz kadınlara gece de erkeklere okuma yazma öğretecek Halk Dershaneleri açmıştır.¹⁸⁶ 1926’da “Halk Eğitimi Terbiyesi Şubesi” açılmıştır. Fakat kısa bir süre sonra bu şube kapatılarak görevlileri İlköğretim Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir.¹⁸⁷ 1927’de hiç okuyamamış veya çeşitli nedenlerle istenilen seviyeye gelememiş olanlara, temel yurttaşlık bilgileri vermek, ulusal bilinç ve kültürü güçlendirmek için “Halk Derslikleri” açılmıştır. 1928’de gerçekleştirilen Harf İnkılabı sonrası 16-45 yaş arasındaki vatandaşlara yeni harfleri öğretmek için “Millet Mektepleri” açılmıştır. 1930’da önce sadece Millet Mektepleri’ne gidemeyenlere yönelik, fakat sonra herkese açık hale getirilen, vatandaşların öğrendiklerini unutmamaları ve okuma alışkanlığı kazanmaları için “Halk Okuma Odaları” açılmıştır. 1932’de halka okuma yazma öğretmeninyanında, Türk kültürünü ve Türk milliyetçiliğini geliştirmek için şehirlerde “Halkevleri”, köylerde ise “Halk Odaları” kurulmuştur. Ayrıca köy öğretmen ve eğitimcilerine okuldaki görevlerinin dışında, halkı eğitmek ve yetiştirmek görevide verilmiştir.

¹⁸⁵ Adil Türkoğlu, Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Aralık 2011, 2(2), 48-62, s.51-58-59

¹⁸⁶ Rıfat Okçal, Cumhuriyet Döneminde Yetişkin Eğitimi, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999 (sayfa:249-262), s.251

¹⁸⁷ Rıfat Okçal, a.g.e., s.251-252

Bunun için 1936’da “Köy Eğitim Kursları”, 1942’de ise “Köy Enstitüleri” kurulmuştur.¹⁸⁸

2.4.1. Millet Mektepleri

Cumhuriyet’in kurulduğu yıllarda Türkçe Arap harfiyle okunup yazılıyor ve yıllardır Arap harfleriyle yazmanın güçlüğü dile getiriliyordu. Pek çok kimse, okur-yazar oranının düşük oluşunu (1927’de %10,7) bu güçlüğü bağlıyordu. Bu sorunu ortadan kaldırmak için 1 Kasım 1928’de Harf İnkılabı ile Arap alfabesinden Latin alfabesine geçildi. Yetişkinlere yeni harflerle okuma yazmayı öğretmek için Millet Mektepleri açılarak okuma-yazma kampanyası başlatılmıştır. Okuma yazma konusundaki katkılarından dolayı Mustafa Kemal’e “Başöğretmen” denmiştir.¹⁸⁹ Atatürk’ün büyük bir projesi olan millet mektepleri açıldığı döneme damgasını vurmuştur.

Türkiye’de Millet Mektepleri’nin açılması düşünüldüğü günlerde, okur yazar oranı çok düşüktü. Örneğin 1920’lerde okuma yazma oranı %9-10 civarında idi, bu rakam 1940’larda ancak %30 civarına çıkmıştır. Atatürk bu tabloyu değiştirebilmek için bir seferberlik şeklinde başlatmıştır. Okuma-yazma seferberliğine halkın gösterdiği ilgi, bu çalışmanın daha teşkilâtli olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bunun üzerine, mesele hükümet programına alınarak yapılan değerlendirmelerin sonunda Millet Mektepleri’nin açılmasına karar verilmiştir. Latin alfabesinin kabulünden sonra Başbakan İsmet Paşa Meclis’te okuma yazma sorununu gündeme getirmiş ve yeni yazıyı halka öğretmek için Millet Mektepleri’nin açılacağını duyurmuştur.¹⁹⁰

Bakanlar Kurulu’nun 11 Kasım 1928 günü onayladığı *Millet Mektepleri Teşkilâtı Talimatnamesi* 24 Kasım’da Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Talimatnamede belirtildiği üzere, Millet Mektepleri “*Türkiye halkını okuyup yazmaya muktedir bir hâle getirmek, ana bilgiler kazandırmak*” için açılmıştır. Millet Mektepleri, 16-45 yaş arasında binlerce kadın erkeği çatısı altına toplamıştır. Dersler çoğunlukla akşamları yapılıyor ve dört ay sürüyordu. Sabit, gezici ve özel olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Sabit Mektepler, okul

¹⁸⁸ Türkoğlu, A., a.g.e., s.53-54

¹⁸⁹ Okçabal, a.g.e., s.251-252

¹⁹⁰ Seda Bayındır Uluskan, Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s.201-202

bulunan yerlerde açılmıştır, Gezici Mektepler, okul olmayan köylerde sadece bir dönem olarak açılan okullar ve özel Millet Mektepleri ise, en az yirmi memur, işçi vb. çalıştıran kamu ve özel kuruluşların personellerine yeni harfleri öğretmek için açtıkları okullardır. Okulların iki sınıfı vardı: A sınıfında okuma yazma öğretimi yapılıyor, B sınıfında ise Kıraat, Tahrir, Hesap, Ölçüler, Sağlık Bilgisi vb. dersler veriliyordu. Maarif Vekâleti bu kurslar için özel alfabeler, iri yazılı okuma kitapları bastırılmış, kitaplar kursa katılanlara ücretsiz dağıtılmıştır. Yurt çapında bir uygulama olan Millet Mektepleri ile hem herkese okuma yazma öğretilmeye hem de yurttaşlık bilgi ve bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır. Millet Mekteplerinden 1928-1950 arasında 1,5 milyondan fazla yetişkin okuma-yazma öğrenerek belge almıştır. 1927’de halkın %10,7’si okur yazarken bu oran 1935’te %19,5’e, 1940’da %22,4’e çıkmıştır. 1928’de Atatürk, Başöğretmen unvanıyla bizzat kendisi kara tahta başına geçerek bu faaliyetlerin yanında yer almıştır.¹⁹¹ Açıldığı ilk yıl halk tarafından büyük ilgi gören Millet Mekteplerine ilgi sonraki yıllarda azalmıştır.¹⁹² Millet Mektepleri’ne ilginin azalması aşağıda 1928-1935 yılları arasında Millet Mektepleri’nin dersane, öğretmen ve kayıtlı kişi sayılarını gösteren tablolarda da görülmektedir.

¹⁹¹ Akyüz, a.g.e., s.404-405, Uluskan, A a.g.e., s.203-204, Anadolu Gazetesi, 03.01.1929, Anadolu Gazetesi, 04.01.1929, Emine Kısıklı, Atatürk Döneminde Cumhuriyet Kültürünü Yerleştirme Çabaları Çerçevesinde Halkevleri ve Millet Mektepleri, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, C.1, S.1, 2012, (353-340), s.357

¹⁹² Serbes Cumhuriyet Gazetesi, 280. Sayısı

Tablo 2.16. Millet Mektepleri Dershane ve Öğretmen Sayıları (1928-1935)¹⁹³

Türkiye	Yıllar	Dershane Sayısı		Öğretmen Sayısı
		A	B	
Şehirde	1928-29	6099	2083	7895
	1929-30	3017	1344	4276
	1930-31	1929	964	2873
	1931-32	1395	624	1991
	1932-33	848	256	1079
	1933-34	352	108	444
	1934-35	396	130	531
Köylerde	1928-29	11.432	875	9027
	1929-30	7227	1319	7031
	1930-31	5653	1056	6067
	1931-32	3442	454	3446
	1932-33	3077	926	3003
	1933-34	1681	542	1661
	1934-35	2445	699	2492
Toplam	1928-29	17.531	2958	16.922
	1929-30	10.244	2663	11.307
	1930-31	7582	2020	8940
	1931-32	4837	1078	5437
	1932-33	3925	1182	4082
	1933-34	2033	650	2105
	1934-35	2841	829	3023

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, Hüsnuhat Matbaası, İstanbul, 1935, s.70

¹⁹³ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, Hüsnuhat Matbaası, İstanbul, 1935, s.70

Tablo 2.17. Millet Mekteplerine Kayıt Yaptıranlar (1928-1935)¹⁹⁴

Türkiye	Yıllar	Kayıtlı Sayısı	
		A	B
Şehirde	1928-29	312.151	90.571
	1929-30	129.910	47.495
	1930-31	70.738	27.487
	1931-32	47.021	17.213
	1932-33	31.909	7915
	1933-34	11.733	2585
	1934-35	13.738	3173
Köylerde	1928-29	604.019	38.759
	1929-30	316.334	50.795
	1930-31	218.168	36.509
	1931-32	123.751	17.364
	1932-33	103.045	14.767
	1933-34	51.973	11.381
	1934-35	71.402	14.939
Toplam	1928-29	916.170	129.330
	1929-30	446.244	98.290
	1930-31	288.906	63.996
	1931-32	170.772	34.577
	1932-33	134.954	22.682
	1933-34	63.706	13.966
	1934-35	85.140	18.112

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, Hüsnühat Matbaası, İstanbul, 1935, s.70

Millet Mektepleri'nin açılış yılı olan 1928'de, A Dershaneri; 17.531 dersane ve 916.170 toplam kayıtlı kişi ile faaliyetlerine başlamıştır. 1934-35 2841 dersane ve 85.140 kayıtlı kişiye düşmüştür. Yine aynı şekilde B dershaneri 1928-29 döneminde 2958 dersane ve 129.330 kişi ile faaliyetlerine başlamış, 1934-35 döneminde ise; 829 dersane ve 18.112 kayıtlı kişiye düşmüştür. Yine tabloya bakıldığında dersanelerde görev alan öğretmen sayıları da, dersane ve kayıtlı kişi sayısı ile birlikte düşme göstermiştir. Millet Mekteplerine olan ilginin azalmasına 1929 Dünya Ekonomik Buhranının oluşturduğu ekonomik sıkıntı nedeniyle öğretmen temininde yaşanan zorluk,¹⁹⁵ Halkevleri gibi iyi bir

¹⁹⁴ Millet Mektepleri 1928-35 Faaliyetleri İstatistiği, a.g.e., s.70

¹⁹⁵ Kısıklı, E., a.g.e., s.336

teşkilatlanmasının oluşturulamaması ve Türk Ocakları'ndan yeterince yararlanılamaması, Millet Mektebi-Halkevi işbirliğinin gerçekleştirilememesi, konuya asıl sahip çıkacak C.H.P'nin yerel yönetim düzeyinde bazı il ve ilçelerde yeterince örgütlenemeyip bu kurumlara yeterince sahip çıkamamaları, Millet Mektepleri'nin düşün babası olan Mustafa Necati'nin ölümü ve Halk eğitiminin genel bir plan ve teşkilata oturtulamayarak yetişkinlere yapılacak çalışma yöntemlerinin yeterinde bilinmemesi etkili olmuştur.¹⁹⁶

Burada dikkat çeken bir başka konu da Millet Mektepleri'nin A dershanesine kayıtlı olanların sayısının, genel olarak B dershanesine kayıtlı olanlardan fazla olmasıdır. Örnek olarak; 1928-29 döneminde A Dershanesine toplam 916.170 kişi kayıtlı iken aynı dönem B dershanesine 129.330 kişi; 1934-35 döneminde A Dershanesine 85.140 kişi kayıtlı iken aynı dönem B dershanesine 18.112 kişi kayıtlıdır. Buradan o yıllarda halkımızın hangi tür eğitime ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü; A dershanelerinde okuma-yazma öğretilmekte, B dershanelerinde ise, hesap, ölçüler, kıraat, tahrir, sağlık bilgisi vb. dersler verilmektedir. Verilen yıllarda halkımızın çocukluğunun A dershanesine kayıt yaptırmasının nedeni, harf inkılabı sonrası yeni harflerin öğrenilme ihtiyacının fazla olmasıdır.

Millet Mekteplerine köylerde ilgi daha çok olmuştur. Köylerdeki kayıtlı kişi sayısı şehirlerden fazladır. 1930-31 döneminde köylerde A dershanesine kayıtlı kişi sayısı 218.168 kişi iken, aynı dönem şehirlerde, 70.738 kişi kayıtlı; 1934-35 döneminde köylerde 71.402 kişi kayıtlı, buna karşılık aynı dönem şehirlerde, 13.738 kişi kayıtlıdır. Bu durumun ortaya çıkmasında köylerde eğitim ihtiyacının daha fazla olması ve cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusumuzun çoğunluğunun kırsal alanda yaşaması etkilidir.

Millet Mektepleri konusunda ele alınması gereken bir başka konu da, Millet Mekteplerine başlayıp çeşitli nedenlerle bitiremeyenlerin olmasıdır. 1929-30 döneminde A dershanelerine kayıtlı kişi sayısı, 446.244, aynı dönem mezun olanların sayısı ise 206.241; B dershanelerine ise 1934-35 döneminde 18.112 kişi kayıtlı iken, mezun sayısı 12.925'dir.

¹⁹⁶ Mustafa Şahin, Bir Halk Eğitimi Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/1.ciltsayi2/c1_s2_mustafa_sahin.pdf, (215-234), ss.227-232

Tablo 2.18. Millet Mektepleri'nden Mezun Olanlar (1928-1935)¹⁹⁷

Başarılı Olanlar							
Türkiye	Yıllar	Dershanelerden		Özel Ders Alanlar		Toplam	
		A	B	A	B	A	B
Şehirde	1928-29	172.972	64.605	34.726	16.790	207.698	81.395
	1929-30	56.850	25.737	7609	1538	64.459	27.275
	1930-31	34.773	17.056	8279	2225	43.052	9281
	1931-32	22.469	9566	4949	298	27.418	9864
	1932-33	16.810	4903	5439	829	22.249	5732
	1933-34	5784	1586	2737	574	8521	2160
	1934-35	6637	1890	11.937	1114	18.574	3004
Köylerde	1928-29	260.500	28.804	17.434	1179	277.934	29.983
	1929-30	134.494	28.582	7288	325	141.782	28.907
	1930-31	98.681	21.812	5089	396	103.770	22.208
	1931-32	57.278	10.178	3349	383	60.627	10.561
	1932-33	49.233	9613	3444	664	52.677	10.277
	1933-34	21.885	7304	757	224	22.642	7528
	1934-35	31.774	9346	2982	575	34.753	9921
Toplam	1928-29	433.472	93.409	52.160	17.969	485.632	111.378
	1929-30	191.344	54.319	14.897	1863	206.241	56.182
	1930-31	133.454	38.868	13.368	2621	146.822	41.489
	1931-32	79.747	19.744	8298	681	88.045	20.425
	1932-33	66.043	14.516	8883	1493	74.926	16.009
	1933-34	27.669	8890	3494	798	31.163	9688
	1934-35	38.411	11.236	14.919	1689	58.327	12.925

Kaynak: Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, 1935, s.71

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Millet Mektepleri 1928-1935 Faaliyetleri İstatistiğine göre bu tarihler arasında Millet Mekteplerinden mezun olanlar şöyledir; A Dershanelerinden 970.140 kişi, B Dershanelerinden 240.982 kişi olmak üzere toplam 1.211.122 kişidir. Özel ders alanlar ile birlikte ise bu sayı şöyledir; A Dershanelerinden 1.091.156 kişi, B Dershanelerinden 268.096 kişi olmak üzere toplam 1.359.252 kişiye ulaşır. Millet Mekteplerinden kurulduğu

¹⁹⁷ Millet Mektepleri 1928-35 Faaliyetleri İstatistiği, a.g.e., s.71

1928'den kapatıldığı 1936 yılına kadar, 530.582'si şehirlerde, 813.570'i ise köylerde olmak üzere toplam 1.359.252 kişi mezun olmuştur.

Kendi başına bir bütçesi olan ve sayıları binlerle ifade edilen Millet Mektepleri'nin giderilerini devlet bütçesinin tek başına karşılayamazdı. Bu nedenle farklı gelir kaynakları oluşturulma yoluna gidilmiş ve meydana getirilen ek gelir kaynakları hakkında “*Millet Mektepleri dersaneleri için sarfedilecek paranın sureti temini*” adıyla bir yönetmelik çıkartılmıştır. Çıkartılan yönetmeliğe göre; her il veya ilçedeki Millet Mektebi teşkilatı gelir ve gideri için “*İdare Heyeti*” tarafından bir bütçe düzenlenir ve Maarif Vekaleti'ne onaylatır. Millet Mektepleri'nin gelir kaynakları ise şunlardır;¹⁹⁸

- İl özel bütçelerinden aktarılacak para,
- Yerel ticaret ve ziraat odalarından alınacak yardımlar,
- Belediyelerden alınacak yardımlar,
- İdare kurullarının bölge halkından toplayacakları yardımlar,
- Mekteplere devam etmeyenlerden alınacak ceza parası,
- Genel bütçeden eğitim için ayrılan para,
- Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatı, Türk Ocakları ve buna benzer kuruluşlara özel kişilerin yaptığı maddi yardımlar,
- Büyük Söylev'in plak satışlarından elde edilen kazanç,
- Bazen Avrupa'ya gönderilecek öğrenci sayılarına sınırlama getirilmiş ve gönderilecek öğrencilere ayrılan ödenek Millet Mektepleri'ne ayrılmıştır.

¹⁹⁸ Mustafa Şahin, Bir Halk Eğit,im Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/1.ciltsayi2/c1_s2_mustafa_sahin.pdf, (215-234), ss.222-223

Tablo 2.19. Millet Mektepleri Bütçesi (1928-1935)¹⁹⁹

	Yıllar	Maaş ve Ücret	Diğer Masraflar	Toplam
		Lira	Lira	Lira
Türkiye	1928-29	670,407	211,101	881,508
	1929-30	553,445	200,806	754,251
	1930-31	420,61	121,814	542,424
	1931-32	194,363	57,648	252,012
	1932-33	93,774	29,202	122,976
	1933-34	42,273	9287	51,560
	1934-35	10,832	3876	14,708

Kaynak: Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, 1935, s.80

Millet Mektepleri giderlerinin ise büyük bir bölümünü maaşlara ayrılmıştır. Millet Mektepleri'ne ayrılan bütçeye bakıldığında; Millet Mekteplerinde azalan derslik ve kayıtlı kişi sayısı ile birlikte bu kurumlara ayrılan bütçesinde azaldığı görülmektedir. Ayrıca bütçenin büyük bir kısmının maaş ve ücretlere ayrıldığı görülmektedir.

2.4.1.1. Aydın'da Millet Mektepleri

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Millet Mektepleri 1928-1935 Faaliyetleri İstatistik verilerine göre, Aydın'da da Türkiye genelinde olduğu gibi Millet Mektepleri 1928 yılında gerçekleştirilen Harf İnkılabı sonrası yeni harfleri halka öğretmek için, Millet Mektepleri'nin açılış yılı olan 1928 yılında, aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi merkez ve köylerde toplam 436 derslane, 21.047 kayıtlı öğrenci ve 336 öğretmen ile faaliyetlerine başlamıştır.

¹⁹⁹ Millet Mektepleri 1928-35 Faaliyetleri İstatistiği, a.g.e., s.80

Tablo 2.20. Aydın'da Millet Mektepleri Dershane, Kayıtlı Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (1928-1935)²⁰⁰

Aydın	Yıllar	Dershane Sayısı		Kayıtlı Sayısı		Öğretmen
		A	B	A	B	
Şehirde	1928-29	46	24	3218	892	70
	1929-30	51	4	3446	182	46
	1930-31	15	4	436	127	19
	1931-32	22	1	652	42	23
	1932-33	16		337		25
	1933-34					
	1934-35	4		117		4
Köylerde	1928-29	354	12	5534	403	366
	1929-30	143		3210		98
	1930-31	70	1	1806	14	60
	1931-32	36	1	835	30	37
	1932-33	73		2956		82
	1933-34	11		482		9
	1934-35	41		1201		40
Toplam	1928-29	400	36	19552	1495	336
	1929-30	194	4	6614	182	144
	1930-31	85	5	2242	141	79
	1931-32	58	2	1490	72	60
	1932-33	89		3394		107
	1933-34	11		482		9
	1934-35	45		1318		44

Kaynak: Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, 1935, s.12

²⁰⁰ Millet Mektepleri 1928-35 Faaliyetleri İstatistiği, a.g.e., s.12

Tablo 2.21. Aydın'da Millet Mekteplerinden Mezun Olanlar (1928-1935)²⁰¹

Aydın	Yıllar	Dershanelerden		Özel Ders Alanlar		Toplam	
		A	B	A	B	A	B
Şehirde	1928-29	1353	697	1975		3329	697
	1929-30	1059	61			1059	61
	1930-31	136	97		12	136	109
	1931-32	360	6	19	5	369	11
	1932-33	260				260	
	1933-34						
	1934-35	58		226		284	
Köylerde	1928-29	8785	253	462		9247	253
	1929-30	1481			13	1531	13
	1930-31	654	11			754	11
	1931-32	372	14	7	5	379	19
	1932-33	1532				1532	
	1933-34	490				268	
	1934-35			30		520	
Toplam	1928-29	10139	950	2437		12576	950
	1929-30	2790	61		13	2590	74
	1930-31	890	108		12	890	120
	1931-32	712	10	26	10	738	30
	1932-33	1792				1792	
	1933-34	268				268	
	1934-35	548		256		804	

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, 1935, s.13

Birinci yılın sonunda dershanelerden 11.089 kişi, 2437 kişi de özel ders alanlardan olmak üzere toplam 13.526 kişi mezun olmuştur. Bu da demek oluyor ki Aydın'da Millet Mekteplerinin ilk yılı çok verimli geçiyor ve kayıt olanları yarıdan fazlası okuma-yazma öğreniyor. Fakat sonraki dönemlerde ülkede açılan diğer Millet Mektepleri'nde olduğu gibi Aydın'da da Millet Mekteplerine ilgi giderek azalıyor. 1934-35 döneminde dershane sayısı 45, kayıtlı kişi sayısı 1318 ve öğretmen sayısı ise 44'e düşüyor. Yine bu dönemde mezun olanların sayısı ise; dershanelerden 548 kişi, özel ders alanlardan 256 kişi olmak üzere toplam 804 kişidir.

²⁰¹ Millet Mektepleri 1928-35 Faaliyetleri İstatistiği, a.g.e., s.13

1928-1935 yılları arasında ise Aydın'da Millet Mekteplerinden; 18.268'i dershanelerden, 2754'ü özel ders alanlardan olmak üzere toplam 20.832 kişi mezun olmuştur. Yine bu mezun olanların 6.342'si Aydın il merkezinde, 14.527'si ise köylerden mezun olanlardır.

Aydın'da Millet Mektepleri'ne 1928-1935 yılları arasında bütün faaliyetleri için 35.364 lira bütçe ayrılmıştır (Tablo 2.22). Millet Mektebi kendisine ayrılan bütçe il verilen yıllarda öğretmenlerin maaşlarını ödemiş ve kurumun diğer ihtiyaçları olan araç-gereçleri temin etmiştir.

Tablo 2.22. Aydın Millet Mektepleri'nin Bütçesi (1928-1935)²⁰²

Yıllar	Maaş ve Ücret	Diğer Masraflar	Toplam
	Lira	Lira	Lira
1928-29	13.375	917	14.292
1929-30	8179	827	9006
1930-31	6026	422	606
1931-32	3172	218	3390
1932-33	1370	252	1623
1933-34	529	77	606
1934-35	-	-	-

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 1928-35 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, 1935, s.72

Türkiye genelinde olduğu gibi Aydın'da da Millet Mektelerine ayrılan bütçenin çoğu öğretmen maaşları için harcanmıştır. Aydın Millet Mektepleri bütçesinden, öğretmenlerin maaşları için 32.651 lira, diğer masraflar için de 2.713 lira olmak üzere toplam 35.364 lira harcanmıştır. Millet Mektepleri'ne kayıtlı kişi sayısının azalması Aydın'da bu kurumlara ayrılan bütçe de sonraki yıllarda azalmıştır.

²⁰² Millet Mektepleri 1928-35 Faaliyetleri İstatistiği, a.g.e., s.72

2.4.2. Halkevleri

Halkın içinden gelen Atatürk, yaptığı konuşmalarda halk ve halkçılık düşüncelerine her zaman yer vermiş ve konuşmalarındaki düşüncelerini yerine getirmeye de çalışmıştır. O, her zaman halka gitmeyi ve halkını aydınlatmayı görev bilmiş, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin halkın devleti olduğunu söyleyerek, bunun temellerini güçlendirmeye çalışmıştır. Türkiye'nin çağdaş bir halk devleti olarak varlığını sürdürebilmesi için özellikle 1923 ve sonrasında sosyal ve kültürel inkılapların gerçekleştirilmesine için çalışmalar yapılmıştır. Ancak, yapılan inkılapların halka ulaşmasında ve halkın bunlardan haberdar olmasında bazı sorunlar yaşanmış ve bu sorun, Atatürk'ün yeni bir örgütlenmeye gitmesine yol açmıştır. İnkılâbı yapanların halka karışması, aydın-halk arasında bağların güçlenmesi, inkılapların halka daha iyi anlatılması için harekete geçilmiştir. Ayrıca Türk Ocaklarının kapatılmasının tartışıldığı ve yeni bir halk örgütünün kurulmasının düşünüldüğü günlerde, Atatürk dünyadaki bazı mevcut örgütleri inceleme talimatı vermiştir. Bazı kişiler halk eğitimi hakkında bilgi toplamak için çeşitli Avrupa ülkelerine gönderilerek, halk eğitime yönelik faaliyet gösteren kurumların incelenmesi sağlanmıştır. Bu kişilerin dönüşte hazırladıkları raporları doğrultusunda halkevleri şekillenmiş ve yoğun bir çalışma temposunun ardından Halkevleri 19 Şubat 1932 günü açılmış ve aynı gün tam 14 Halkevi açılışlarına başlamıştır. Türk Ocaklarının kapatılmasından sonra açılan Halkevlerinin genel merkezi Ankara'daki Türk Ocağı olmuştur. Bir anlamda Halkevleri Türk Ocaklarının yerine kurulmuştur.²⁰³

Halkevlerinin kurumsal yapısını, çalışma prensiplerini, etkinliklerini ve işlevlerini belirleyen tüzükler, 1932 C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, 1938 C.H.P. Halkevleri Örneği ile 1940 C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'dir.²⁰⁴ 1932 Halkevleri Talimatnamesine göre Halkevlerinin amacı; *"Fırkamızın program temelleri cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik ve inkılapçılıktır. Programımız; bu ana ve temel prensiplerin hakimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini; milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkarılmasını, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak*

²⁰³ Seda Bayındır Uluskan, Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, ss.27-45

²⁰⁴ Eminalp Malkoç, Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi, Derlem Yayınları, İstanbul, 2009, s.34

*tespit ve işaret eder. Bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yıllar cesur, atılğan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeye, medeniyet sahasında Türk'ün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkureci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır.*²⁰⁵ şeklinde ifade edilmiştir.

Halkevleri dönemin ihtiyaçlarına cevap veren bir örgüt olmakla birlikte; Kemalizmin, kültürel alan ve günlük yaşam üzerinde de belirleyici olma amacının göstergesidir. Modernleşme döneminde İstanbul'da, asker, bürokrat ve aydınlardan oluşan tabakanın yaşamı, Halkevleri ile Anadolu'ya taşınmaya çalışılır. Yeni eğlence anlayışları, dans, müzik, tiyatro Kemalizmin yaygınlaştırılması için bir araç olarak görülür. Kadın-erkek bir arada, müzikli aile toplantıları için balo salonları, müzikholler; telkin için tiyatro salonları; sağlıklı yeni bir nesil için spor salonları ve avlular; dinleyen, düşünen, konuşan yeni nesil için toplantı salonları; bir arada çalışma ve üretme için şubelere ait çalışma odaları; okuma zevkinin aşılması için kütüphaneler yapılır. Halkevi binalarının hükümet konakları ile birlikte Cumhuriyet meydanlarında yer alışı, tek parti döneminde, parti-devlet bütünlüğünün ifadesidir. Halkevleri ile Kemalist ideoloji ve buna dayalı olan partinin ilkelerini yaymak ve bu ideolojinin ürünü olan inkılapları yerleştirmek amaçlanır.²⁰⁶

Halkevleri; hakın devrimleri benimsemesi ve kültür yaşamının zenginleştirilmesi amacıyla,²⁰⁷ kültür merkezleri olarak kurulmuştur. Bu merkezler, Kemalizmin altı ilkesinden halkçılık'a dayanıyordu. Amaçları ulusal kültürü yayarak aydınlarla halk arasındaki uçurumu kapatmak, Cumhuriyet rejiminin getirdiği laiklik, milliyetçilik, uygarlık görüşlerini yaymak, Atatürk ilkelerinin kökleşmesini sağlamak,²⁰⁸ kültürlü, eğitilmiş yeni bir nesil yetiştirmek, fikir ve kültür adamlarının yetişmesine zemin hazırlamak, partinin prensiplerini ve inkılâpları halka benimsetip yayabilmek maksadıyla açılmıştır. Halkevlerinin

²⁰⁵ Ömer Türkoğlu, Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları, Kebikeç, S.3, 1996, (97-106), s.98

²⁰⁶ Gamze Gülbahar, *Cumhuriyet Dönemi (1920-1950) Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırıkkale, s.189, Müslime Güneş, "Çağdaşlaşma Sürecinde Aydın Halkevi ve Faaliyetleri", Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2007, ss.141-192

²⁰⁷ Okçabal, a.g.e., 252-253

²⁰⁸ Kaya, a.g.e., s.113

kurulması, yaptığı çalışmalar ve bütün yurttaşlara kucağını açması, Atatürk'ün de ifade etmiş olduğu gibi kısa zamanda “*bütün yurttta sosyal ve kültürel bir devrim*”²⁰⁹ ortaya çıkarmıştır. Yine Mustafa Kemal'in başka bir ifadesi ile “En kuvvetli ders araçlarına ve yetişkin öğretmen ordularına sahip olmak yeterli değildir. Halkı yetiştirmek, bir kitle haline getirmek gereklidir. Bunu Halkevi yapacaktır” diyerek halkevlerine hedef göstermiş, daha sonra da “Halkevleri ile bütün yurttta geniş bir sosyal ve kültürel devrim yapılmıştır.”²¹⁰ diyerek halkevlerinin gösterilen hedefe ulaştıklarını bildirmiştir.

Bir halkevinin açılabilmesi için, talimatnamede tespit edilen dokuz çalışma kolundan en az üçünün kurulmuş olması, 200 kişilikten küçük olmayan bir konferans salonu, kütüphanesi, çalışma odası, döşeli bir binası, jimnastik yapılabilecek kadar avlusu, odacı ve memur maaşını verebilecek bir bütçesi olması şartı vardır.²¹¹ Her şube, şubeye giren üyeyi bir kayıt defterine kaydederdi. Üye sayısı 50'ye yakın olan şubeler üç, 50'den fazla olanlar ise beş kişilik bir şube komitesi seçiyordu. Üye sayısı 10'dan az olan şubeler için ise komite seçimi yapılyordu. Şubelerin kendi çalışma talimatnamelerini kendilerinin hazırlaması öngörülmüştür.²¹² Halkevlerindeki her çalışma kolu, kendi alanı ile ilgili konularda halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek için çalışmışlardır.

Talimatname'de açıklanan Halkevleri'nin çalışma kolları ise şunlardır;²¹³

- Dil, Edebiyat, Tarih Kolu
- Güzel Sanatlar Kolu
- Temsil Kolu
- Spor Kolu

²⁰⁹ Uluskan a.g.e.45-49

²¹⁰ Hüseyin Yakış, Cumhuriyetin 50. Yılında Halkevler, Halkevleri Dergisi, S.78, Şubat 1973, s.15, Halkevleri için ayrıca bkz. Halkevlerinin 1935 Sene-i Faaliyet Raporu Hülasası, Ankara, CHP Yayını, Ulus Matbaası, 1936, Ömer Türkoğlu, “Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları”, Kebikeç Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, 1996, Orhan Özacun, “Halkevlerinin Dramı”, Kebikeç, Sayı:3, Ankara, 1996, ss.87-97

²¹¹ Özel, E., a.g.e., s.98

²¹² Malkoç, a.g.e., s.14

²¹³ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.3

- Sosyal Yardım Kolu
- Halk Dershaneleri ve Kursları Kolu
- Kütüphane ve Yayın Kolu
- Köycüler Kolu
- Müze ve Sergi Kolu

Halkevlerinin statüsü şöyledir;²¹⁴

- CHP'nin altı umdesi doğrultusunda faaliyet yürütmek,
- Kapıları partili olan olmayan herkese açıktır,
- Halkevlerinin bulunduğu bölgelerdeki öğretmen, memur ve öğrenciler, faaliyetlerde görev almakla yükümlüdür,
- Her halkevi bulunduğu çevrenin özelliğine göre faaliyette bulunur,
- Bir şubenin açılabilmesi için o şubeye en az 25 üyenin kayıtlı olması gerekmektedir,

Halkevleri Türkiye'de 1932 yılında 14 şube ile faaliyetlerine başlamış ve aynı yıl 14 şube daha açılmıştır. 1950 yılına kadar 409 Halkevi açılmış ve eksiklerini tamamlayan 69 tane Halkodası Halkevine çevrilmiştir. Böylece 1932-1950 yılları arasında toplam 478 Halkevi faaliyet göstermiştir (Tablo 2.23). Halkevleri kapılarını bay ve bayan, avukat, öğretmen, doktor, tüccar, işçi ve çiftçi gibi çok farklı meslekten vatandaşlara açmıştır.²¹⁵

²¹⁴ Salih Özkan, a.g.e., s.182-183

²¹⁵ Kadir Ulusoy ve Bahattin Demirtaş, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halk Evleri ve Millet Mektepleri", www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/5/65.pdf, 27.05.2014, 2009, s.1197

Tablo 2.23. Halkevi ve Halkodası Sayındaki Gelişmeler (1923-1950)²¹⁶

Tarih	Her Yıl Yeniden Açılan Halkevi Sayısı	Yıllara Göre Halkevi Sayısı	Odadan Eve Çevrilenler	Her Yıl Yeniden Açılan Halkodası Sayısı	Yıllara Göre Halkodası Sayısı
1932	14	14			
1932	20	34			
1933	21	55			
1934	25	80			
1935	23	103			
1936	33	136			
1937	31	167			
1938	43	210			
1939	163	373			
1940	6	379		141	141
1941	2	383	2	59	198
1942	3	389	3	22	217
1943	4	394	1	15	231
1944	17	406	9	143	365
1945	1	438	15	2338	2688
1946		455	16	1396	4068
1947		463	8	110	4170
1948		469	6	97	4261
1949		474	5	50	4306
1950		478	4	20	4322
Toplam	409+69=478		69	4391-69=4322	

Kaynak: Sultan Cıvci, Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri (1932-1951), s.60-61

²¹⁶ Sultan Cıvci, Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri (1932-1951), Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013, s.60-61, ayrıca bkz. Cevat Dursunoğlu, Halkevleri'nin 17. Yıldönümü, Ülkü Dergisi, Ankara, 1949, C.3 ve Yaşar Akyol, *İzmir Halkevi (1932-1951)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2008, ayrıca bkz. Şerafettin Turan, Türk Kültür Tarihi Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe, Bilgi Yayınevi, 6. Basım, 2010, Ankara, s.35-36

Halkevlerinin köycülük şubeleri, ülkenin içinde bulunduğu fiziki ve doğa koşullarından dolayı köylere ulaşma ve onların geri kalmışlığına son verme çabalarında sınırlı ve yetersiz kalmaktaydı²¹⁷ yine bir yerde halkevinin açılabilmesi için en az üç şubenin bulunması gerekiyordu. Kasabalara ve köylere en az üç şube oluşturulamadığından halkevi açmak mümkün olmamıştır. 1940'lı yıllara gelindiğinde C.H.P. köylerde yeterince yandaş sağlayamadığı, köyler için hedeflenen değişikliklere ulaşamadığı izlenimine ulaşmıştı. Bu nedenlerden dolayı buralarda Halkevlerinin görevini yapacak kurumlara ihtiyaç olduğu düşünüldü.²¹⁸ Halkevi teşkilatlarıyla ulaşılamayan bu yerlere, onların ihtiyaçlarına, dilek ve şartlarına uygun bir teşkilatla girilmesi düşünülmüş ve bu düşünceden halkodaları ortaya çıkmıştır. Halkodaları, konferanslar verdirmek, toplantı ve konuşmalar düzenlemek, milli bayram ve törenleri yapmak, temsil getirmek, yerli oyunlar, halk türküleri ve sazları ile halk üzerinde canlı izler bırakacak eğitici faaliyetler ile spor müsabakaları düzenlemek gibi işler görmüşlerdir. 1940 yılından itibaren açılan halkodaları CHP'nin geniş kitlelere ulaşma, parti programını ve faaliyetlerini halka anlatma gayretinin bir sonucudur. Hizmet ve amaç yönünden halkevleri ile aynıdır. Gelişen ve bir halkevi varlığı gösterebilen halkodaları zamanla halkevlerine dönüştürülmüşlerdir. Özellikle okulu bulunan köylerden başlanarak açılan halkodaları kısa sürede ülkenin her köşesine yayılmış 1947 yılına gelindiğinde sayıları 4170'e ulaşmıştır.²¹⁹ Sonraki yıllarda Halkevlerine dönüşecek olan Halkodaları da Halkevleri gibi 1950 sonrası değişen siyasi dengeler ve politikalar yüzünden kapatılmıştır.²²⁰

Demokrat partinin siyaset arenasında güçlenmesiyle Halkevleri'nin işlevi giderek azalmış, DP ve CHP arasında ve basında Halkevleri tartışmaları yaşanmıştır. Bu tartışmalar sonunda, CHP'nin siyasal aracı haline geldiği ileri sürülerek, 8 Ağustos 1951 yılında çıkartılan 5830 sayılı kanunla Halkevleri kapatılmıştır ve mallarına el konulmuştur.²²¹

²¹⁷ Cıvci, a.g.e., s.36

²¹⁸ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, Halkevleri (1932'den 1951'e), Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2011/45, (235-262), s.258

²¹⁹ Özkan, a.g.e. s.188-189

²²⁰ Uluskan, a.g.e., s.56

²²¹ Orhan Özacun, Halkevlerinin Dramı, Kebikeç, 1996, S.3, (87-96), ss.92-95, ayrıca bkz. Müslime Güneş "Adnan Menderes ve Halkevleri" Çağdağ Türkiye Araştırmaları Dergisi, XII/25 (2012-Güz), ss.141-155

Aydın'da Halkevleri

Aydın'da Halkevi faaliyetleri; Aydın Halkevi'nin 19 Şubat 1932'de bütün yurt genelinde yapılan açılış törenleri gibi görkemli bir tören yapılarak ve Aydın milletveki Adnan Menderes'in açılış konuşması ile açılarak başlamıştır.²²² Aydın Halkevi'nin kuruluşundan sonra 4 Mart'a kadar Halkevi işlerini, Partininin İdare Heyeti Başkanı Adnan Menderes yürütmüştür. Bu anlamda Aydın Halkevi'nin kuruluşunda Adnan Menderes'in önemli katkıları olmuştur.²²³ 4 Mart 1932 tarihinde yapılan seçimlerde parti üyelerinden Dr. Mukadder Bey Halkevi başkanlığına seçilmiştir. 11 Mart 1932'de Dr. Mukadder Bey'in başkanlığında toplanan Halkevi üyeleri kolların seçimini yapmıştır. Bu seçimlere göre Aydın Halkevi'nin kolları ve üyeleri şınılardır;²²⁴

1. Dil ve Edebiyat Şubesi: Hulusi Erdoğan Bey
2. Güzel Sanatlar Şubesi: Şevki Nizyazi Bey, Necmiye Hanım, Şefik Bey, Zeki Bey, İrfan İzzettin Bey
3. Temsil Şubesi: Hüseyin Avni Bey, Tuğrul Bey, Orhan Alim Bey
4. Spor Şubesi: Danyal Bey, Şükrü Bey, Sinan Bey
5. Sosyal Yardım Şubesi: Nafiz Bey, Mazhar Bey, Sedat Bey
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi: Fakir Bey, Hayri Bey, Muharrem Bey
7. Kütüphane ve Yayın Şubesi: Asaf Kenan Bey, Seyfi Bey, Fuat Bey

²²² Aydın Halkevi Broşürü, İzmir, s.7-8 Halkevleri için ayrıca bkz. Adil Adnan Öztürk, "Cumhuriyet İdeolojisini Halka Yayma Girişimleri: Halkevleri ve Aydın Halkevi" Tarih ve Toplum, c.31, s.182, 1999, ss.106-114 ve Yaşar Akyol, Türkiye'de Halkevleri'ne İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/dergisay16-7/cilt2_say16-7_yasar_akyol.pdf, (131-145), 03.08.2016, s.131

²²³ Müslime Güneş, Adnan Menderes ve Halkevleri, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, XII/25 (2012-Güz), ss.141-155, s.146-147, Aydın'da Halkevleri için ayrıca bkz. Günver Güneş, Çağdaşlaşma Sürecinde Aydın Halkevi ve Faaliyetleri" *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s.5, ss.141-192, Bilgin Çelik, "Tek Parti Döneminde Aydın'ın Sosyo-Kültürel Hayatında Halkevleri'nin Yeri", *Toplumsal Tarih Dergisi*, 1999, ss.39-48

²²⁴ Öztürk, a.g.e.,s.36-37, ayrıca bkz.Aydın Halkevi Broşürü, s.11-12

8. Köycülük Şubesi: Ethem Ruri Bey, Nusret Bey, Hüsametdin Bey

9. Tarih ve Müze Şubesi: Namıka Hanım, Osman Bey, Burhanettin Bey

Yapılan seçimler sonucunda Aydın Halkevi İdare Heyeti üyeleri belirlenerek çalışmalarına başlamıştır. Bu üyeler şunlardır;²²⁵

1. Hulusi Erdoğan Bey-Tarih, Dil ve Edebiyat Şubesinden

2. Şevki Nizyazi Bey-Güzel Sanatlar Şubesinden

3. Hüseyin Avni Bey-Temsil Şubesinden

4. Danyal Bey-Spor Şubesinden

5. Nafiz Bey-Sosyal Yardım Şubesinden

6. Fakir Bey-Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinden

7. Asaf Kenan Bey-Kütüphane ve Yayın Şubesinden

8. Ethem Ruri Bey-Köycülük Şubesinden

Aydın Halkevi şube üyeleri seçimle belirlenirdi. Boşalan bir kola üye seçmek için halkevinde toplantı yapılır ve şube üyeleri bu toplantıda seçilirdi. Halkevi'nin seçilen üyeleri pazartesi günleri haftalık toplantılarını yaparak²²⁶ Halkevi'nde yapılacak faaliyetleri planlayarak, işlerin aksamadan yürümesini sağlamışlardır.

Aydın'da açılarak, faaliyete başlayan ilk halkevi Aydın Halkevi'dir. 1933'te Nazilli Halkevi, 1935'te ise Söke Halkevi açılmıştır. Uzun yıllar Aydın'da bu üç halkevi faaliyet göstermiştir. 1932-1951 yılları arasında Aydın'da 15 tane halkevi açılmıştır.

²²⁵ Öztürk, a.g.e.,s.36-37

²²⁶ Aydın Gazetesi 17 Temmuz 1934, Aydın, 27.09.1934

Tablo 2.24. Aydın Halkevleri ve Açılış Tarihleri²²⁷

Aydın Halkevleri	
Halkevinin Adı	Açılış Tarihi
Aydın Halkevi	19 Şubat 1932
Nazilli Halkevi	23 Şubat 1933
Söke Halkevi	22 Şubat 1935
Çine Halkevi	20 Şubat 1938
Bozdoğan Halkevi	19 Şubat 1939
Germencin Halkevi	19 Şubat 1939
Horsunlu Halkevi	19 Şubat 1939
Karacasu Halkevi	19 Şubat 1939
Kılavuzlar Halkevi	19 Şubat 1939
Sultanhisar Halkevi	19 Şubat 1939
Umurlu Halkevi	19 Şubat 1939
Yenipazar Halkevi	19 Şubat 1939
Kuyucak Halkevi	25 Şubat 1945
İcirliova Halkevi	?
Sümer Halkevi	?

Kaynak: Mustafa Özsarı, Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları, Halkevlerinin Kuruluşunun 70. Yıldönümü Anma Programı, Bildiri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2002, İzmir, (401-415), s.404

Halkevlerinin açılış günü bütün yurttaki olduğu gibi her yıl Aydın'da her yıl Halkevi'nde tören düzenlenerek kutlanmıştır. 1935 yılında Halkevlerinin açılış günü düzenlenen törenin programı şöyledir;²²⁸

1. Toplantı saat 15:00'da başlayacak
2. Radyo, Ankara Halkevi'nde söylenecek söylevin dinlenmesi için ayarlanacak

²²⁷ Mustafa Özsarı, Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları, Halkevlerinin Kuruluşunun 70. Yıldönümü Anma Programı, Bildiri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2002, İzmir, (401-415), s.404

²²⁸ Aydın, 21.02.1935

3. Halkevi yıl dönümü şu şekilde kutlanacak;

3.1. İstiklal Marşı

3.2. Cumhuriyet Yemini

3.3. Halkevi başkanının toplantıyı açma ve Halkevinin son bir yıllık çalışmalarını gösteriri bir konuşma

3.4. Fırka adına bir konuşma

3.5. Bayan Sadife tarafından Halkevi manzumesi

3.6. Piyano ve kemanla konser

1938 yılında Halkevlerinin altıncı açılış yıldönümü dolayısı ile Aydın Halkevi Başbakan Celal Bayar’a bir telgraf göndermiştir. Başbakan halkevinin gönderdiği telgrafa cevabında şöyle demiştir; *“telgrafınızı bir seyahatten evdette aldım. Halkevleri Kemalist rejimin takip ettiği esasları halkımıza yaymak gibi yüksek ve kültürel bir vazife ifası ile mükelleftirler. Esas ve maksada muvafık doğru ileri hareketlerinde kendiler ile beraberiz. Teşekkür ve tebriklerimi sunarım”*²²⁹ diyerek Aydın Halkevi’ne çalışmalarından dolayı tebrik ve teşekkürlerini bildirmiştir.

1937 yılı sonları ile 1938 yılı başlarında Aydın Halkevi bir Halkevi dergisi çıkarmak istemiştir. Bu amaçla Aydın Gazetesinin birçok sayısında ilana çıkmış halktan isim önerileri istenmiştir, bu öneriler arasından birisi halkevi dergisine seçilecek ve ismi önerene dergiye bir yıllık ücretsiz abone yapılacaktır. Önerilen bazı isimler şunlardır; İncir, Efe, Güllük Pınar, Altınoluk, Aydınel, Ege, Kurtuluş, Büyük Menderes. İlan sonucunda çıkarılacak derginin adının “Tral” olması kararlaştırılmıştır.²³⁰ Fakat daha sonra çeşitli nedenlerle bu dergi çıkartılamamıştır.²³¹

1938 yılında Aydın Halkevi’nde yapılacak faaliyetlere çocukların ve öğrencilerin katılımı ile ilgili bir düzenleme yapılmış ve buna göre; gece yapılacak

²²⁹ Aydın, 25.02.1938

²³⁰ Aydın, 11.01.1938, Aydın, 01.01.1938, Aydın, 04.01.1938

²³¹ Mahmut H. Şakiroğlu, Halkevleri ve Neşriyatı, Kebikeç, S.3, 1996, 131-142, s.133

gösterilere sağlık kanunlarına göre 12 yaşından küçük çocuklar katılamayacak, terbiye ile ilgili film ve gösteriler gün gösterilirse 6-12 yaş arası çocuklar katılabilecek, balo ve çaylı dans gibi toplantılara lise öğrencileri ve bu yaşta kiler katılamayacak, konser veya konferasn gibi öğrencilerin terbiye ve bilgisine olumlu yönde katkı yapacak toplantılara ilkolü bitirmiş öğrenciler katılabilecek, halkevi salonunda yapılacak nişan, nikah ve özel törenlere yaşına bakılmaksızın toplantıyı düzenleyen ailenin davetlileri katılabilecektir.²³²

Aydın Halkevi kurulduğu günden 1937 yılına kada 5 yıl 4 ayda idare heyeti 242 toplantı yapmış ve bu toplantılara 2065 kişi katılmıştır. Şube genel heyetlerinin toplantı sayısı 186, katılanların sayısı 3034, komite heyetlerinin toplantılarının sayısı 738, katılanların sayısı ile 2059'dur. Bu süre içerisinde halkevinde 178 gösteri, konser, konferans ve söylev verilmiş bunlara 70219 kişi katılmıştır. Bu süre yine 171 muhtelif kongre, şölen, nikah, nişan, balo ve çaylı dans yapılmış bunlara da 17340 kiş katılmıştır. Halkevinin açtığı bando, caz, İstiklal Marşı, Onuncu Yıl Marşı, mandolin, keman, viyoloncel, piyano, Almanca, Fransızca, dikiş-nakiş ve hapishane okuma kurslarında toplam 2515 ders yapılmış ve bu derslere 32859 kişi katılmıştır. Bu süre içerisinde geçen 17 resmi bayramda halkevine gelenlerin sayısı 20 bini geçmiştir.²³³

Aşağıdaki tabloda ise Aydın Halkevi'nin 19 Şubat 1933 tarihinden 30 Haziran 1938, Nazilli Halkevi'nin 20 Şubat 1932 tarihinden 30 Haziran 1938, Söke Halkevi'nin 22 Şubat 1934 tarihinden 31 İlk Kanun 1937 sonuna kadar genel çalışmaları verilmiştir. Bu tarihler arasında halkevleri konser, konferans, gösteri, sinama, balo vb. birçok faaliyette bulunmuştur.

²³² Aydın, 11.01.1938

²³³ Aydın, 29.10.1937

Tablo 2.25. Aydın Halkevi, Nazilli Halkevi ve Söke Halkevi'nin Faaliyetleri ve Katılanlar²³⁴

		Aydın Halkevi	Nazilli Halkevi	Söke Halkevi	Toplam
Konferans	Sayı	89	97	7	193
	Katılanlar	21.934	18.920	797	41.651
Konser	Sayı	67	39	7	113
	Katılanlar	20.726	10.700	1074	32.500
Gösteri	Sayı	74	48	7	129
	Katılanlar	33.456	22.115	1915	57.486
Sinama	Sayı	12	0	0	12
	Katılanlar	4180	0	0	4180
Birarada;Konser, Konferans, Gösteri	Sayı	60	60	5	125
	Katılanlar	18.686	20.060	2500	41.246
Balo	Sayı	17	6	0	23
	Katılanlar	6190	1370	0	7560
Şölen	Sayı	21	9	2	32
	Katılanlar	1353	416	110	1879
Nişan,Nikah	Sayı	13	6	2	21
	Katılanlar	2891	1135	86	4112
Çaylı Dans	Sayı	18	7	0	25
	Katılanlar	2433	953	0	3386
Spor Gezileri	Sayı	28	40	11	79
	Katılanlar	1375	2783	1840	5998
Köy Gezileri	Sayı	68	10	0	78
	Katılanlar	886	390	0	1276
Bayramlar Gelenler	Sayı	40.460	39.599	8200	88.259
Açılan Kurslara Katılanlar	Sayı	27.081	4948	0	32.029
Açılan Sergilere Gelenler	Sayı	68.427	3500	3000	75.017
Sağlık Müzesi	Sayı	24.674	0	0	24.674
Mevcut Kitap	Sayı	27778	1710	450	4938
Kitap Okuyanlar	Sayı	72.471	95.499	4285	172.255
Gazete, Dergi Okuyanlar	Sayı	69.333	54.715	147.10	138.738
Genel Okuyucu	Sayı	141.804	150.214	18.995	311.013

Kaynak: Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, s.160

²³⁴ Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, s.160

Dil ve Edebiyat Şubesi:

1940 tarihli Halkevleri talimatnamesine göre şubenin amacı; “*Dil ve Edebiyat Şubesi, muhitin umumî bilgisinin artmasına ve Parti prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisinin, yurddaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesine yarıyacak mevzularda konuşmalar ve konferanslar tertiplemekle beraber dil ve edebiyat mevzular ile de bilhassa meşgul olur.*” şeklinde açıklanmıştır.²³⁵ Bu şubenin en önemli faaliyeti konferanslar ve törenler düzenlemektir. Bulundukları yerde TDK’nın doğal bir üyesi gibi çalışan bu şubeler Güzel ve Öz Türkçe’nin yayılması, sevilmesi ve benimsenmesi için çalışmıştır.²³⁶

Aydın Halkevi’nin bu şubesi, Öz Türkçe kelime derleme çalışmaları yapmış, Yörüklerin çadır hayatını anlatan kitap yazmış, yerel sözleri derlemiş, halkevi kütüphanesine birçok tarihsel eser kazandırmış, konserler vermiş, Türk bilgin ve sanatkarlarının İnkılap şehidi Kubilay’ın hatıralarını anma toplantıları düzenlemiş, bütün tören ve bayramların kutlama programlarını yapmış ve halk kürsülerinden inkılabın başarılarını yaymışlar,²³⁷ çok farklı konularda konferanslar düzenleyerek vatandaşların kültür seviyesinin arttırılmasına katkı sağlamışlardır (Talo 2.26).

²³⁵ C.H.P. Halkevleri Talimatnamesi, 1940, Ankara, s.5

²³⁶ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.4

²³⁷ Aydın, 29.10.1937, Aydın, 24.11.1934

Tablo 2.26. Aydın Halkevinin Düzenlediği Konferanslar²³⁸

Tarihi	Konusu	Konferansı Veren
16.08.1932	Asri Kadın	Öğretmen Hüseyin Avni Bey
26.11.1932	Spor	Miralay Baki Bey
16.02.1933	Demokrasi Tarihi ve Türkiye'de Demokrasi Ceryanları	Hakim Hilmi Bey
25.02.1933	Trahom	Dr. Şevket Bey
07.03.1933	Frengi	Dr. Nuri Şemsettin Bey
09.03.1933	Halk Bilgileri ve Türküleri	Öğretmen Hüseyin Avni Bey
14.03.1933	Çocuk ve Nesil	Dr. Sait Naci Bey
21.03.1933	Milliyetçilik Tarihi ve Türk Milliyetçiliği	Hakim Ziya Bey
11.04.1933	Sıtma	M. Vahyi Bey
23.05.1933	Vitamin	Niyazi Bey
11.07.1933	Liberal İktisat Sosyalist İktisat ve Mahzurları Devlet Müdahalesi	Hakim Ziya Bey
25.07.1933	Türk Halk Edebiyatı	Necip Bey
26.07.1934	Zehirli Gazlar	
28.09.1934	Firdevsi ve Eseri Şehname	Hulusi Erdoğan
24.08.1934	Lozan Günü	Hüseyin Avni Bey
09.02.1935	Çocuk Terbiyesi	Sabiha Yazgan
11.02.1935	Milli Edebiyat	Cavide Hanım
16.02.1935	Belediyecilik ve Belediye Vezaifi	Asaf Gökbel
24.02.1935	Dil	Avni Deniz
26.02.1935	Kadın	Avni Deniz
21.03.1938	Gebe Kadının Sıhhi Durumu	Doktor Münif Erman
23.02.1938	Sıhhat ve İctimai Saadet	Doktor Hasan Tahsin Soylu
30.03.1938	Zührevi Hastalıklar ve Korunma Çareleri	Doktor Fuat Bayraktar

Kaynak: Adil Adnan Öztürk, Cumhuriyet Mektebinden Adnan Menderes Üniversitesine Türkiye’de Modern Eğitimin Gelişimi ve Aydın İli, Aydın Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Cumhuriyetin 75. Yılı Eseleri Dizisi, Başkar Ofset, Aydın, 1999, s.39, ve Aydın Gazetesinin 29.09.1934, 24.02.1938, 22.03.1938, 31.03.1938, 10.02.1935, 12.02.1935, 17.02.1935, 25.02.1935, 27.02.1935, 26.07.1934, 26.07.1934 tarihli sayılarından alınmıştır.

²³⁸ Öztürk, a.g.e.,s.39, Aydın, 29.09.1934, Aydın, 24.02.1938, Aydın, 22.03.1938, Aydın, 31.03.1938, Aydın, 10.02.1935, Aydın, 12.02.1935, Aydın, 17.02.1935, Aydın, 25.02.1935, Aydın, 27.02.1935, Aydın, 26.07.1934, Aydın, 26.07.1934

Tablo 2.27. Nazilli Halkevinin düzenlediği konferanslardan bazıları²³⁹

Tarih	Konusu	Konferansı Veren
11.07.1934	Sağlık	Doktor Hakkı Bey
30.07.1934	Millet ve Milliyet Nedir, Millet Nazariyeleri, Milliyet Fikirlerinin İnkişafı ve Beynelmilliyetçilik	
05.08.1934	Esrar, Alkol ve Bu Maddelerin Zararları	Doktor Avni Bey
10.08.1934	Gebelik ve Avarizi	Doktor Süleyman Bey
09.10.1934	Eski ve Yeni Kanun Hükümlerine Göre Kadın	Noter Behçet Bey
16.09.1937	Ailede Çocuk Terbiyesinin Önemi	Mukaddes Tolon

Kaynak: Aydın Gazetesinin 20.10.1934, 11.08.1934, 06.08.1934, 17.09.1937, 11.07.1934, 30.07.1934 tarihli sayılarından alınmıştır.

Aydın ve Nazilli Halkevleri'nin verdikleri konferanslara bakıldığında halkın günlük yaşamda işine yarayacak konular olan; sağlık, gebelik, alkol ve zararları, sıtma gibi konuların yanında, halkımızın kültür seviyesini yükseltecek; spor, halk bilgileri ve türküleri, Millet ve Milliyet nedir gibi konularda da konferanslar verilmiştir. Aydın Halkevi 19 Şubat 1932'den 30 Haziran 1938' kadar 89, Nazilli Halkevi 20 Şubat 1933'ten 30 Haziran 1938'e kadar 97, Söke Halkevi 22 Şubat 1934'den 31 İlk Kanun 1937 Sonuna kadar 7 konferans düzenlemiştir. Verilen tarihler arasında yapılan bu konferanslardan Aydın Halkevi'nin konferansına, 21.934 kişi; Nazilli Halkevi'nin konferansına, 18.920 kişi ve Söke Halkevi'nin konferansına da 797 kişi olmak üzere toplam bütün konferanslara 41.651 kişi katılmıştır (bkz. Tablo:2.27).

Güzel Sanatlar Şubesi:

1940 tarihli Halkevleri talimatnamesine göre şubenin amacı “*müzik, resim, heykel, mimarî, tezyinî sanatlar ve sairede profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplar, genç kabiliyetleri korur ve bunların yetişmesine çalışır*” şeklinde ifade edilmiştir.²⁴⁰ C.H.P. halkın terbiye ve yükselmesinde güzel

²³⁹ Aydın, 20.10.1934, Aydın, 11.08.1934, Aydın, 06.08.1934, Aydın, 17.09.1937, Aydın, 11.07.1934, Aydın, 30.07.1934

²⁴⁰ C.H.P. Halkevleri Talimatnamesi, 1940, Ankara, s.9-10

sanatların en önde geldiğini kabul etmiş, Halkevleri’de bu işi üzerene alarak güzel sanatlar şubesini açmıştır. Merkezden en çok yardım alan, en fazla direktif gören ve en çok çalışan şubelerden biri bu şubedir.²⁴¹

Aydın Halkevi’nin bu şubesi, kurduğu bando ve caz ile sadece Aydın’da değil ilin çevresinde de ulusal musikinin yayılmasına çalışmış, faaliyet sahası komşu illere kadar uzanmıştır. Gençlere açtığı müzik kursları ile gençlere müzik terbiye ve sevgisini aşılamıştır.²⁴² Güzel sanatlarla ilgilenen gençleri korumak ve bunları yetiştirmeyi de amaçlayan bu şube; halk için müzik geceleri düzenlemiş, batı müziğinin ve tekniğinin ülkede yayılmasına ve Türk müziğinin de batı müziğine göre geliştirilmesine çalışmıştır.²⁴³

Aydın Halkevinin Güzel Sanatlar Şubesi’nin, çalışmaları sonucunda halkevinde piyano, keman ve mandolin kursları açmıştır. Halkevinde vatandaşların gündelik hayatın sıkıntılarından kurtulmaları ve rahatlamaları için eğlenceler düzenlenmiş, piyano ve caz konserleri verilmiştir. Bazende verilen bir konferanstan veya gerçekleştirilen sosyal faaliyetten sonra bu şekilde konserler verilmiştir. Bu şubenin çalışmaları ile ve halkın da yardımıyla Aydın ve Nazilli’de birer şehir bandosu kurulmuş ve Nazilli’de Cumhuriyet’in 10. Yılı kutlamaları için halka “Cumhuriyet Marşı” öğretilmiş ve bayramda coşkuyla okunmuştur. Ayrıca ulusal ve yerel oyunların oynanmasını teşvik etmiştir. Öğrencilerin yıl içinde yaptıkları çalışmalar Halkevi salonunda sergilenmiştir. Yine sonraki yıllarda Aydın’ın önemli okullarından olan Yedi Eylül İlkolu öğrencileri 27 Şubat 1947’de iki sesli Betofen’in “Medeniyet Marşı”, “Tatil” ve “Sonbahar” şarkılarını seslendirmiştir. Devlet Konservatuvarlarına değişik dönemlerde alınan öğrencilerin seçimini halkevinin bu şubesi yapmıştır. Adnan Menderes’in eşi Berin Hanım da piyanosunu Halkevi’ne hediye ederek halkevinin bu ihtiyacını karşılamıştır.²⁴⁴ Ayrıca Aydın Halkevi’nin ilçe halkevlerine göre imkanları daha fazla olduğu için zaman zaman ilçe halkevlerinde düzenlenen balolara caz göndermiş ve katılanlara güzel bir gece yaşatmıştır.²⁴⁵

²⁴¹ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.5

²⁴² Aydın, 29.10.1937

²⁴³ Öztürk, a.g.e.,s.40

²⁴⁴ Öztürk, a.g.e.,s.40, Aydın, 12.03.1938, Aydın, 05.11.1934, Aydın, 12.07.1934, Aydın, 19.02.1935, Aydın, 08.04.1938, Aydın, 02.01.1935

²⁴⁵ Aydın, 04.01.1938

1937 yılının ilk altı ayında Aydın Halkevi'nde 4 müzik konseri verilmiş ve 1626 kişi, Nazilli Halkevi'nde bir konser verilmiş 500 kişi, Söke Halkevi'de bir konser verilmiş ve 137 kişi katılmıştır.²⁴⁶

Gösteri Şubesi:

Temsil şubesinin amaçları Halkevi Çalışma Talimatnamesi'nde; *“Halkevi'nde bir hayat ve hareket uyandırmak, halkın tiyatro ihtiyacını karşılamak, gençleri güzel konuşmaya alıştırmak, gençlerin fikir, sanat ve dil terbiyelerine yardım etmek, oyuncu olabilecek kabiliyetlerin kendilerini gösterrnelerine imkan vermek, iyi hatip yetiştirmek, memleket ve toplum için faydalı önerilerde bulunmak”* şeklinde açıklanmıştır.²⁴⁷

Halkevi çalışmalarında en çetin görevi omuzlarına yüklenen bu şube üyeleri Aydın ve ilçelerinde başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Aydın ve Nazilli Halkevlerinin en kalabalık üyeye sahip şubelerinden biridir. ²⁴⁸ Halkevlerinin amaçlarından önde geleni halkın eğitimi olduğuna göre, temsil kolu bu eğitimin önemli bir aracı olmuş, Halkevinden ayrılan bütçe ile, yapısı yarım kalan sinama binası bitirmiştir. Tiyatro sevgisini aşlamaya çalışmış, cumhuriyet ideolojisini halka yaymak için film gösterileri düzenlemiş, tiyato oyunları oynanmasını sağlamıştır. Ayrıca Aydın Halkevi 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının 10. yılında bir program hazırlayarak bayramın coşku ile kutlanmasını sağlamıştır.²⁴⁹ Köyleri dolarak, köylülerin oynadığı yerel oyunları seyretmişler ve içlerinden en orijinalini seçerek değiştirilmeden halkımıza ve gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmıştır. Aydın Halkevi salonunu ortaokul öğrencilerine de açmış ve öğrencilerin hazırladıkları gösteriler halkevinde sunulmuştur. Aydın Ortaokul öğrencilerinin 1934 Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Halkevi'nde düzenledikleri ve halkın büyük beğenisini kazanan gösteri buna örnek verilebilir.²⁵⁰

Nazilli Halkevi'nde 6 Eylül 1934'te “himmetin oğlu” isimli bir piyes oynamış ve halk tarafından çok beğenilmiş ve yeniden oynanması için talep

²⁴⁶ Aydın, 07.08.1937

²⁴⁷ Nurhan Karadağ, 1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1189/13741.pdf>, (135-177), s.135

²⁴⁸ Karacak s.270

²⁴⁹ Öztürk, a.g.e., s.40-41

²⁵⁰ Aydın, 31.10.1934, Aydın, 12.04.1938

gelmiştir. Bununla birlikte Nazilli Halkevi açıldığı 1933'ten 1935 yılına kadar iki yılda toplam 15 gösteri yapmıştır. Gösteri sayısının az olmasının önemli bir nedeni bayan öğretmenlerin bu kolda görev alması yönünde tereddüt göstermeleridir. Bazıları görevleri hiç kabul etmemekte kabul edenler ise bir gün sonra ayrılmaktadırlar.²⁵¹

1937 yılının ilk altı ayında Aydın Halkevi'nde 13 gösteri düzenlenmiş ve 5750 kişi, Nazilli Halkevi'nde 6 gösteri düzenlenmiş ve 3445 kişi, Söke Halkevi'nde 3 gösteri düzenlenmiş ve 750 kişi seyretmiştir.²⁵² Ayrıca Aydın, Nazilli ve Söke Halkevleri 1938 yılı sonuna kadar toplam 129 gösteri yapmışlar ve bunlara 57.486 kişi katılmıştır (Tablo 27).

Spor Kolu:

Halkın beden terbiyesi ihtiyacını karşılamak, spor ve beden terbiyesi hareketlerini, beden terbiyesi konusunda ilmi usulleri benimsyerek halka öğretmek, halkı spor şuuruna alıştırmak ve milli sporlarımızı, oyunlarımızı ön planda tutarak canlandırmak, yaşatmak, yerelden çıkararak ulusal hale getirmek amacıyla faaliyet göstermiştir.²⁵³

Bu kol “Kır Koşusu”, “Atış”, “Köyler arası halat çekme”, “Güreş” ve “Futbol”, Domuz Avı” vb. faaliyetler düzenleyerek²⁵⁴ insanlarımızı birbiri ile kaynaştırarak birlik ve beraberliği sağlamayı amaçlamıştır. Aydın Halkevi açtığı jimnastik ve boks dersleri ²⁵⁵ ile de şehirde spor kültürünün gelişmesini sağlamıştır.

Bu kolun Aydın'a en önemli katkılarından biri spor sahasının yapılması ve Aydın Spor'un kökleşmesini sağlaması olmuştur. 1940'dan sonra il ve ilçe takımlarının katkıları ile “Halkevi Kupası” düzenlenmiş ve bu kupa gelenek haline getirilerek sonraki yıllarda da devam ettirilmiştir. Aydın Halkevi diğer Halkevleri ile işbirliği yaparak spor karşılaşmaları düzenlemiş ve bu karşılaşmalarda derece alan köylere radyum lambası veya halkodası için masa, sandalye, yazı takımı

²⁵¹ Aydın, 22.01.1935, Aydın, 20.10.1934

²⁵² Aydın, 07.08.1937

²⁵³ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.6-7

²⁵⁴ Öztürk, a.g.e.,s.42, Aydın, 19.07.1934, Aydın, 13.03.1938

²⁵⁵ Aydın, 02.04.1938, Aydın, 23.10.1937

hediye etmiştir.²⁵⁶ Ayrıca şehir takımının gelişmesi için düzenlenen güreşlerinin gelirinin bir kısmı bazen şehir spor kulübüne katarılmıştır. Örnek olarak 1938 yılında Halkevinin düzenlediği deve güreşinin gelirinin %20'si Aydın Spor Kulübüne aktararak,²⁵⁷ halkevi Aydın Spor'un gelişmesi için katkı sağlamıştır.

Nazilli Halkevi'nde de spor kolu en iyi çalışan kollarındandır. Futbol ve voleybol takımları kurulmuş, her hafta Cuma günleri gençler arasında maçlar düzenlenmiş, Aydın'a gelerek Aydın Halkevi üyeleri ile maçlar yapmışlar, Nazilli Halkevi bünyesinde bulunan A ve B futbol takımları kendi aralarında futbol maçları düzenlemiş, hatta Denizli'ye de gidilerek yapılan maçta 2-2 beraberlik alınmıştır.²⁵⁸ Şube Nazilli'de sporun gelişmesini ve canlanmasını kendisine bir görev olarak görmüştür.

Sosyal Yardım Kolu:

Bu kol; ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, dispanser veya gezici doktorlarla hastalara yardımcı olmak, başarılı ve yetenekli öğrencilere kitap, elbise, yiyecek sağlamak ve kitaplar, broşürler, levhalar hazırlamak, sağlık filmleri göstermek, il ve ülke genelinde sosyal yardım faaliyetinde bulunmak ve bu düşüncüyü yaymak amacıyla çalışmıştır.²⁵⁹

Aydın Halkevi'nin Sosyal Yardı Şubesi kendisine verilen görevi yerine getirmek için çalışmıştır. Bu amaçla, ihtiyaç sahipleri için belediye ve hayır kurumlarından yardım sağladı ve kimsesiz çocukların kitap, yemek ve giyim konusunda yardım amacıyla çalışma başlatmıştır. Ayrıca 1935 Ocak ayında Aydın Halkevi'nin bu kolunun üyeleri Aydın Valisi'ni ziyaret ederek okullardaki fakir çocukların yemek masraflarını karşılamak için resmi ve özel kurumlardaki memurların ilk çıkacak maaşlarından %1'lik bir yardım yapılmasını istemişler ve vali de kabul etmiştir. Ayrıca ilkokuldan 201, ortaokuldan 8 olmak üzere 209 yoksul talebeye yemek verilmeye başlanmıştır. Aydın Halkevi Sosyal Yardım Şubesi giderlerinin bir kısmını karşılamak için deve güreşi organizasyonları düzenlemiştir.²⁶⁰

²⁵⁶ Öztürk, a.g.e.,s.43

²⁵⁷ Aydın, 11.01.1938

²⁵⁸ Aydın, 22.01.1935, Aydın, 19.07.1934

²⁵⁹ Öztürk, a.g.e.,s.44

²⁶⁰ Aydın, 12.02.1935, Aydın, 05.11.1934, Aydın, 22.01.1935, Aydın, 03.02.1935

Tablo 2.28. Aydın Halkevi'nin Sosyal Yardım Çalışmaları (1931-1938)²⁶¹

Yapılan Yardımlar		
Yıl	Lira	Kuruş
1931	32	79
1932	380	84
1933	397	47
1934	672	84
1935	794	85
1936	1150	96
1937	993	35
1938	434	56
Toplam	4855	66

Kaynak: Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, s.160

Aydın Halkevi'nin sosyal yardım şubesinin, ihtiyaç sahiplerine yardımlar için Halkevi 1931'den 1938 yılına kadar 4855 lira 66 kuruş toplamıştır. Bu yardımları kimsesiz ve maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin eğitim giderleri için, kimsesizlerin yeme, içme vb. ihtiyaçları için harcanmıştır.

Kütüphane ve Yayın Kolu:

Yayın işlerini Dil,Tarih ve Edebiyat şubesi ile veya yayınlanan eserin içeriğine göre diğer şubeler ile işbirliği yapan bu şubenin asıl görevi kütüphanelerin düzenlenmesi ve kitapların korunması, arttırılması ve vatandaşlara okutulması için çalışmaktır. Halkevlerinde kütüphanelere gelinde her halkevinin mecburen bir kütüphanesinin olması talimatnamelerde bildirilmiştir. Bir halkevinin açılabilmesi için gerekli olan en az üç koldan birinin kütüphane ve yayın kolu olası gerekmektedir. Merkez halkevi yukarıda belirtilen görevleri daha iyi yapabilmeleri için diğer halkevlerine ve halkodalarına kitaplar göndererek

²⁶¹ Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, s.160

onların ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca bu şube halkevlerinde okuma odaları ve seyyar kütüphaneler kurarak halka uluşmuştur.²⁶²

Halkın kùltür düzeyini yükseltmek, halka Kamalizm'in ilkelerini, ulusal tarihimizi öğretmek, her türlü bilgiyi halk arasında yaymak için bu konuları içeren kitapları halka okutmak ve benimstemek amacıyla bu kol faaliyet göstermiştir. Aydın Halkevi bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için gençler arasında kitap özetleme yarışmaları, gezici kütüphaneler, kitap sergileri ve okuma odaları kurmuştur.²⁶³

Nazilli Halkevi'nin bu kolu işe Türkocağı'ndan aldığı kütüphane ile başlamıştır. Fakat buradaki mevcut kitaplar yetersiz gelince şube üyeleri herkesin kütüphaneye birer tane kitap hediye etmelerini istemiş ve merkezden gönderilen kitaplar ile kütüphanenin kitap sayısı arttırılmıştır. Böylece 1935'in ocak ayında kitap sayısı 809 olmuştur. Kitapların dışında kütüphanede çeşitli gazete, dergi vb. yayınlarda bulunmaktadır. İhtiyacın karşılanamaması üzerine halkevinde müstakil bir kütüphane açılmıř²⁶⁴ gelen öğrenci ve vatandaşların ihtiyaçları daha iyi karşılanmaya çalışmıştır.

Aydın ve ilçelerinde bulunan halkevinink kütüphaneleri kitap ihtiyaçlarını merkezden gönderilen kitaplar, vatandaşların bağışladığı kitaplar ve diğer devlet kurumlarının gönderdiği kitapları ile gidermiştir. Aydın'da uzun yıllar yaşayan ve daha sonra memleketi Fransa'ya dönen Osmanlı Bankası Aydın şubesi Müdürü şarl Logro ayrılmadan önce Halkevi'ne 47 Cilt Fransızca kitap ve 94 tane de mecmua hediye etmiştir. Ayrıca lise öğrencisi Mahmut Turgut 62 tane kitap ve mecmua, Enver Demiray isimli bir vatandaş ise 6 tane mecmua hediye etmiştir.²⁶⁵ Bu şekilde duyarlı vatandaşlarımız sayesinde halkevlerinde bulunan eser sayılarında artış yaşanmıştır.

1935 yılında Aydın Halkevi'ne Milli Savunma Bakanlığı 21 tane eser göndermiştir. Bu eserler şunlardır; ²⁶⁶

²⁶² C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.12

²⁶³ Öztürk, a.g.e.,s.46

²⁶⁴ Aydın, 22.01.1935

²⁶⁵ Aydın, 25.08.1934, Aydın, 21.08.1934

²⁶⁶ Aydın, 29.01.1935

- Balkan Harbinde Türk Filosu
- 1914-1916 Senelerinde Büyük Donanmanın Tekavvüs İnkişaf ve Asarı
- Büyük Harpte Deniz Muharebeleri
- Muharebede Hattıkatı Gemisi
- Tirpiçin Batıranları
- Askerliğe Hazırlık Dersleri
- Jatlant Deniz Muharebesi Münasebetleri
- Muhtasar Deniz Harp Tarihi
- Türk ve Yunan Deniz Harbi Hatıratı, 1905-1913 Yunan Harbi Tarihi
- Türklerin Deniz Muharebeleri
- Harbi Umumide Alman Açık Deniz Donanması
- Büyük Harpte İtalya Donanması 1915-1918
- Denizaltı Gemileri ve Deniz Kuvveti
- Akdeniz Hakimiyeti ve Türkler
- Sahillerimizde Bulunan Mevkiler Liman Vesairlerin İsimlerini Gösteriri Lügatçe
- Büyük Harbin Deniz Seykülceysi
- Bahriye Müzesi Katoloğu
- Deniz Gedikli İhzari Mektebi
- Denizaltı Gemisi Notları
- Askerliğe Hazırlık Dersleri

- 1935 Cumhuriyet Almanağı

1937 Temmuz ayında Aydın Halkevi Kütüphanesine katılan kitaplar şunlardır;²⁶⁷

- Bugünkü Türkiye-Dr. Stefan Honart
- Balkanlarda Musiki İlerleyişi-Mahmut R. Köse Mihal
- Safranbolu Düğünleri-Sadi Yaver Ataman
- Atalar Sözü-Sabur Şahin
- Modern Sanatın Mazi ile Alakası, Doğu ve Sanat Eserleri Unsurları-Reşat Oruz
- Süleyman Paşa Muhakemesi-Süleyman Paşazade Sami
- Ayın Tarihi-Matbuat Umum Müdürlüğü
- Her Ay Siyasa, İlim, Sanat-Yusuf Ziza-Orhan Seyfi
- Türkiye Bibloğrafyası-Kültür Bakanlığı

1937 yılında Aydın Halkevi'nde 2474, Nazilli Halkevi'nde 1489, Söke Halkevi'nde 500 olmak üzere toplam 4463 kitap bulunmaktadır. Yine 1937 yılının ilk altı ayında Aydın Halkevi'ni 8614, Nazilli Halkevi'ni 33962, Söke Halkevi'ni 3275 olmak üzere toplam 45851 kişi ziyaret etmiştir. 1938 yılı Ocak ayında ise Aydın Halkevi kütüphanesinde 2645 kitap, 3583 dergi ve beş yıllık gazete koleksiyonu vardır. Yine çeşitli gazeteler ve 54 farklı meslek dergileri gelmektedir. Geçmiş bir yılda toplam okuyucuların sayısı ise 15216'dır.²⁶⁸ 1938 yılı sonlarına kadar Aydın, Nazilli ve Söke Halkevleri kütüphanelerinde toplam 4938 kitap bulunmakta ve üç şehirde kitap okuyanların sayısı ise 172.255'dir. Ayrıca 138.758 kişi de gazete ve dergi okumuştur (Tablo 26).

Aydın Halkevi kurulduğu günden 1937 yılına kada 5 yıl dört aydaki kitap sayısı 2474, okuyucuların sayısı ise 100.797'ye ulaşmıştır. 2500 cilde yakın

²⁶⁷ Aydın, 29.07.1937

²⁶⁸ Aydın, 22.01.1938, Aydın, 07.08.1937

kitabın yarısından fazlası ciltlendirilmiştir. Türkiye’de çıkan gazete ve dergiler getirtilmiş ve on kadar dergi ve kitap çıkartmıştır.²⁶⁹

Halkevlerinin, kütüphane ve yayın kolunun bir başka görevi de Halkevlerinin yayınlayacağı yayınların basım ve yayın işlerini yürütmektir. Bu amaçla Aydın, Nazilli ve Söke Halkevlerinin yaptıkları yayın çalışmaları aşağıda verilmiştir.²⁷⁰

Aydın Halkevinin Yayınları;

- Acar, Salih, Devlet Vergileri Kanun Yolları, Aydın: 1935
- Atilla, Cavide, Zehirli Gazler, Aydın: 1941
- Aydın Halkevi Broşürü, İzmir: 1933
- Bayur, Hikmet, Ahvali Hazıra, Aydın: 1940
- Bilgen, Mehmet Lütfi, Şap Hastalığı ve Hayvanlarımızı Koruma Çareleri, Aydın: 1939
- Birvar, Nadir, İncircilere Öğüt, Aydın: 1935
- Şevket, Celal, Pamuk Ekicilere Öğüt, Aydın: 1934
- Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın, Aydın: 1938
- Erdoğan, Hulusi, İyon Medeniyeti ve Efes, İzmir: 1935
- Folklor Dergisi, (Dil, Tarih ve Edebiyet Şubesi Yayını)
- Gökbel, Asaf, Son Asır Türk Şairlerinden Bozdoğanlı Fethi Hayatı, Eserleri ve Divanı, Aydın: 1940
- Gökbel, Asaf, Tarih Bakımından Belediyecilik,
- Gökbel, Asaf-Şölen, Hikmet, Aydın İli Tarihi, İstanbul: 1936

²⁶⁹ Aydın, 29.10.1937

²⁷⁰ Cumhuriyetin 15. Yılında Aydın s.160, Öztürk, a.g.e., s.47-48

- Hakikat Derleme Klavuzu, Aydın: 1938
- İnönü, İsmet, Milli Şef İsmet İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Kurultayında İrat Buyurdukları Nutuk, Aydın: 1939
- İnönü, İsmet, Milli Şef İsmet İnönü'nün Katamonu Vilayet Parti Kongresinde İrat Buyurdukları Nutuk, Aydın: 1938
- Menderes, Etem, Hatay Hakkında Bir Konferans, Aydın: 1939
- Birvar, Nadir, İncircilere Öğüt, İzmir: 1933
- Özkaynak, Kemal, Aydın Şairleri ve Müellifleri, Aydın: 1944
- Sarıbay, Selim, İstiklal Savaşında Mudurnu-Bolu-Düzce-Aydın, Aydın: 1943
- Şölen, Hikmet, Lozan Hakkında Bir Konferans, Aydın: 1939
- Tezer, Seyfi, Türkiye Haritacılığın Tekamülü ve Havai Fotometre, 1935
- Ünsal, H. Zararlı Kuşlardan Karga, Saksığan ve Serce İle Eşek Arılarının Mücadelesi İçin Öğütlerimiz, İzmir: 1935
- Yazgan, Sabiha, Çocuk Terbiyesi, İzmir: 1935
- Yenen, Mithat, Şehirlerimizin İmar Davası, Aydın: 1940

Nazilli Halkevi Yayınları;

- Şevket, Celal, Pamuklarımızı Niçin ve Nasıl İyileştireceğiz, Nazilli: 1937

Söke Halkevi Yayınları;

- Gün, İsmail, Aydın İli Şairlerinden Aşık Ömeri, Aydın: 1939
- Gün, İsmail, Selçuk Kültür Hayatı Hakkında Araştırmalar, İzmir: 1939
- Gün, İsmail-Özdemir, Ahmet, Söke Tarihi ve Coğrafyası, 1. Aydın: 1943

Halkevleri'nin yayın çalışmalarına bakıldığında Aydın İli'nin tarihinin araştırılmasını ve ortaya çıkarılarak halka duyurulması için çalıştığı görülmektedir. Asaf Gökbek ve Hikmet Şölen'nin Aydın İli Tarihi, Selim Sarıbay'ın İstiklal Savaşında Mudurnu-Bolu-Düzce-Aydın eseri İsmail Gün ve Ahmet Özdemir'in Söke Tarihi ve Coğrafyası eseri ile Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın isimli eser bunlara örnektir. Yine Kemal Özkaynak'ın Aydın Şairleri ve Müellifleri eseri ile Asaf Gökbek'in Son Asır Türk Şairlerinden Bozdoğanlı Fethi Hayatı, Eserleri ve Divanı eseri ile İsmail Gün'ün Aydın İli Şairlerinden Aşık Ömeri eseri şehirde yaşamış olan değerlerin ortaya çıkarılarak tanıtılması için Halkevinin yaptığı önemli çalışmalardır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında halkımızın geneli kırsal alanda yaşayan halkımızın geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Halkevleri'de bu konularda halkımızı bilinçlendirmek için faaliyette bulunmuş, tarım ve hayvancılık konularında eserler kaleme almıştır. Mehmet Lütfi Bilgen'in Şap Hastalığı ve Hayvanlarımızı Koruma Çareleri eseri, Nadir Birvan'ın İncircilere Öğüt eseri, Celal Şevket'in Pamuk Ekicilere Öğüt eseri, H. Ünsal'ın Zararlı Kuşlardan Karga, Saksagan ve Serçe ile Eşek Arılarının Mücadelesi İçin Öğütlerimiz eseri ve Celal Şevket'in Pamuklarımızı Niçin ve Nasıl İyileştireceğiz eserleri bu konuda yapılan ve halkımıza sunulan çok değerli eserlerdir.

Yine Cumhuriyetin ilk yılları çok farklı alanlarda inkılap hareketlerinin yapıldığı bir dönemdir. İnkılapların getirdiği yeni anlayışları halkımıza anlatmak için de halkevi gerekli eserleri hazırlayarak halkımızın istifadesine sunmuştur. Salih Acar'ın Devlet Vergileri Kanun Yolları eseri ve Asaf Gökbek'in kaleme aldığı Tarih Bakımından Belediyecilik eseri bu çalışmalara örnektir.

Halkevlerinin kurularak faaliyetlerinden başladığı yıllar dünyada 2. Dünya Savaşı tehlikesinin başladığı ve devletlerin savaş tehlikesine karşı önlem almaya başladıkları bir dönemdir. Aydın'da açılan halkevleri bu konuda halkı bilgilendirmek için değişik zamanlarda zehirli gazlar konusunda konferanslar vermiştir. Yine Cavide Atilla'nın kaleme aldığı ve Aydın Halkevi'nin yayınladığı Zehirli Gazlar isimli eser bu konuda halkımızı aydınlatmaya çalışmıştır.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu:

Halkevleri'nde Çalışma Talimatnamesi ve programlarına göre çok farklı alanlarda kurslar açan bu şubenin çalışmaları şu başlıklar altında toplanabilir;²⁷¹

- Türkçe okuyup yazma kursları
- Fizik, kimya, elektrik vb. müspet ilimler kursları
- Meslek ve sanat kursları
- Güzel sanatlar kursları
- Yabancı dil kursları
- Okullarda yetiştirmeye kalanlara verilen kurslar

Okuma yazmayı halk arasında yaymak, el sanatlarını teşvik etmek vb. faaliyetler bu kolun görevleri arasındadır. Bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için Aydın, Nazilli ve Söke Halkevlerinin açtığı kurslara 1938 yılı sonuna kadar toplam 32.029 kişi katılmıştır (Tablo 26).

Aydın Halkevi tarafından açılan okuma-yazma kurslarına köy ve kentte katılanların dışında cezaevinde bulunan vatandaşlarda katılmıştır. 1937-1938 döneminde ise Aydın Halkevi'nin mahkumlara düzenlediği okuma kursunu 71 mahkum bitirerek belgelerini almıştır.²⁷² Ayrıca Aydın Halkevi, Almanca ve Fransızca yabancı dil kursları da açmış ve bu kurslara 12.472 kişi katılmıştır.²⁷³

Aydın Halkevi'nin bu şubesi “bankacılık ve muhasebe usulü kursu”, “kadınlar için “dikiş ve nakış kursu”, “İngilizce, Fransızca ve Almanca kursları”, “motor ve motorlu vasıtalar kursu” ve “zeytincilik kursu” gibi vatandaşların günlük hayatta işlerine yarayacak ve katılanların buradan aldıkları belgeler iş sahi olmalarını sağlamıştır. Bu çalışmalara örnek olarak 15 Şubat 1938’de açılan yaklaşık on beş gün süren zeytincilik kursu mart ayı başlarında bitmiş ve 4 öğretmen, 27 usta ve 12 çırak yetiştirilerek kurs sonunda yapılan sınavla ziraat

²⁷¹ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.9

²⁷² Aydın, 14.06.1938, Aydın, 26.09.1937

²⁷³ Öztürk, a.g.e.,s.45

vekaleti belgeleri dağıtılmıştır. Ayrıca Halkevi'nin imkanları kısıtlı olduğu için bu gibi durumlarda kurs yeri olarak Yedi Eylül Okulu ve diğer okullar seçilmiştir.²⁷⁴

Köycülük Kolu:

Halkevleri Çalışma Talimatnamesinin 104 ve 112. Maddeleri köycülük şubesinin çalışma esaslarını bildirmektedir. Talimatnamede bildirildiğine göre bu şube; köylerin sosyal, sağlık, güzel duyu açısından gelişmelerine köylü ile şehirli arasında, karşılıklı sevgi ve dayanışma duygularının gelişmesi için faaliyetlerde bulunmuştur. Şube kendi çevresinde bulunan köylere yaptıkları gezilerle köylülere yardımda bulunarak, ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu gezilerde köycülük şubesinin elamanları olan; doktorlar, öğretmenler, dişçiler, veteriner hekimler, ziraatçilerle birlikte köylünün dertlerini dinlemek için idari Yöneticiler yer almıştır.²⁷⁵ Köycülük Şubesi'nin kurulması ve köylülerle yakından ilgilenilmesi çok önemli bir gelişme olmuştur. Çünkü o dönemde "*Köylü milletin efendisidir*" ilkesinden hareket edilmekte, köyleri ve köylüleri geliştirme faaliyetlerine ağırlık verilmekteydi.²⁷⁶ Halkevleri özellikle köycülük ve sosyal yardım şubeleri aracılığı ile köylere yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Bu şubeler aracılığı ile köylüye rehberlik etmek vazifesi üstlenilmiş, sağlık koşullarında yaşamaları sağlama, köy kitaplıklarının oluşturma çalışılmış, yeni vasıta ve aletlerin köye girmesi teşvik edilmiş, köye yönelik dergiler çıkartılmıştır.²⁷⁷ Aydın Halkevi kendisine verilen bu görevleri yerine getirmek için büyük çaba harcamış, haftalık yapılan İdare Heyeti toplantılarında köylerin sorunları da görüşülmüş ve çözülmeye çalışılmıştır.²⁷⁸

Aydın ve ilçelerinde bulunan köycülük şubeleride, Halkevleri Çalışma Talimatnamesinin 104 ve 112. Maddelerinde belirtilen görevleri yerine getirmek için, köy gezileri düzenleyerek köylerde temizlik ve ışık sorununu çözmüş, kimsesiz köy kadınlarının işlerini takip etmiş, kimsesiz öğrencilere para, kitap ve ders malzemeleri ile yoksul köylülere yardımda bulunmuştur. Halkevinin gösteri kolu ile işbirliği yaparak köylülere halkevinde tiyatro etkinlikleri düzenleyerek

²⁷⁴ Aydın, 29.01.1935, Aydın, 02.03.1938, Aydın, 29.01.1935, Aydın, 26.09.1937, Aydın, 01.01.1938

²⁷⁵ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.14

²⁷⁶ Elif Aktaş ve Yavuz Özdemir, Bütünden Parçaya Halkevleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011/15 (2), 187-204, s.199

²⁷⁷ Sevilay Özer, Ülkü Mecmuasına Göre Köy Eğitimi (1933-1950), Tarih Okulu Dergisi, S.22. 2015, (295-321), s.309

²⁷⁸ Aydın, 21.08.1934, Aydın, 29.10.1937, Aydın, 01.01.1938

köyde böyle organizasyonlara katılma imkanı olmayan köylülerin ayağına bu imkanları götürmüşlerdir. Yine bu ziyaretlerde heyetlerle birlikte giden doktorlar köylüleri muayene etmiş, reçetelerini yazmış, ebeler doğum yapan kadınların kontrollerini yapmış, ziraatçiler ziraat konusunda konuşarak köylüleri bilgilendirmiş, üyelerin yanlarında getirdikleri radyo ile köylerde vatandaşlara milli ve batı tarzı müzikler dinletmişlerdir. Örnek olarak 1938 eylül ayında köycülük kolu üyeleri Söke, Işıklı, Arapkuyusu, Ahırköy ve Kızılcaköy'ü dolaşmışlar ve heyette bulunan doktor 61 hastaya bakmıştır. Yine bundan bir hafta sonra Kadıköy, Yeniköy, Ova Emiri, Çeştepe ve Tepecik köylerine yapılan ziyarette doktorlar birçok hastaya bakarak ilaç dağıtmışlar, 11 hastaya reçete verilmiş, 3 hasta hastaneye gönderilmiştir. Diş doktorları da 10 kişinin dişlerine bakmış 3 kişinin dişlerini çekmiştir. Ayrıca Halkevi'nin bu kolu "pamuk ekicilere öğüt" isimli bir broşür bastırarak köylülere ücretsiz dağıtarak²⁷⁹ köylülerin tarım işlerinde bilgilendirerek daha bilinçli hareket etmelerini sağlamıştır.

Tarih ve Müze Kolu:

Halkevleri'nin bu şubesi çevrelerinin yerel tarihlerini aydınlatacak araştırmalar yaparak milli tarih için faydalı yayın yapmak, çevrelerindeki tarihi eserleri korumak, tarihi eserleri bu konuda çalışma yapan kurumlara bildirmek, milli kültür ve etnoloji ile ilgili belgeleri toplamak ve muhafaza etmek ve halk arasında yaşayan masal, türkü, gelenek, görenek, merasimler, halk sanatı ve eşyaları araştırarak yaşatılması için çalışmalar yapmıştır.²⁸⁰

Halkevleri; Aydın ilinin kültür tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Düzenlediği etkinliklerle kente canlılık getirmiş; tarım konusunda verilen konferanslar ve köylüye yapılan yardımlar sayesinde Aydın köylüsünün tarım konusunda bilgilendirilmiştir. Diğer yandan düzenlenen sporif faaliyetlerle sevgi, saygı ve birlik ve beraberlik ruhu aşılanmaya çalışılmış; düzenlenen gösterilerle halkta ulusçuluk düşüncesinin gelişmesi ve cumhuriyete olan bağlılığı kuvvetlendirerek birlik ve beraberlik ruhunu aşılma istemişlerdir. Halkevleri bu

²⁷⁹ Aydın, 05.11.1934, Aydın, 27.04.1938, Aydın, 14.09.1938, Aydın, 20.09.1938

²⁸⁰ C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s.16, ayrıca bkz. Altuğ Ortakçı, Halkevleri Müze ve Sergi (Tarih) Şubesi'nin Faaliyetlerinde Halk Kültürünü Koruma Düşüncesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.7, S.30, ss.181-189

alışmalara ilaveten, Aydın ilinin etnoğrafik, sosyolojik ve folklorik haritasını çıkarmış ve kent tarihinin aydınlatılmasında önemli rol oynamıştır.²⁸¹

Aydın Halkevi, halkın sosyal ve sağlık terbiyesi üzerinde büyük etkisi görölen sıhhi müzeyi açmış, kıyafet müzesi de açarak eski kıyafetleri toplamış, tarihsel izleri korumaya almış, tarihi eserleri yerinde görmek için geziler düzenlemiş ve tarihsel eserlerle beş yıllık halkevi çalışmalarını gösteren albümler çıkartmıştır. Aydın Halkevi'nin kurulduğu günden 1937 yılına kada 5 yıl dört ayda sıhhi müzesini gezenlerin sayısı 22.929 kişi, dikiş-nakiş sergilerini gezenlerin sayısı ise 25.867 kişi olmuştur.²⁸²

²⁸¹ Öztürk, a.g.e.,s.50-51

²⁸² Aydın, 29.10.1937, Aydın, 04.09.1934, Aydın, 05.11.1934

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kurtuluş Savaşı'ndan milletimiz Atatürk'ün Başkomutanlığında zaferle çıkmış ve sonrasında çağdaşlaşmak için yine Atatürk'ün önderliğinde inkılap hareketlerine başlamıştır. Burada eğitim konusu da unutulmamış, Atatürk'ün öncülüğünde çok kısa zamanda önemli adımlar atılarak, çok büyük ilerlemeler sağlanmıştır. Bu süreçte eğitime düşen görev; yeni kurulan cumhuriyet rejiminin ideallerine göre insan yetiştirmektir. Eğitim konusunda gelişme sağlamak için Ankara'da savaş döneminde Maarif Kongresi toplanmış, 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim-öğretimde birlik sağlanmıştır. 1928 yılında ise çok önemli bir adım atılarak Harf İnkılabı gerçekleştirilmiştir.

Uzun yıllar yaşanan savaşlardan dolayı eğitim kurumları büyük zarar görmüştü. İşgal edilen yerlerdeki okullar tahrip edilmiş, okulların müfredatları değiştirilmiş ve öğretmenlerin birçoğu işgalciler tarafından tutuklanmıştır. Batı Anadolu'da bulunan Aydın'da bulunan okullarda işgal yıllarında aynı akibete uğramış, eğitim kurumlarına zarar verilmiş, okullarda uygulanan müfredatlarda değişiklikler yapılmış ve bazı öğretmenler işgalciler tarafından tutuklanmıştır. Fakat artık yaşanan kötü günler geride kalmış sıra bütün yurttan yaraların sarılmasına gelmişti.

Örgün eğitimin ilk basamağı olan ilkokullara çok önem verilmiş, 1923-1924 eğitim-öğretim döneminde Türkiye'de 4894 olan ilkokul sayısı 1938-1939 eğitim-öğretim döneminde 7862'ye çıkarılmıştır. Aydın'da ise 1923-1924'te 106'sı eski 7'si yeni olmak üzere 113 ilkokul ile eğitim-öğretime başlanmıştır. 1938-1939 eğitim-öğretim döneminde ise okul sayısı 103'tür. Okul sayısındaki bu düşmenin nedeni eski okulların yıkılarak yerlerine yeni okulların yaptırılmasıdır. Çünkü eski okullar genel olarak halk tarafından yapıldığı için eğitim-öğretime uygun olmayan binalardır. 1923-1933 arası Aydın'da toplam 63 yeni okul binası yaptırılmıştır, yani okulların yarısının binası yenisi ile değiştirilerek fiziki şartları eğitim-öğretime uygun hale getirilmiştir. Bu yıllarda Aydın'da eğitim veren önemli ilkokullar şunlardır; Güzelhisar İlkolu, Yedi Eylül İlkokulu, Cumhuriyet İlkokulu ve Gazipaşa İlkokulu'dur.

Ortaöğretim durumlarına bakıldığında ise; 1924 yılında yapılan düzenlemelerle ortaokul ve lise, ortaöğretime meydana getiren kurumlar olarak, kapsam ve amaçları ayrı ayrı olarak tanımlanmıştır. Bu durum değişikliğe

uğramadan 1924-1935 yılları arasında korunmuştur. 1926'da kabul edilen 789 sayılı kanunun 7. Maddesinde ise açılması öngörülen ortaöğretim okulları şöyle sıralanmıştır;

1. Liseler,
2. Ortamektepler,
3. İlk muallim mektepleri,
4. Köy muallim mektepleri,

Amaçları öğrencileri liseye, meslek okullarına hazırlamak veya ilkokul sonrası öğrencilere genel ve mesleki bilgi vermek şeklinde belirtilen ortaokullar ele alındığında; 1923-1924 eğitim-öğretim döneminde Türkiye'de sadece 72 tane ortaokul binası vardır ve okullarda 5905 öğrenci eğitim görmektedir. 1938-1939 eğitim-öğretim dönemine gelindiğinde okul sayısında %50'den fazla bir artış sağlanarak 150 olmuştur. Ortaokul konusunda Aydın'a bakıldığında il merkezinde faaliyete başlayan ilk ortaokul Aydın Ortaokulu'dur. Bu okul 1925-1926 döneminde Gazipaşa İlkolu binasında 60 öğrenci ile eğitime başlamış ve 1927-1928 döneminde açılan yeni binasına taşınmıştır. Aydın'da bu yıllarda faaliyet gösteren bir başka ortaokul ise 1932'de 70 öğrenci ile derse başlayan Nazilli Ortaokuludur.

Ortaöğretimin ikinci basamağı ve yükseköğretim kurumlarının kaynağı olan liseler ise Tanzimattan beri eğitim sistemimiz içinde yer almaktadırlar. 1950 yılına kadar liseler Türkiye'nin belirli şehirlerinde bulunmuş ve küçük bir azınlığa hizmet eden eleyici kurumlar olarak düşünülmüş, geleceğin elitini yetiştiren ve genellikle zengin ailelerin, bürokratların, subayların çocuklarına hizmet eden eğitim kurumları olmuştur. 1923'te Türkiye'de 23 lise eğitim vermekte idi. 1938-1939 döneminde ise okul sayısı 74'e çıkmıştır. Aydın'da ise uzun yıllar bir lise açılmamış ve halk arasında lise özlemi çekilmiş hatta zaman zaman basında da bu konuda haberler çıkmıştır. Fakat bu özlem ancak 1947-1948 eğitim-öğretim döneminde Aydın Lisesi'nin açılması ile giderilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Yaygın Eğitim faaliyetlerine ise ayrı bir önem verilmiştir. Hatta Mustafa Kemal daha Kurtuluş Savaşı yıllarında 1922'de eğitimin amacının herkese okuma yazma öğretmek ve temel bilgi vermek olduğunu

belirtmiştir. Bunun üzerine Maarif Vekaleti Kasım 1922’de valilere gönderdiği bir genelgeyle halk eğitimi çalışmalarının başlatılmasını istemiştir. Bir ay sonra aynı konuda ikinci bir genelge gönderilmiş, 105 değişik yörede Halk Mektepleri ve gece dersleri açılarak 7-8 bin yetişkin okuma-yazma kursundan geçirilmiştir. Türkiye Öğretmenler Birliği de, 1925’te halka okuma-yazma öğretmek için “Halk Dershaneleri” açmıştır. 1926’da “Halk Eğitimi Terbiyesi Şubesi” açılmıştır. 1927’de hiç okuyamamış veya çeşitli nedenlerle istenilen seviyeye gelememiş olanlara, temel yurttaşlık bilgileri vermek, ulusal bilinç ve kültürü güçlendirmek için “Halk Derslikleri” açılmıştır. 1928’de gerçekleştirilen Harf İnkılabı sonrası 16-45 yaş arasındaki vatandaşlara yeni harfleri öğretmek için “Millet Mektepleri” açılmıştır. 1930’da önce sadece Millet Mektepleri’ne gidemeyenlere yönelik, fakat sonra herkese açık hale getirilen, vatandaşların öğrendiklerini unutmamaları ve okuma alışkanlığı kazanmaları için “Halk Okuma Odaları” açılmıştır. 1932’de halka okuma yazma öğretmenin yanında, Türk kültürünü ve Türk milliyetçiliğini geliştirmek için şehirlerde “Halkevleri”, köylerde ise “Halk Odaları” açılmıştır. Ayrıca köy öğretmen ve öğretmenlerine okuldaki görevlerinin dışında, halkı eğitmek ve yetiştirmek görevinde verilmiştir. Bunun için 1936’da “Köy Eğitmen Kursları”, 1942’de ise “Köy Enstitüleri” kurulmuştur.

Harf değişikliğinden sonra Millet Mektepleri açılarak Atatürk’ün önderliğinde okuma-yazma seferberliği başlatılmış ve 16-45 yaş arası tüm kadın ve erkeklere bu fırsat sunulmuş ve Ocak 1929 tarihinden Millet Mektepleri’nin kapandığı 1936 yılına kadar olan sekiz yıllık süreçte toplam 1 milyon 200 bin kişiye bu okullarda okuma yazma öğretilmiştir. Fakat sonrasında hak ettiği desteği alamayan ve ilgiyi göremeyen Millet Mektepleri kapatılmıştır. Aydın’da Millet Mektepleri ilk açılış yılı 1928’de çalışmalarına başlamıştır. İlk yıllarda Türkiye’nin diğer şehirlerinde olduğu gibi Aydın’da da Millet Mektepleri’ne çok büyük ilgi gösterilmiştir. Fakat 1929’da dünyada yaşanan ekonomik buhrandan dolayı bu kurumlar öğretmen maaşları ve diğer ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmış ve bu tarihlerden sonra, Millet Mektepleri’ne ilgi azalmış, sonraki yıllarda kayıtlı kişi sayısı yıldan yıla düşmüştür. Aydın’da, 1928-1935 yılları arasında Millet Mekteplerinden, çoğunluğu köylerden olmak üzere toplam 20.869 kişi mezun olmuştur.

Yine Halk eğitimi için 19 Şubat 1932’de Türk Ocakları kapatılarak yerine Halkevleri kurulmuştur. Dil, Edebiyet, Tarih; Güzel Sanatlar; Gösteri; Spor; Sosyal Yardım; Halk Dershaneleri ve Kursları; Kütüphane ve Yayın; Köycülük;

Müze ve Sergi kolu olmak üzere dokuz şube ile faaliyetlerine başlayan Halkevlerinin her şubesi kendilerine verilen görevleri başarı ile yerine getirmiş ve halkımıza en iyi imkanları sunmuştur. 1950 yılında Halkevleri 478 Halkevine ve 4322 Halkodasına ulaşmıştır. Çok başarılı çalışmalarına rağmen Halkevleri 8 Ağustos 1951 yılında çıkartılan 5830 sayılı kanunla kapatılmıştır. Aydın’da ise bütün yurttaki olduğu Halkevlerinin kuruluş yılı olan 1932’de Aydın Halkevi açılmıştır. Aydın ve ilçelerinde kurulan halkevleri şunlardır; Aydın Halkevi, Nazilli Halkevi, Söke Halkevi, Çine Halkevi, Bozdoğan Halkevi, Germencik Halkevi, Horsunlu Halkevi, Karacasu Halkevi, Kılavuzlar Halkevi, Sultanhisar Halkevi, Umurlu Halkevi, Yenipazar Halkevi, Kuyucak Halkevi, İncirliova Halkevi ve Sumer Halkevi’dir.

Bu halkevleri Aydın merkez ve ilçelerinde kurdukları kolları ile faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Dil ve Edebiyat şubesi, Öz Türkçe kelime derleme çalışmaları yapmış, Yörüklerin çadır hayatını anlatan kitap yazmış, yerel sözleri derlemiş, halkevi kütüphanesine birçok tarihsel eser kazandırmış, konserler vermiş, tören ve bayramların kutlama programlarını yapmış ve halk kürsülerinden inkılabın başarılarını yaymıştır. Güzel Sanatlar Şubesi; kurduğu bando ve caz ile ulusal musikinin gelişmesi için çalışmıştır. Açtığı müzik kursları ile gençlere müzik terbiye ve sevgisini aşılamış ve güzel sanatlarla ilgilenen gençleri korumak ve bunları yetiştirmeyi amaçlamıştır. Halk için müzik geceleri düzenlemiş, batı müziğinin ve tekniğinin ülkede yayılmasına ve Türk müziğinin de batı müziğine göre geliştirilmesine çalışmıştır. Ayrıca halkevinde piyano, keman ve mandolin kursları açmış, eğlenceler düzenlenmiş, piyano ve caz konserleri vermiştir. Gösteri Şubesi; Aydın ve Nazilli Halkevlerinin en kalabalık üyeye sahip şubelerinden biri olmuştur. Halkevinden ayrılan bütçe ile, yapısı yarım kalan sinema binası bitirmiştir. Tiyatro sevgisini aşılama çalışmış, cumhuriyet ideolojisini halka yaymak için film gösterileri düzenlemiş, tiyatro oyunları oynanmasını sağlamıştır. Spor Şubesi; “Kır Koşusu”, “Atış”, “Köyler arası halat çekme”, “Güreş” ve “Futbol”, Domuz Avı” gibi halk arasında birleştirici etkinlikler düzenlemiştir. Jimnastik ve boks dersleri ile de şehirde spor kültürünün gelişmesini sağlamıştır. Spor sahasının yapılmasına destek olmuştur. Sosyal Yardım Şubesi; İhtiyaç sahipleri için belediye ve hayır kurumlarından yardım sağlamış ve kimsesiz çocukların kitap, yemek ve giyim ihtiyaçlarını karşılamıştır. Kütüphane ve Yayın Kolu; Halkın kültür düzeyini yükseltmek, halka Kamalizm’in ilkelerini ve ulusal tarihimizi öğretmek için faaliyet göstermiştir. Gençler arasında kitap özetleme

yarışmaları düzenlemiş, gezici kütüphaneler, kitap sergileri ve okuma odaları kurmuştur. Aydın tarihini anlatan eserlerin yanında tarım ve hayvancılık ile uğraşan vatandaşları bilgilendirmek için onlara yardımcı eserlerin basımını da gerçekleştirmiştir. Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesi; Türkçe okuyup yazma kursları, fizik, kimya, elektrik vb. müspet ilimler kursları, meslek ve sanat kursları, güzel sanatlar kursları, yabancı dil kursları ve okullarda yetiştirmeye kalanlara kurslar açmıştır. Köycülük şubesi; Köy gezileri düzenleyerek köylerde temizlik ve ışık sorununu çözmüş, kimsesiz köy kadınlarının işlerini takip etmiş, kimsesiz öğrencilere para, kitap ve ders malzemeleri ile yoksul köylülere yardımda bulunmuştur. Köy ziyaretlerinde heyetlerle birlikte giden doktorlar, hemişerle ve ebeler halkın sağlık kontrollerini yamışlar, ziraatçiler ziraat konusunda köylüleri bilgilendirmiştir. Tarih ve Müze Kolu; Aydın ilinin kültür tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Düzenlediği etkinliklerle kente canlılık getirmiş; tarım konusunda verilen konferanslar ve köylüye yapılan yardımlarla köylü tarım konusunda bilgilendirilmiştir. Düzenlenen sporif faaliyetlerle birlik ve beraberlik ruhu aşılanmaya çalışılmış; düzenlenen gösterilerle halkta ulusçuluk düşşüncesinin gelişmesi ve cumhuriyete olan bağlılık güçlendirilmek istemişlerdir. Aydın'ın etnoğrafik, sosyolojik ve folklorik haritasını çıkarmış ve kent tarihinin aydınlatılmasında önemli rol oynamıştır. Sıhhi ve kıyafet müzelerini açmış, kıyafet müzesi ile eski kıyafetleri toplamış, tarihsel izleri korumaya almış, tarihi eserleri yerinde görmek için geziler düzenlemiş ve tarihsel eserlerle halkevi çalışmalarını gösteren albümler çıkartmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile Aydın her alanda yenileşme ve bir canlanma dönemine girmiştir. Eğitim alanında ise işe Osmanlı'dan devralınan eğitim mirası ile başlanmış, mevcut okullar tamir edilmiş, binaları eğitim-öğretime uygun olmayan okul binaları yıkılarak yerlerine yeni okul binaları yaptırılarak eğitime uygun hale getirilmiştir. İhtiyaç olan yerlere ise yeni okul binaları yaptırılmıştır. Aydın'da eğitimin ilk basamağı olan ilkokul mevcudu 1939 yılına gelindiğinde 103'tür ve okul binalarının 63'ü yeni yaptırılmıştır. Ortaöğretimin ilk basamağı olan ortaokullarda ise faaliyet 1925-1926 döneminde Gazipaşa İlkolu binasında eğitime başlayan ve 1927-1928 döneminde yeni binasına taşınan Aydın Oraokulu'nun açılması ile başlamış, 1932 yılında Nazilli Ortaokulu'nun açılması ile yaygınlaşmıştır. Ortaöğretimin ikinci basamağı olan lise Aydın'da uzun zaman açılamamış ve halk arasında hep bir lise özlemi yaşanmıştır. 1947-1948'de Aydın Lisesi'nin açılması ile bu özlem giderilmiştir. 1928 yılında bütün Türkiye'de

olduğu gibi Aydın'da da yeni harfleri halka öğretmek için Millet Mektepleri açılmış, ömrü kısa olmasına rağmen açıldığı döneme damgasını vurmuştur. 1932 yılında Aydın merkezde ve ilerleyen yıllarda da ilçelerinde Halkevleri açılmıştır. C.H.P'nin bir kültür politikası olarak açılan ve inkılapları halka yayma, halk ile aydın arasında bağlaların güçlendirmek için faaliyet gösteren Halkevleri açıldığı dönemde Aydın ve ilçelerinin sosyal, kültürel ve eğitim hayatına çok büyük katkılar sağlamıştır.

KAYNAKLAR

Ahenk Gazetesi (İzmir)-1929-1930

Akgün, S. (1983), “Tevhid-i Tedrisat”, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul, ss.27-37

Aktaş, E. ve Özdemir, Y. (2011), Bütünden Parçaya Halkevleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 187-204

Akyol, Y. (2008), İzmir Halkevi (1932-1951), İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını: İzmir

Akyol, Y. Türkiye’de Halkevleri’ne İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/dergisayi6-7/cilt2_sayi6-7_yasar_akyol.pdf, 131-145

Akyüz, Y. (1992), Atatürk ve Eğitim, Atatürkçü Düşünce, AAMD.: Ankara

Akyüz, Y. (2008), Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000-M.S.2000, Pegem Akademi Yayınları, 12. Baskı: Ankara

Alim Baran, T. (2009, Mayıs), *Çağdaşlaşma Aracı Olarak Harf İnkılabı*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.114-123

Alp, H. (2009), *Tevhid-i Tedrisat’tan Harf İnkılabına İlköğretim (1924-1928)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü: İstanbul

Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri (1939): İstanbul

Anadolu Gazetesi (İzmir)-1932

Anzerlioğlu, Y. (2009, Mayıs), *Harf İnkılabının Uygulanışı*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.396-405

Arıkan, Z. (2009, Mayıs), *Tanzimattan Meşrutiyete Alfabe Tartışmaları*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.30-36

Aydemir, Ş. S. (2004), Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, C.III, Remzi Kitabevi, 18. Basım: İstanbul

Aydın Gazetesi (Aydın)-1934-1938

Aydın Gökyüzünün Altındaki En Güzel Yeryüzü, T.C. Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, PK Medya Yapım&Tanıtım Hizmetleri, İzmir, 2008

Aydın Halkevi Broşürü, (1933), Nefaset Matbaası: İzmir

Aydın İl Yıllığı/1967, (1967), Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: Ankara

Aydın İli Raporu 1995 Aydın İli ve Sosyal Ekonomik Varlıkları, (1997), Aydın İli Araştırma, Geliştirme ve Kalkınma Vakfı Yayın No:1: Aydın

Aydinel, S. (1993), Güney Batı Anadolu'da Kuvayi Milliye Harekatı, Kültür Bakanlığı, Etaş Aş.: Eskişehir

Aytaç, K. (1984), Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar, A.Ü. Basımevi: Ankara

Aytaç, K. (1984), Gazi M. Kemal Atatürk Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara: 1984

Ayverdi, S. (1970), Maarif Davamız, SOBE Matbaası: İzmir

Başaran, İ. E. (1999), "Türkiye'de Eğitim Sisteminin Evrimi" *75 Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.91-110

Başgöz, İ. ve Wilson, E. H. (1968), Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk, Dost Yayınları: Ankara

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1933), Maarif 1923-1932 İstatistikleri

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1934), Maarif 1932-1933 İstatistikleri

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1935), Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, Hüsnühat Matbaası: İstanbul

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1935), Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyetleri İstatistiği, Hüsnühat Matbaası: İstanbul.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1935), Maarif 1933-1934 İstatistikleri

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1939), Maarif 1937-1938 İstatistikleri

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1942), Maarif 1938-1939 İstatistikleri

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1942), Maarif 1939-1940 İstatistikleri

- Başvekalet Umum İstatistik Müdürlüğü, (1942), Maarif İstatistiği 1939-1940, Ulusal Matbaa: Ankara
- Bayındır H. H. ve Poyrazoğlu, H. F. (1966), Aydın Kenti, Tarihi, Coğrafyası ve Bugünü, Kolalı Matbaası: Aydın
- Bayındır Uluskan, S. (2010), Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, Atatürk Araştırma Merkezi: Ankara
- Binbaşoğlu, C. (1995), Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, MEB Yayınları: İstanbul
- Binbaşoğlu, C. (2005), Türk Eğitim Düşünce Tarihi, Anı Yayıncılık: Ankara
- Binbaşoğlu, C. (2009), Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi: Ankara
- Bozdemir, S. Atatürk Döneminde Eğitimdeki Gelişmeler. 10.07.2016, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/suleyman_bozdemir_ataturk_donemi_egitim_gelismeler.pdf. s.1
- Budak L. ve Budak, Ç. (2014), Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne İlkokul Programları (1870-1936), TSA, S.1, 51-68
- C.H.P. Halkevleri Talimatnamesi, Ankara, 1940
- C.H.P., Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942
- Civci, S. (2013), *Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri, (1932-1951)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Eskişehir
- Cumhuriyet'in 50. Yılında Aydın, 1973 İl Yıllığı, s.81
- Cumhuriyet'in 75. Yılında Aydın İli (Aydın İl Yıllığı), Aydın, 1973
- Çağlar, A. (1999) “75. Yılında Cumhuriyet'in İlköğretim Birikimi”, 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul
- Çelik, A. (2009), *Harf İnkılabına Giden Süreç*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyet Araştırmaları Enstitüsü: İstanbul
- Çelik, B. (1996), *Aydın Kent Tarihi (1923-1950)*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü: İzmir
- Çelik, B. (1999), “Tek Parti Döneminde Aydın'ın Sosyo-Kültürel Hayatında Halkevleri'nin Yeri” *Toplumsal Tarih*, ss.39-48

- Çelik, B. (2009, Mayıs), *Osmalı Modernleşmesi Sürecinde Osmalı Aydınları ve Alfabe Meselesi*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.9-22
- Çelik, K. (2009, Mayıs), *Türk Basım ve Yayımlında Harf İnkılabı*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.89-108
- Dağından Yağ Ovasından Bal Akar Aydın, Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: Aydın
- Dewey, J. (1939), Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, İstanbul, 1939
- Doğan, E. (1998), “Merkez Güzelhisar İlköğretim Okulunun Tarihçesi” *Cıvıltı*, S.1, ss.8-10
- Doğan, H. (1999), “Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim Programlarının Şekillenmesinde Etkili Olan Görüşler” *75 Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.193-214
- Doğaner, Y. (2009, Mayıs), *Yeni Türk Harflerinin Türk Basınındaki Yankıları*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.387-395
- Dönmez, C. (2009, Mayıs), *Harf Devrimi ve Eğitim*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoiumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.205-235
- Dönmez, C. “Atatürk ve Harf Devrimi” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79)
- Dursunoğlu, C. (1949), Halkevleri’nin 17. Yıldönümü, *Ülkü Dergisi*, Ankara, 1949, C.3
- Eraslan, C. Türk İnkılabında Yöntem ve Anlayış, 129-160
- Erdem, A.R. (2011), “Atatürk’ün Eğitim Liderliğinin Başarısı: Türk Eğitim Devrimi”, *Belgi Dergisi*, sayı:2
- Fer, S. (2005, Aralık), 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempoiumu*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür , Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul

- Gök, F. (1999), “75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet” *75 Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.1-22
- Gök, F. (1999), Kız Enstitüleri: “Ev Kadını Yetiştiren Asri Bir Müessese”, *75 Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.241-248
- Gökbel, A. (1964), Milli Mücadelede Aydın, Aydın
- Gökbel, A. ve Şölen, H. (1936); Aydın İli Tarihi, C:1, Aydın
- Gülbahar, G. (2006), *Cumhuriyet Dönemi (1920-1950) Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırıkkale
- Güneş G. ve Elmacı, M.E. (2013) Tek Parti Döneminde Aydın’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Zeus Kitabevi: İzmir
- Güneş G. ve Güneş, M. (2009, Mayıs), *Türk Ocakları ve Harf İnkılabı*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.187-197
- Güneş, G. (2006), Atatürk ve Aydın, Aydın Ticaret Odası Kültür Yayınları: Aydın
- Güneş, G. (2007), “Çağdaşlaşma Sürecinde Aydın Halkevi ve Faaliyetleri” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s.5, ss.141-192
- Güneş, G. Mustafa Kemal Atatürk’ün Aydın Seyahatleri, <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/G%C3%BCnver-G%C3%9CNE%C5%9E-Mustafa-Kemal-Atat%C3%BCrk%C3%BCn-Ayd%C4%B1n-Seyahatleri.pdf>, 03.07.2016
- Güneş, G. ve Güneş, M. (2009), “Atatürk Döneminde Aydın’da Eğitim” *Atatürk ve Cumhuriyete Armağan*, Aydın
- Güneş, M. (2012), “Adnan Menderes ve Halkevleri” *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII/25 (2012-Güz), ss.141-155
- Güneş, M. (209, Eylül), “Müterake ve İşgal Döneminde Aydın Sancağında Eğitim ve Eğitim Kurumları”, Kuva-yı Milliye’nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu, II. Kitap, BMS Matbaacılık, Ankara, ss.121-136
- Halkevlerinin 1935 Sene-i Faaliyet Raporu Hülasası, (1936), CHP Yayını, Ulus Matbaası: Ankara

Halkın Sesi Gazetesi (İzmir)-1933

İlhan Beyaztaş, D., Kaptı, S. B. ve Senemoğlu, N. (2013), Cumhuriyetten Günümüze İlkokul/İlköğretim Programlarının İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.46, S.2, 319-344

Kapluhan, E. (2012), Hazırlık (Kurtuluş Savaşı) Dönemi Eğitim Politikaları ve Eğitim Faaliyetleri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, S.1, 1-28

Kapluhan, E. (2012), “Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri” *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:26

Kara, N. N. Atatürk ve Eğitim, http://atailkuyg.ege.edu.tr/files/n_n_k-ata_egitim.pdf. s.1

Karabacak, Ö. (2009), *II. Dünya Savaşı Yıllarında Uygulanan Eğitim ve Kültür Politikalarının Taşradaki Yansımaları: Aydın İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın

Karadağ, N. 1932-1951 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1189/13741.pdf>, (135-177), s.135

Katırcı, A. (2006), *Harf Devrimine Yönelik Çalışmalar, Devrimin Gerçekleşmesi ve Uygulanışı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kars

Kavçar, N. (1998), Cumhuriyetimizin 75. Yılında Aydın Eğitim Belgeseli, Aydın Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu: Aydın

Kaya, Y.K. (1984), İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Eğitim-Politika-Kalkınma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye işletmesi Tesisleri Basımı, 4.Basım: Ankara

Kayhan, M. ve Metintaş, M.Y. (2009), “Latin Kökenli Yeni Türk Alfabesine Geçiş Süreci ve Millet Mektepleri” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:24

Kısıklı, E. (2012), Atatürk Döneminde Cumhuriyet Kültürünü Yerleştirme Çabaları Çerçevesinde Halkevleri ve Millet Mektepleri, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, C.1, S.1, 353-340

- Kuşçu, A. D. (2009, Mayıs), *Türk Dünyasında Kullanılan Alfabelere Tarihi Bir Bakış*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.60-70
- Maarif İstatistiği 1939-1940, s.III
- Maarifle İlgili Kanunlar I, s.15
- Maarifle İlgili Kanunlar I,(1940), T.C. Maarif Vekilliği, Maarif Matbaası: İstanbul
- Mahmutova, G. (2009, Mayıs), *Eski Türk Alfabelerine Bir Bakış*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.46-53
- Malkoç, E. (2009), Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi, Derlem Yayınları: İstanbul
- Morkoç, A. (2011), “Türk Harf İnkılabı ile Millet Mektepleri ve İzmir’deki Uygulamalar” *Turkish Studies, International Periodicak For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter*, ss.1543-1555
- Muhammedinov, R. (2009, Mayıs), *Harf İnılabının Tarihsel Temelleri Üzerine Bazı Düşünceler*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.6-8
- Mutafa Özşarı, (2002, Mart), *Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları*, Halkevlerinin Kuruluşunun 70. Yıldönümü Anma Programı, Bildiri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İzmir, ss.401-415
- Nerimanoğlu, K. V. (2009, Mayıs), *1926- I. Bakü Türkoloji Kurultayı ve Atatürk’ün Harf Devrimi*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempoyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.109-113
- Okçal, R. (1999), “Cumhuriyet Döneminde Yetişkin Eğitimi” *75 Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.249-262
- Ortakçı, A. Halkevleri Müze ve Sergi (Tarih) Şubesi’nin Faaliyetlerinde Halk Kültürünü Koruma Düşüncesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.7, S.30, ss.181-189
- Önal, C. Harf Devrimi (3 Kasım 1928), <http://www.butundunya.com/pdfs/2012/08/043-048.pdf>. s.47

- Özacun, O. (1996), “Halkevlerinin Dramı”, *Kebikeç*, Sayı:3, Ankara, ss.87-97
- Özacun, O. (1996), Halkevlerinin Dramı, *Kebikeç*, S.3, 87-96
- Özalp, S. (1938), “Tevhid-i Tedrisat”, *Belleten*, II, T.T.K. Yayınları: Ankara, ss.19-25
- Özdemir Y. ve Aktaş, E. (2011), Halkevleri (1932’den 1951’e), *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2011/45, (235-262)
- Özel, E. (2007), *Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kütahya
- Özer, S. (2015), Ülkü Mecmuasına Göre Köy Eğitimi (1933-1950), *Tarih Okulu Dergisi*, S.22. 2015, 295-321
- Özkan, S. (2011), Türk Eğitim Tarihi, 5. Baskı, Nobel Yayınları: Ankara
- Özsarı, M. (2002), Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları, 6 Mart 2002 Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde düzenlenen “Halkevlerinin Kuruluşunun 70. Yıldönümü Anma Programı’nda sunulan bildiri
- Öztürk, A. A. (1999), Cumhuriyet Mektebinden Adnan Menderes Üniversitesine Türkiye’de Modern Eğitimin Gelişimi ve Aydın İli: Aydın
- Öztürk, A.A. (1999) “Cumhuriyet İdeolojisini Halka Yayma Girişimleri: Halkevleri ve Aydın Halkevi” *Tarih ve Toplum*, c.31, ss.106-114
- Serbes Cumhuriyet Gazetesi (İzmir)- 1930-1931
- Sungu, İ. (1981), “Tevhid-i Tedrisat İnkılabı”, *Atatürk Devri Fikir Hayatı*, Kültür Bakanlığı Yayını, N:469: Ankara, ss.506-510
- Sürmeli, S. (2009, Mayıs), *Türk Basınında Harf İnkılabı*, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi AİİTE, İstanbul, ss.279-286
- Şahin, M. Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/1.ciltsayi2/c1_s2_mustafa_sahin.pdf, 25.07.2016, 215-234
- Şakiroğlu, M. H. (1996), Halkevleri ve Neşriyatı, *Kebikeç*, S.3, 1996, 131-142
- Şapolyo, E. B. “Atatürk ve Maarif Misakı”, *Türk Kültürü*, Sayı:40, ss.383-386

- Şimşek U., Küçük, B. ve Topkaya, Y. (2012), Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının İdeolojik Temelleri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 7/4, Fall, Ankara, 2809-2823
- Tongul, N. (2004), “Türk Harf İnkılabı” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:33-34, Sayfa:103-130
- Topses, G. (1999), “Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Gelişimi” *75 Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.9-38
- Turan, Ş. (2010), Türk Kültür Tarihi Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe, Bilgi Yayınevi, 6. Basım: Ankara
- Tükel, H. (1940), Atatürk Aydın’da, Aydın
- Tül, Ş. (2013), Bitek Toprakların Üstünde Aydın, Ege Yayınları: İstanbul
- Türkoğlu, Ö. (1996), “Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları”, *Kebikeç Dergisi*, Yıl:2, Sayı:3
- Türkoğlu, T. (2011), Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Aralık 2011, 2(2), 48-62
- Ulusoy, K. ve Demirtaş, B. (2009), “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halk Evleri ve Millet Mektepleri” s.1197, www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/5/65.pdf, 27.05.2014.
- Yakış, H. (1973), Cumhuriyetin 50. Yılında Halkevler, *Halkevleri Dergisi*, Şubat 1973, S.78
- Yavi, E. ve Yavi, N. (1998), Türkiye Cumhuriyetinin Yetmişbeşinci Yılında Aydın, Aydın Valiliği, Ajans-Türk Matbaacılık: Aydın
- Yeni Asır Gazetesi (İzmir)-1930-1931
- Yenişan, A. (2005), *Tarih Boyutu İçinde Alfabe Sorunu ve Türk Harf Devrimi (1839-1929)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Eskişehir
- Yüceer, S. (2002) “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri” *Atatürkçü Bakış, C. I, Sayı: I*, s.s13–32

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Özkan Sevinç
Doğum Yeri ve Tarihi : İvrindi/28.11.1990

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Balıkesir Üniversitesi/Necatibey Eğitim
Fakültesi/Sosyal Bilgiler Öğretmenli

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :

-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası :

-Ulusal :

Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :

İLETİŞİM

E-posta Adresi : ozknsvnc@gmail.com

Telefon : 0541 945 04 38

Tarih :